దామో—(తనలో) నేనును అనుకోను.

విజ—అట్లుగాక స్త్రీజనస్వాభావికమయిన చపలత్వమునుబట్టి మనస్సు గడియ గడియకును మాఱుచుండుటచేత నిట్లని యూహింపవా?

దామో—(తనలో) స్త్రీలచిత్తములు క్షణక్షణమును మాఱుచున్నవని వారుమాత్ర మది యొప్పుకోరు.

విజ—ప్రపంచములో సుమంతవలె నవివేకినులగువారు మఱియెవ్వరైన నున్నారా?

దామో—(తనలో) నాకొక్కఁడు కనఁబడుచున్నాఁడు.

విజ—ఉన్నాఁడు. ఆమె చపలత్వమునకు దాసుఁడయియున్న యీబుద్ధిహీనుఁ డటువంటివాఁడే. (అని తన్ను చూపుకొనుచున్నాఁడు.)

దామో—(తనలో) ఈసంగతి యితఁడు తెలిసికొఁగలఁడని నే నివఱకే యనుకొన్నాను.

విజ—ఓహో! నీవెంత చంచలురాలవు! ఓదయావిహీనురాలా! తెలివిమాలిన నీచుమర్కటత్వముచేత నన్నెంత దుఃఖపెట్టుచున్నావు! నాదృష్టికి నీవిప్పుడు దోష కారిణిగాఁ దోఁచుచున్నావు. నీచూపులే కావలసినంతతిరస్కారమును వెడలఁగ్రక్కుచున్నవి. ఒక్కచూపులేకావు నీచిఱునవ్వులును. అయ్యో! నేనిప్పు డాచిఱునవ్వుల నేల తలపెట్టితిని? ఆమె సుందర మందహాసములో నే దృష్టిని మిఱుమిట్లు గొల్పెడు సోయగమును హృదయమును మరులుకొల్పెడు విభ్రమమును నామనస్సునకుపాడకట్టుచున్నవి. నాకిప్పుడు మరణోన్మాదము లాసన్నమగుచున్నవి. నాప్రియురాలు లభింపకపోయినయెడల నేనిఁక ప్రాణత్యాగము చేసికొనెదను.

దామో—(తనలో) ఔరా! ఆవిషపునవ్వులే యంతటిని జెఱచుచున్నవి!

విజ—(పాడుచున్నాఁడు.)

ద్విపద.
సుగుణ సంపదయెల్ల సాగిజని మఱచి
మగువదోషంబులె మదిని నిల్పంగఁ
జాలుదు నేని, నిప్పుత్తుపాతముఁ
గ్రాలువివేకంబు కడువేగఁ గాముఁ
దానె దుర్బలుఁగాఁగఁ దప్పకచేయుఁ
గాని కోపమువచ్చి కాంతదోషముల
నెన్నంగ మదిలోన నేఁబూనినపుడు
త్రిష్టవ సదుమను గాముండువచ్చి
కలికిసద్గుణములఁ గాన్పించినాకు
నల వివేకము నిట్టె యంధంబుఁ జేయు;

దామో—స్వామీ! కామపాలుఁ డిటువచ్చుచున్నాఁడు.

విజ—మంచిది. నీవింటికిఁ బొమ్ము. నేను నీవెనుకనే వచ్చెదను.

దామో—ఆహా! ఆకుస్నితపునవ్వులు! (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.

[అప్పుడు కామపాలుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

విజ—కామపాలా! నీవు మాగుమ్మమువద్ద పొంచుచుండఁగా మిమ్ము విడిచివచ్చి నావని దామోదరుఁడు చెప్పినాఁడు. మాతండ్రిగారు లేవలేదుగదా?

కామ—లేచినారు. ఆయన సంకేతప్రియులుగనుక, ఇనుపకచ్చులు వేసినగవాక్షములో నిలుచుండి బోనులోని పందుకోతివలె కావలసినంత సేపు గొంతుబద్దలుచేసి కొండని లేచివచ్చినాను. నీవింత పెందలకడనే యిల్లు బైలుదేఱివచ్చుటకు కారణమేమి?

విజ—నీతో చెప్పినానో లేదో కాని సుదంతసవతితల్లి తనభర్తగారైన మాధవసేనుని సొత్తంతయు తానుగన్న కొమార్తెకే యిప్పింపవలెనని తంత్రముచేసి తండ్రినొడఁబఱిచి సుదంతను యోగినినిగా మఠమున కర్పింప నిర్ణయించుకొన్నదినము రేపే సుమా. అందుచేత నేను సర్వమునకు తెగించి, వీథితలుపుతాళము [illegible] కష్టపడి సంపాదించి, లోపల గడియవేయకుండ సుదంతపరిచారికకు లంచమిచ్చి, తెల్లవాఱుజామున రెండుగంటలకు రెండవకంటివారెఱుఁగకుండ లోపలప్రవేశించి, సుదంతగదిలో దొంగతనముగా దూఱినాను. అప్పుడు నాప్రియురాలు మేలుకొని కూరుచుండి కన్నులనీరు పెట్టుకొనుచున్నది.

కామ—ఓవిజయవర్మా! నీవదృష్టవంతుఁడవు.

విజ—తొందరపడక పర్యవసానము వినుము. రాత్రిపూట వేళగానివేళనువచ్చి తనగదిలో ప్రవేశింప సాహసించినందుకు నన్నామె పరమసాహసికుఁడయినదుష్టవర్తనునితో సరిచేసినది.

కామ—ఇది యారంభదశలో కాఁబోలును.

విజ—ఆరంభదశయే లేదు. అదే యంత్యదశ. అటుతరువాత నామాటయొక్కటి యైనను వినిపించుకొనక తత్క్షణము గదివిడిచి లేచిపోని పక్షమున తనతల్లిని లేపెదనని బెదరించినది.

కామ—మంచిది కడపట నేమిజరిగినది?

విజ—కడపటనా? మొదట నేను లోపల ప్రవేశించినట్లుగానే మరల చేతు లూఁచుకొనుచు మాఱుమాటాడక లోపలినుండి వెలుపలికివచ్చుట జరిగినది.

కామ—ఆమెకు కోపమువచ్చునని నీవక్కడ నేమియు చేయలేదుగదా?

విజ—దైవములోడా! నేనేమియును చేయలేదు. పది పండ్రెండు సారులు

మాత్రము బలవంతముగా బుగ్గలు ముద్దుపెట్టుకొన్నాను.

కామ—అంతేకద? అటువంటి మోటుతనము నేనీవఱకెన్నఁడును వినియుండ లేదు.

విజ—ఛీఛీ! నేను మోటుతనమెంతమాత్రమును జూపలేదు. నామాటనమ్ము. నే నామెయెడల మిక్కిలి గౌరవముతో నే నడుచుకొన్నాను.

కామ—ఈశ్వరసాక్షి! నీవిషయమును చెప్పలేదు. నేనది సుదంతవిషయమై చెప్పినాను. విజయవర్మా! నీవు తలుపుతాళముచెవి వారివద్ద నిచ్చియే వచ్చినావుగదా?

విజ—ఇచ్చివచ్చినాను. నన్ను సాగనంపుటకయి వెలుపలికివచ్చిన పరిచారిక తీసికొని పోయినది.

కామ—అట్లయినపక్షమున, సుదంత రూఢిగా నీవెనుక నీయిల్లువిడిచివచ్చునని నేనిప్పుడు ప్రమాణముచేసి చెప్పఁగలను.

విజ—ఒకవేళ నాప్రతిపక్షి నెవ్వనినైన ధన్యునిజేయుటకయివచ్చునేమో! నా ప్రస్తుతస్థితినిబట్టి విచారింపఁగా నాకిప్పుడంతటియందును సందేహము కలుగుచున్నది. వెనుక నీవుకూడ సుదంతను కామించి, నావలెనే యామెను భాగ్యదేవతనుగా భావించు కొనుచుంటివికాదా?

కామ—ఆమెకు నామీఁద ననురాగములేదని తెలిసికొనువఱకును నేనామెను మోహించినాను; కాని నేనటుతరువాత వరింపఁదగిన శుభలక్షణమొక్కటియైన నామె ముఖమునందు లేదనుకొని తుదకభావవిరక్తిచేసికొని మరలుకొన్నాను.

ద్విపద. కాంతుతోడను నన్నుఁ గాంచనికోల
నీక్షింప మఱికోర్కె నెప్పుడు నేను;
ఏనాఁగా లభియింపని మోవి
నేను సుధారసమెప్పుడుఁ జూడ;
తప్పకుండఁగోరు తరళాయతాక్షి
నిద్దపుఁజెక్కుల నెఱిమించు నేని,
పలుముద్దులిడి నేను పరికించుదాఁక
తలుకుఁ జెక్కులటంచుఁ దలఁపను నేను
ఏణాక్షిహస్తంబు మృదువందు రేని,
పాణినంటుచు నేనె పరికింపవలయు;
మరలఁగృతజ్ఞత మగువనాచేయి
కొరుకఁబట్టినదాఁక కనిసమ్మనేను.

బాలఁతిసిట్టూర్పులు పుచ్చుచునుండుట
తిలకింపవలసినఁ దేటగా నేను,
యుపతినన్నాశించి యూర్చుచున్నట్టి
లవగతమయినఁ గాకరయలేను.

అంతేకాక నీచెల్లెలియందు నాకు గాఢానురాగమున్న సంగతి నీకు దృఢముగా తెలియునుగదా? ఆవిషయములో నాకు నీవుతోడుపడుము. సుదంతవిషయములో నీకెంత మాత్రమును నేను శ్రమకలుగనియ్యను.

విజ--మాకుటుంబగౌరవమునకు హానికాకుండ నాకుసాధ్యమయినంతవఱకు నేనా విషయములో నీకు సదుపాయముచేసెదను.కాని యింటినుండిమాత్రము నీవుభానుమతిని లేవఁదీయఁ గూడదుసుమా.

కామ--ఇంటినుండిసుదంతనుమాత్రము నీవులేవఁదీయప్రయత్నము చేయవచ్చునా?

విజ—అది వేఱుసంగతి. పరులవిషయములో మనము జరిగించునట్టుగా మన భార్యల విషయములోను మనతోఁబుట్టువుల విషయములోను పరులుజరిగించుటకుమన మొప్పుకోము. ఇక్కడ మఱియొక సంగతికూడనున్నది. రేపటిదినము సుదంతను బలాత్కారముగా యోగినిని జేయఁబోవుచున్నారు.

కామ—సరే. ఇప్పుడు నేనుమాత్ర మటువంటినిర్భాగ్యస్థితిలో లేనా? రేపటి దినము మీతండ్రియు భానుమతిని బలవంతముగా వసుకామునకిచ్చి వివాహముచేయఁ బోవుచున్నాఁడు: నాతోరా. మనమేదయిన మంచియుపాయము నాలోచింతము.

విజ—నేనింటికిపోవలెను.

కామ—మంచిది. నాకు సెలవిమ్ము.

విజ—అవునుగాని, కామపాలా! నీకొకవేళ నాచెల్లెలిమీఁద ననురాగము లేకపోయినను మర్యాదయు మనస్నేహమును విచారించి సుదంతవిషయములో నీవేమియు విఘ్నము తలపెట్టకూడదు సుమా.

కామ—గీ. ధర్మమూలంబు మైత్రి యంద్ధరణిమీఁద;
మనుజులను జేరి వలపు పైకొనియె నేని,
వలపునకుఁదాము ననుకూలపడకయున్న
నిలువవే ధర్మములు నొక్కనిమిషమైన.

సీ. నేను జైలులకుఁ జేయు వాగ్దానములను
లౌక్యధర్మంబులంచుఁ దలంతు నెపుడు

వలపునకుఁ జేయు నల్ల మొక్కుబడుల నెల్ల
నేను మతధర్మములటంచు నెంతుమదిని.

(అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

విజ—ఈవిషయమయి కామపాలునితో నే నెప్పుడు ప్రసంగము చేసినను నా కతని చర్యయే మహావక్రముగా నే కనఁబడుచున్నది. అందువలన నామనస్సునకారాటము హెచ్చుచున్నది. ఇంతకువచ్చినమీఁదట సుదంతి యాతనిని వరించునేని నేను నిశ్చయముగా ప్రాణములు విడువవలసినవాఁడనే.

మ. అనుమానింపఁగ హేతువున్న, నను న్యాయజ్ఞాతికామించు నం
ఘుము తెల్లంగ నిదర్శనంబులె కడుం జూపట్టు; నాశంక యిం
తను సత్యంబగునేని నేను జెడితిన్; గాదేని నే సౌఖ్యముం
గన నర్హుండను గాను; లోఁ జెనుచుంగా యీర్ష్య దుఃఖంబులన్.

ఉ. నాయెడ నాతిమిన్న చిఱునవ్వొలయించిన నెంతపూజ నేఁ
జేయఁగఁ జెల్లునో యెఱుఁగఁ; జేడియ నవ్వులె యన్యుఁ జేరినన్
బాయఁగఁ జెల్లు నావలపు; నామది వేదన యెట్లు తీఱుడున్
ప్రేయసి నన్నిటుల్ వెతలఁ బెట్టఁ గొలందిని ప్రేమ హెచ్చఁగన్?

(అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

---

3. రంగము—సుదర్శనవర్మ గృహములోనిగది.

[భానుమతియు, రాగమంజరియు, ప్రవేశించుచున్నారు.]

భాను—ఓ చెలీ! రాగమంజరీ! మనమాలోచించిన యుపాయము నిరపాయముగా సాగునని నీకు నమ్మకమున్నదా?

రాగ—భానుమతీ! వినుము. నాకావిషయములో నెంతమాత్రమును సందేహము లేదు. కాని మనమాలోచించిన యుపాయమును వెంటనే ప్రయోగింపవలెను. నీగదిలో నేను చేయవలసినది సర్వమును సిద్ధముచేసినాను; ఇఁక ముందు జరగవలసినదానికి మనము మనభాగ్యదేవతను నమ్ముకొనియుండవలెను.

భాను—తాను నిర్ణయించినవానిని వివాహమాడుటకు నేనంగీకరింపవలెనని నాముఖముమీఁదనే నాతండ్రి ప్రతిజ్ఞ చేసినాఁడు.

రాగ—ఈవిషయమే యాతఁడు తనమిత్రుఁడయిన జయపాలునితో మాటాడుచుండఁగా నేను పొంచుండి విన్నాను—"నాకూఁతురు వసుకాముని పెండ్లియాడునట్ల

కొప్పుకొనునో లేదో రేపుగట్టిగాకడసారి యడిగిచూచెదను; భానుమతి యొప్పుకొనుట కనుమానించినయెడల, నాకూఁతురు నాకు మరల విధేయురాలయి నాయాజ్ఞ శిరసావహించువఱకును నేను దానినికన్నెత్తి చూడను, దానితో నోరు తెఱచి మాటాడను;— అని నీతండ్రి చెప్పినాఁడు.

భాను—అతఁడన్నమాట తిరుగక యెప్పుడును పట్టినపట్టు విడువని కఠినస్వభావుఁడని యెఱిఁగియే నేను తప్పించుకొనిపోవుటకయి నీవీయుక్తి పన్నినావుగదా. ఈ కృషిలో మనపరిచారిక మనకనుకూలురాలుగా నుండునట్లు పదిలపఱిచినావా?

రాగ—అది యీమంత్రములో మొదటనుండియు నాతో చేరియేయున్నది. నీ ప్రయత్నము సఫలమయినపక్షమున, వసుకాముని విషయములో నీకున్న స్వాతంత్ర్యమును బాధ్యతయు సర్వమును నాకు విడిచిపెట్టెదనని నీవు వెనుక చేసిన వాగ్దానమును మఱవక చెల్లింపవలయును జుమా.

భాను—నేనది సంతోషపూర్వకముగా చెల్లించెదను. సాధ్యమయినయెడల నీ వాతనిని పరిగ్రహింతువుగాక. మీరుభయులును చిరసుఖమనుభవింపవలయునని కోరి నిరంతరమును పరమేశ్వరుని ప్రార్థించెదను. అతఁడు నాప్రియుఁడయిన కామపాలునికంటెను పదిరెట్లు ధనమెక్కువగలవాఁడు సుమా.

పంచచామరము. ధనంబుగల్గుదాననంచుఁ దారు నన్ను నెంచినన్,
జనుల్ తలంపఁబోరు నిన్నుఁ జానరో! ధనాఢ్యఁగన్;
పెనంగొనున్మదంబు నీవు పేదదానవౌటకున్,
ఘనంబుగా ధనంబునియ్యఁగల్గు దేరుగావునన్.

పంచచామరము. వెలందిమిన్న! నీకు నాదువిత్తమెల్ల నిచ్చినన్,
జెలంగి నాదువల్లభుండు చిత్తమందు దెలంగెడున్
గొలందిలేని యట్టివస్తుకోటియున్ ధనంబునున్
దలంపఁ దన్నె కోరియున్నదాన నంచుఁ బిమ్మటన్.

పంచచామరము. వరుండు నాదు చెట్టఁబట్టు భాగ్యమింతయబ్బినన్,
స్మరింపఁ గల్మిలేకయుంట స్వప్నమందు నేనియున్;
కరంబు తన్నె కోరికొంటిఁగాని యన్యమేదియున్
వరింప లేదటంచు నప్డువల్లభుండు నమ్మెడున్.

రాగ—భానుమతీ! నీతండ్రి వచ్చుచున్నాఁడు. కామపాలుని యొద్దనుండి నేను కట్టుకొనిపోవుట తెచ్చిన యుత్తరము వేగిరము నాచేతికిమ్ము. నన్ను మీయింటినుండి పంపివేయుట కాజాడే కారణము కాఁబోవును జుమా. నీకీవల కియ్యవలెనుగా దీనికి

లక్కముద్ర వేసి తెచ్చి నేనిది యిక్కడ జారవిడిచెదను. (అనినిష్క్రమించుచున్నది.)

[సువర్ణవర్తయు, విజయవర్తయు, ప్రవేశించుచున్నారు.]

సువ—ఓయీ! నీవుకూడ రాత్రులయందువీధులలో బయలుదేఱి ప్రియురాండ్ర నిమిత్తమయి పాటలుపాడుచున్నట్టున్నావే! పాపము! నీపనికిమాలిన యూలలతోను కామగీతములతోను, నీ వెక్కడ చుట్టుపట్లవారికి నిద్రపట్టకుండఁ జేయుచున్నావు. నీనడతవల్ల నీవు నీచెల్లెలికిఁగూడ మంచిమార్గమునే యుపదేశించుచున్నావు. ఓసీ! అమ్మాయీ! నీకొక్కసంగతి చెప్పవచ్చినాను. ఇఁక రాత్రులయందు మీకామవికారములను మీమాటలును పాటలును నేను సాగనియ్యను; మీపాటలును పద్యములును విన్నవారికెల్లను మతిపోవుచున్నది. అయినను నీవెట్టిచేష్టలు రేపటితో కట్టుపడిపోవునులే. ఇఁక కొంచెము సేపటికి వసుకాముఁడిక్కడకు వచ్చును. రేపటిదినము నీ వాతనిని వివాహము చేసికోవలెను.

భాను—నాబొందిలో ప్రాణముండఁగా నేనాతనిని పెండ్లి చేసికోను.

విజ—నాన్నగారూ! అటువంటివానిని అల్లునిగాకోరి తెచ్చుటకు మీకెట్లుబుద్ధి పుట్టినది?

సుద—పిలువని పేరంటముగావచ్చి నీయంతటనీవేమాకుహితబోధచేయకరుణించుచున్నావుగనుక, నాయందు దయచేసి నీకతనియం దేమిలోపము కనఁబడినదో చెప్పు.

విజ—మొదటిమాట అతఁడు విదేశస్థుఁడు.

సుద—ఆసందేహముతో పనిలేదు. అతఁడు స్వదేశమువిడిచి తండ్రినాటినుండియు ఇక్కడనే యుండుటచేత ఈదేశస్థుఁడేయయినాఁడు.

విజ—అతనిది శివమతము.

సుద—ఇదిమఱియొక తెలియనిమాట. అతఁడీరెండు మాసములనుండియు విష్ణుమతస్థుఁడయినాఁడు.

విజ—అవునవును. అతఁడు ధననిమిత్తము పూర్వులనుండియు వచ్చుచున్న స్వమతమును వదలిపెట్టినాఁడు. ఈక్రొత్తమతమును మార్చుకొనుటకింకను అవకాశము రాలేదుకాఁబోలును!

భాను—అతఁడిప్పు డేమతములోనులేక దేవాలయమునకును మసీదునకును మధ్య నూఁగులాడుచున్నాఁడు.

సుద—ఇదికాక మఱియేమైననున్నదా?

విజ—మఱియేమియును లేదుగాని, అతఁడు మోసములయందును జాతులయందును విచిత్రమైన యాసక్తికలవాఁడట.

భాను—లోకములో మోసగాండ్రు తెలివితక్కువవారిని మాయచేసి లాభము పొందుచున్నను, అతఁడుమాత్రము సాధారణముగా తనజిత్తులచేత తానే మోసపోవుచుండునని వినుచున్నాను.

విజ—అదిసత్యము. నేర్పుచాలని విలుకానివలెనే యతఁడెప్పుడును పెట్టినగురి తప్పిపోయినను, తనచేతికిమాత్రము నారిదెబ్బ తగిలించుకొనుచుండును.

సుద—ఇంతటితో సరిపోయినదా?

భాను—వీనినన్నిటినిమించినది యితనివద్ద భర్తయగుటకు పనికిరాని ప్రధానమైన లోపమింకొకటియున్నది. అది వివాహమాడవలసిన దానకైన నామనస్సునకు సరిపడినవాఁడు కాకపోవుట.

సుద—నీకతఁడు మనసుగాకపోయినను నీ వాతనిమనస్సునకు వచ్చినదానవు. వధూవరులలో నెవ్వరోయొక రనురాగము కలవారయి యుండుటచాలును. పెండ్లికిద్దఱును పరస్పరానురాగము గలవారెప్పుడును దొరకరు. నీకంత వెగటుగానున్నను, అతఁడుమాత్రము తియ్యని స్వభావముగలవాఁడు. పుల్లచెట్టును తియ్యచెట్టుమీఁద నంటుకట్టినట్టుగా నిన్నటువంటివాని కంటఁగట్టినంగాని సత్ఫలము కలుగదు.

భాను—మొదల నతఁడు నన్ను కామించుననుటచేతనే నాతల కంటగించుచున్నది; అందుమీఁద నాకతఁడు భర్తయగునన్న పదిరెట్లధికముగా నాతలనొచ్చుచున్నది.

సుద—అదియంతయు నాకు తెలియును. వివాహమయినతరువాత సామాన్యముగా సమస్తమునుమాఱిపోవును. ఇప్పుడునీతో నాకువాగ్వాదమెందుకు? నేను చెప్పినట్లు విని నీవాతనిని వివాహముచేసికొనెదవా? చేసుకోవా?

భాను—ఈవిషయములోతప్ప మఱియేవిషయములోను నేనుమీయాజ్ఞ మీఱను.

సుద—నీవు నీతండ్రిసుఖమును చూడవా?

భాను—కావలసినంత చూచెదను. జనితైకపుత్రికను యావజ్జీవము సుఖహీనురాలినిగాఁజేయు దుఃఖమాతనికి కలుగనియ్యను.

సుద—అమ్మాయీ! మేలుమేలు! నీ బుద్ధికిసంతోషించినాను. ఇటు చూడు. నీవు బుద్ధి తెచ్చుకొని నాయాజ్ఞకులోఁబడువఱకును నేనిఁక నీమొగముచూచి యెప్పుడును నీతో మాటాడను—ఏమి? బదులు చెప్పవేమి?—ఈచావడియు గదియుదాఁటి నిన్నెవలకు రానియ్యను. నీవిందులోనే రాత్రింబగళ్ళు పడియుండవలెను. నేను వెలుపలకు పోవలసివచ్చినప్పుడెల్లనిన్ను గదిలోపెట్టి తాళము వేసికాని యిల్లుకదలను. నేనింటనున్నప్పు డెవ్వరు నీయొద్దకు పోవలసినను నాపడకగదిలోనుండి పోవలసినట్లు చేసి

దను. ఇఁక మనయిద్దఱిలో నెవరుగెల్తురో చూతము. ఏమి? మాటాడవేమి? నీవు నాయెదుటనుండి లేచిపో. పుత్రికాధర్మమును నీవు తెలిసికొని యుక్తగా ప్రవర్తించు నంతవఱకును వెలుపలనుండుము. (అని వెలుపలకు త్రోసివేయుచున్నాఁడు.)

విజ—నాన్నగారూ! ఇటువంటివిషయములలో తప్పక మీరు నాచెల్లెలియిష్టమును కూడ కొంచెమాలోచింపవలెను. అదిగాక కామపాలుఁడు నామిత్రుఁడైన సంగతి కూడ మీరు కొంతవిచారింపవలెను.

సుద—అతఁడు నీకు మిత్రుఁడగుట యొకగొప్పయోగ్యత! అందుచేత నే నతనిని తప్పక గౌరవింపవలసినదే!

విజ—బావమఱఁదియగుటకు నామనసువచ్చినవాఁ డతఁడొక్కఁడుతప్ప మఱి యెవ్వరు నాకంటికగపడరు.

సుద—అగపడరు. అదినిశ్చయమే. నాకు కూఁతురుకానిచెల్లెలు నీకెప్పుడైన నుండ తటస్థించినయెడల, అతనితో వియ్యమందుటకు నేను నీకప్పు డడ్డము రాను. ప్రస్తుతముమాత్రము దయచేసి యిఁక నీప్రసంగము కట్టిపెట్టు.

విజ—సరేకాని నాచెల్లెలియెడలఁగల గౌరవముచేత నేనొక్కమాటమాత్రము చెప్పెదను.

సుద—చాలును. నీతండ్రియెడలఁగల గౌరవముచేత నీవామాటను నీ మనసులోనే యుంచుకొని యిప్పుడు నోరుమూసికొమ్ము.

విజ—ఇఁక నేను చెప్పవలసినదయిపోయినది. ఇప్పుడెవరివిషయములో మీరింతకూరముగానున్నారో యాభానుమతియొక్క తల్లివిషయములో మీ కప్పుడున్న ప్రేమకు మీతండ్రియడ్డమువచ్చినయెడల మాయాడున మీ కెట్లుండియుండునో మాత్రము స్మరణకు తెచ్చుకొండి.

సుద—అబ్బాయి! మంచిమాటచెప్పినావు. నేను నిజము చెప్పెదను విను. వయఃకాలములో నాకొక్క నీతల్లిధనముమీఁదనే యెంతో మక్కువయుండినది. అంతకంటె మఱియేమియు లేదు. ధనమునిమిత్తము నేనామెను వివాహమాడినాను; తనతండ్రి యాజ్ఞననుసరించి నన్నామె వివాహమాడినది. అంతకంటె మఱియేమియు లేదు. అయినను మాది అనుకూలదాంపత్యమగుటయందుకు లేశమును సందేహములేదు. వివాహమునకు పూర్వము మేమొకరినుండి యొకరము విశేషానురాగము నపేక్షించి యెఱుఁగము గనుక, మాకాశాభంగ మెప్పుడును కలుగలేదు. మాలో మాకెప్పుడయిన కొంచెమువివాదము సంభవించినను, మాయిద్దఱిలో నెవ్వరము కలహప్రియులము కానందున మరల మేమప్పుడే సమాధానపడుచువచ్చెడివారము. అదొడ్డయిల్లాలికి మరణ మా

నన్నమయినప్పుడు—ఆమెయెల్లకాలమును జీవించునుగాకయని దైవమును ప్రార్థించితిని. ఈయుజ్జయినీనగరములోని కళత్రవిహీనులందఱును తమభార్యల విషయమయి యిట్లు ప్రశంసింపఁ గలుగుదురుగాక! ఇప్పుడు నేను లోపలికిఁబోయి యాగదీక్షము పట్టుకొనివచ్చెదను. ఇంతలో తండ్రి యాజ్ఞ మీఱుమని నీవేనైన నీచెల్లెలకుపదేశము చేయవలసియున్నయెడల, నీయుపన్యాసమును మిక్కిలి సంగ్రహముపఱపవలెను. కాలమువ్యర్థపుచ్చక నీపనిచూచుకో. విన్నావా? (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

విజ—స్వామితుల్యుఁడయిన కామపాలుఁడింక నిరాశచేసికోవలసినదే; అయినను భానుమతిమాత్రము చలింపక దృఢముగానున్నది. నాతండ్రి కోపమువలన ప్రియుని మీఁద దానికనురాగము మఱింత యెక్కువే కావచ్చును. ప్రపంచములో సాధారణముగా ననుద్దేశపూర్వకముగానైనను మనమనోవేదనకు హేతుభూతులయిన పక్షమున, మనక్షేమముకోరిన వారియెడల సహితము మనకు ద్వేషము కలుగుట సహజము. తమ మనఃప్రియులయి యున్నవారి నిమిత్తమయి తాము క్లేశపడవలసివచ్చు పక్షమున స్త్రీలెప్పుడును వారియెడల నధికానురాగమును గనఁబఱుతురు. (లోపలసందడి) ఓహోహో! ఆదడబిడ యేమి? మాతండ్రి గారికిని రాగమంజరికిని నేదో దొమ్ములాట పొసఁగినది. ఇఁక నేనిక్కడ నిలువఁగూడదు. పోయెదను-

(అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

[చేత జాబొకటిపట్టుకొని, రాగమంజరిని లాగుచు సుదర్శనవర్మ ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

సుద—నాకద్భుతముగానున్నది! నాకాశ్చర్యముగానున్నది! ఏమియీద్రోహము! ఏమియీమోసము! ఓకామపాలునితొత్తా! వెఱబొమ్మనుంచిట్లు నిన్నిక్కడ నుంచినందుకు నాకొమార్తెను లేవదీయుటకే దుస్తంత్రము నడుపుచున్నావా?

రాగ—ఇప్పుడు నన్నేమన్నారు?

సుద—వెఱ్ఱిబొమ్మవన్నాను. తెలివిమాలిన వయసువారిని వలలోఁబడఁద్రోచెడి పరమ వంచకురాలా! నీవు దీనికేమి చెప్పెదవో చెప్పు.

రాగ—మీరీయుత్తరము నాచేతినుండి పెనఁగులాడి పుచ్చుకొని నాగుట్టు తెలిసికొన్నారుగనుక, నేనిప్పుడేదియు లేదనను. మీరన్నట్లు నేను కామపాలుని కనుకూలురాలనే. వివేకములేక కఠినచిత్తులైయుండు ముసలితలిదండ్రులకెల్లను బుద్ధి వచ్చునట్లుగా వారియెడల తిరస్కారము చూపెడు లోకములోని పడుచు పుత్త్రికల వలెనే మీకొమార్తెయు మీయెడలను నడుచుకొనవలెననియే నాకోరిక. ఆమెసుకుమారమైన యనురాగమునకు నాకానందమగుచున్నది. ఆయనురాగ పోషణమునకయి నా

చేతకయిన సాయము చెయుటయే నాయభిమతము.

సుద—ఆఁ! సుకుమారమైన యనురాగమా! మిమ్ముశిలలవలె నింతకఠినములనుగా చేసెనది యీసుకుమారానురాగమే. మోసములకు పుట్టినిల్లయైన ఓముసలితొత్తా! నా కౌమార్తెసౌందర్యమునకు రక్షకురాలవుగానుండుటకు నిన్నుకావలియుంచినాను. పెద్ద పులివంటినిన్ను చూచి చెంతచేరక శృంగారనాయకలు బెదరి పారిపోవుదురని నేను నమ్మినాను. పరులకు భీతిగొల్పెడు క్రూరలక్షణములన్నియు నీముఖముమీఁదనే యిస్పష్టముగ వ్రాసియున్నట్లు కనఁబడుచున్నవి. ఓసి కృతఘ్నురాలా! తక్షణము నీవు మాయిల్లువిడిచిపెట్టిపో. ఇదినిస్సందేహముగా సుకుమారానురాగమే. పోపో! ఓకుంటరికుంటెన తత్తెకానా! పో.

రాగ—ఓయిలిట్టుఁబోతునుసలీ!—నీ పేరుచ్చరించి నానోరు చెఱుపుకోను. ఒకిరాతుఁడా! చెరసాలనుబోలిన నీయిల్లిప్పుడు విడిచిపోయెదను. నాబట్టలైనను నన్ను తెచ్చుకోనిచ్చెదవా? లేదా? నావస్తువులు నేనుతీసికొని పోవచ్చునా?

సుద—మాయింటికివచ్చినప్పుడు నీవుకట్టుచీరతో వచ్చినావు. ఇంతలో నీవే వస్తువులు దొంగిలించినావు?

రాగ—నాయజమానురాలి వద్ద నేనుసెలవు పుచ్చుకొని కూఁడ రావలెను. నా వస్తువు లామెవద్దనున్నవి. నామేలిముసుఁగుగూడ ఆమెగదిలోనే యున్నది.

సుద—నీయందమునకు మేలిముసుఁగుకూడ కావలసివచ్చినదా? శృంగారనాయకు లెవ్వరైన నీమెంగమూళపడి చూచెదరని భయపడుచున్నావా? లేక నీకుదృష్టితగులునని భయపడుచున్నావా? లోపలికిపోయి నీయజమానురాలివద్ద సెలవుపుచ్చుకొని, నీమేలి ముసుఁగును బట్టలను తెచ్చుకొనివేగిరమురా. అయిదు నిమిషములలో నీవు మాయిల్లు విడిచిపోవలెను. ఊఁ! వేగిరము! లోపలికి నడువు.

రాగ—(లోపలికి బోవుచున్నది.)

సుద—ఓహో! చెఱుపు చేయుటకిది యెంతగొప్ప తంత్రము పన్నినది! పెద్ద తనములో జనకులకు కొమార్తెలు తెచ్చు సుఖము లిటువంటివే.

ఉ. పుత్రికలుద్భవిల్లిననె పోవును సౌఖ్యముకొంత తండ్రికిన్।
చిత్రము! శాంతియుండదిటు చిత్తములో క్షణకాలమేనియున్॥
ధాత్రిని నిర్వజేంద్లు కడఁబెడులోనను చెప్పబుద్ధులన్।
బుత్రిక లిట్లుమీఱి కరమున్ వెతగూర్తురు కన్నవారికిన్॥

గీ. కటకటా! తండ్రికెంత దుఃఖంబు గలుగు।
తిరుగఁబడుచును గన్నెరు తెచ్చుకొనుడు॥

బలుకువినకుండఁ బుత్రికల్ మెలఁగిరేని,
కటకటా! తండ్రి కెంతదుఃఖంబు గలుగు!

ఉ. యుక్తులుపల్కి మించుదు రహో నెరప్రాయమురాకమున్నె; యా
సక్తినిబుత్రికల్ ప్రియులచక్కికిఁబుచ్చి కలంతు రుల్లమున్;
యుక్తవిచారముల్ సలిపి యొక్కటఁ దండ్రిశుదుర్చు సద్వరున్
శక్తికొలంది వంకలిడి చాయగతిన్ వలందురేడ్చుచున్.

గీ. కటకటా! తండ్రి కెంత దుఃఖంబుగలుగు!
విఱ్ఱవీఁగుచు లోలోన విసుఁగుకొనుచు
మొఱకుఁదనమునఁ బుత్రికల్ మెుఱఁగి రేని
కటకటా! తండ్రికెంత దుఃఖంబుగలుగు!

[భానుమతి రాగమంజరివేషముతో మేలిముసుఁగువేసికొని బట్టలమూట
చంకఁబెట్టుకొని వెక్కివెక్కియేడ్చుచుఁ బ్రవేశించుచున్నది.]

సుద—రాగమంజరీ! ఈదారిని. ఈదారిని. ఆహా! ఇప్పుడెంతదుఃఖముతో మాయిల్లు విడిచిపోవుచున్నావు. నీయెందు చెక్కులమీఁద కన్నీరుకాలువలు కంట మిరెపకాయపెట్టుకొన్నావాయేమి? నీవీలాగున తలయెవ్వరికినిచూపక ముసుఁగులో దాఁచుకొనిపోవలసినదే. ఇఁక నీవు నీ మనస్సువచ్చినంతసేపేడువు. ఇఁక నీవెన్ని తుమార్పణలు చెప్పినను నేనొక్కటియు వినెడువాఁడనుగాను. కాఁబట్టి నీవిప్పుడు మానముధరించిపోవుచుండుటయేమంచిపనిచేసినావు. ఈదారిని. ఈదారిని. (ముంగల భానుమతియు వెనుక సుదర్శనవర్మయు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

[అప్పుడు రాగమంజరి మరలప్రవేశించుచున్నది.]

రాగ—ఓమహాబుద్ధిమంతుఁడవైన సుదర్శనవర్మా! పొమ్ము!పొమ్ము! నీదురాగ్రహమునకును మూర్ఖత్వమునకును తగినఫలము కలిగినది! ఇప్పుడు నేనే నాయజమానురాలనయి, ఆమెవలె నటింపఁగలుగుటకయి నా సామర్థ్యముచూపవలెను. నాభాగ్యముచేత నాయుపాయము నిరంతరాయముగా కొనసాగినా, ఇఁక యావజ్జీవమును నేను నిజముగా గృహయజమానురాలనే యగుదును. నేనిప్పుడుపోయి నాయజమానురాలు నాకిచ్చిపోయిన నగలు మొదలైన వలంకరించుకొనవలెను. (అని నిష్క్రమించుచున్నది.)

---

౪. రంగము—సుదర్శనవర్మగృహముయొక్క వీధివాకిలి

[సుదర్శనవర్మయు. రాగమంజరివేషముతోనున్న భానుమతియు ప్రవేశించుచున్నారు.

సుద—రాగమంజరి! అదిగో నీవు వీధిలోనికి పోవుటకు మార్గము. ఇఁక ప్రపంచ

మంతయు నీవు విచ్చలవిడిగా తిరుగవచ్చును. పరుగెత్తు. ఓపాపాత్మురాలా! పరుగెత్తు. ఆమూలనెవఁడో నీ వంకచూచుచు తారుచున్నాఁడు. కామపాలుఁడయి యుండ వచ్చును. అతనివద్దకేపో. విన్నావా? నీకగ్రిమ కరతనిచే పరిహారమగును. నిన్ను మా యింటినుండి పంపివేయుట కతఁడే కారకుఁడుగనుక, నిన్నతఁడుస్వీకరించుట న్యాయ మని యతనితోనే మొఱ్ఱపెట్టుకో.

భాను—(నిష్క్రమించుచున్నది.)

సుద—ఇప్పటికి దీనినివదల్చుకొన్నాను. దైవానుగ్రహముచేత నేనిఁక నాపాతి వ్రత్యము నిలుపుకొని, సురక్షితముగా నాకొమార్తెను నిరోధములో నుంచఁగలను. నేను పోయి గడిగొలుసులవల తాళము వేసివచ్చెదను. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

---

౫ రంగము—వీధిలోని వినోదమంటపము.

[సుదంతయు, పరిచారికయు, ప్రవేశించుచున్నారు.]

పరి—అమ్మా! నీవిప్పుడెక్కడకు పోఁదలఁచుకొన్నావు?

సుదం—నాసవతితల్లియొక్క దౌర్జన్యమునువిజయవర్మయొక్క దుడుకుతనమును తప్పించుకొనుటకయి యెక్కడికిపోయినను సరే.

పరి—అమ్మా! విజయవర్మయిచ్చిన తాళము చెవిమూలముగామనముతప్పించుకొని యీవలఁ బడఁగలిగితిమిగనుక, మనమూతినిని వెదకి కనుఁగొని మనానందనము లభింపఁ బోవుదమా?

సుదం—అతనియొద్దకు పోవద్దు. అతఁడు నాకతికోపము తెప్పించినాఁడు. (అని ప్రక్కకుతిరుగుచున్నది.)

[అప్పుడు భానుమతి ప్రవేశించుచున్నది.]

భాను—ఇప్పుడింటినుండి వెడలఁగొట్టించుకొనఁబడు నంతవఱకు మాయుపా యము సఫలమయినదిగాని యిఁక కామపాలుఁడు నాకగపడుట యెట్లుసంభవించును? అతని పేరుచెప్పి యడిగినపక్షమున నన్నెవ్వరాసవాలు పట్టుదురోయని నాకాతని గుఱించి విచారించుటకే భయమగుచున్నది. ఇప్పుడు నాచెలికత్తెయైన సుదంతయొద్దకు పోవలెనని యున్నదికాని, ఆసంగతిదాచి నామీఁద తప్పులెన్ని చీవాట్లు పెట్టునేమో యని భయమగుచున్నది.

పరి—అమ్మా! అట్లయినపక్షమున, నీసఖియైన భానుమతి నిన్నాదరించి లోపల పెట్టుకొనునేమో ప్రయత్నముచేసి చూచెదవా?

సుదం—అక్కడకు పోఁగూడదు. పితృభక్తి దాని కతివిస్తారము గనుక రహస్యము బయలఁబెట్టనన్నది రవ్వపెట్టునేమో?

భాను—సుదంతది కొంత శాంతస్వభావము; నేను చేసిన దతి సాహసకార్యమని యెంచును.

సుదం—భానుమతికి తండ్రియెడల గౌరవము మెండు; అది నాకూరత్వమును మన్నింపదు.

భాను—(ప్రక్కకు తిరిగి సుదంతను పరిచారికను జూచి) ఓహో! ఈవచ్చెదు. వారెవరు? వీరిలో నొకతె నిశ్చయముగా సుదంత. అయినపక్షమున, నేను దానియందు నమ్మకముంచెదను. ఓసుదంతా! (అని ముందుకు నడుచుచున్నది.)

సుదం—భానుమతీ! ఏమియీవింత! నీవు మేలిముసుఁగుకూడ వేసికొన్నావు.

భాను—నేను మాతండ్రిగారి యింటనుండి పాఱిపోయివచ్చితినన్న వార్తవిన్న పక్షమున నీకింతకంటెను మహాద్భుతముగా నుండును.

సుదం—నిశ్చయముగా నాకత్యద్భుత మగుచున్నది. ఇప్పుడు నేనుకూడ మాతండ్రి యింటినుండి పాఱిపోయిరాకుండినపక్షమున, ఈయవివేక కార్యము చేసినందుకు నిన్ను తప్పక తలవాచునట్లు చీవాట్లు పెట్టియుందును.

భాను—ఓచెలీ! సుదంతా! (అని కౌఁగలించుకొనుచున్నది.)

సుదం—ఓపితికి చెల్లెలా! నీవెక్కడకు పోవుచున్నావు?

భాను—నాప్రియుని వెదకుటకయి పోవుచున్నాను. ఇప్పుడు నాయన్నగారిని కలిసికొనుట నీకసమ్మతము కాదనుకొనెదను.

సుదం—నిశ్చయముగా నాకసమ్మతమే. అతఁడు నావద్దమిక్కిలి పచ్చిగాప్రవర్తించినాఁడుగనుక, ఇఁక నేనాతని నెప్పుడును క్షమింతు ననుకోను.

ద్విపద. గాఢాంధకారంబు గ్రమ్మియెల్లెడల
గాఢనిద్రమబూని కాముకుల్ కూడ
బడలిక యడఁగఁగ బంపు పైనొక్క-
గడియవేపోలేగదు ఘనరాత్రి నేఁడు
తనయునిఁగోల్పడ్డ తల్లికైవడిని
వనఁటనొందుచు శోకభరమున మునిఁగి
వాడికలేఁడిగవలె సొమ్మసిల్లి
పీడనిర్వ్యథతోడ వేవేగనేను
నిండుకనేత్ర కన్నీటియాయంత

నెంచి సుందరమువెర నిరతిలోఁ బ్రాణుఁడు
వచ్చి కౌఁగిట నన్ను వడిఁగఁబియించి
దచ్చరబలిమిమై చెక్కుముద్దాడి
చెఱుబంధువులు పెట్టు చెఱనుండి కాను
వడినన్ను రక్షింప వచ్చితివంచుఁ,
బలుమాఱు చెక్కులు పట్టిముద్దాడి
బలవంతముగనన్ను బాధింప జొచ్చె,
అతనిపైనప్పుడే నలుక వహించి
యతివేగ గదినుండి యవలఁబొమ్మంటి;
ఒకసారి చనువప్పు డొసఁగితి నేని,
మొకమోడక పిరియుంచు మొనసిమతింత
పీడించి బెడదలు పెట్టి కార్యంబు
పాడుచేయునో యందు భయమయ్యె నాకు.

భాను—ఈప్రకారముగాఁ జేసినందుకు క్షమింపవేఁడుకొన్నను యిప్పుడే యతనిని నీవద్దకుఁ బంపుదునుగాని, నేనిల్లు వెడలి వచ్చితినని మఱికొంతసేపటిదనుకను నాయన్నగారికి తెలియనిచ్చుట నాకిష్టము లేదు. సుదంతా! నీవిప్పుడెక్కడకుఁబోయి తలదాచుకొనెదవు.

సుదం—ఇక్కడ శారదామఠమునందుండు పరివ్రాజిక నాకాప్తురాలు. నేనామెయొద్ద సురక్షితముగా నుండెదను. అక్కడకు నీవుకూడ నాతోరమ్ము.

భాను—నేనురాను. నేను మొట్టమొదట కామపాలుని జూడవలెనని నిశ్చయించుకొన్నాను. నానిమిత్తమయి నాప్రియుని వెదక నియమింపఁ బడిన ప్రధాన పురుషుఁడే యిప్పుడు మనదిక్కునకు వచ్చుచున్నాఁడు.

సుదం—భానుమతీ! అతఁడెవఁడు? అతనిదేదో క్రొత్తముఖముగాఁ గనఁబడుచున్నది.

భాను—అతఁడుతనచేత నేనిప్పుడు నాకార్యమును చేయించుకొనుటకు ముఖ్యముగా తగినవాఁడు. రేపే యతనిని నేను వివాహమాడవలెనని ముహూర్త నిశ్చయము చేయఁబడినను, ఈ యుజ్జయినీ నగరవాసులలో నెల్ల నామొగ మెప్పుడును చూడని వాఁ డతఁ డొక్కఁడే.

సుదం—అతనిని నీవుమాత్ర మెట్లెఱుఁగుదువు?

భాను—అతఁడు నిన్నమధ్యాహ్నము మాతండ్రిగారితో మాటాడవచ్చినప్పుడు

నాచెలికత్తె మాపఁగా నేను నాగదికిటికీలోనుండి చూచితిని.

సుదం—మంచిది. ఇఁక నేను పోయెదను.

భాను—సుదంతా! నిమిషము నిలువుము. నామనస్సునకొకయాలోచన తోఁచుచున్నది. ఆవశ్యకము వచ్చినయెడల నీపేరు పెట్టుకొనుటకు నాకు సెలవిచ్చెదవా?

సుదం—నాపేరు పెట్టుకొనుటవలన నీగౌరవము చెడునేమో! అయినను నీ కాక్షేపణ లేకపోయినయెడల నీయిష్టమువచ్చినట్లు నీవు నాపేరుపయోగించుకొనవచ్చును. నేనిఁక నిలువఁగూడదు. (అనిపోవుచు) ఓభానుమతీ! నీయన్నగారిని నీవు చూడ తటస్థించిన పక్షమున కాళికాశక్తి గుడివీధిలో కుడివరుసను నాలుగిండ్లు దాఁటినతరువాత రథమున కెదురుగానున్న శారదామఠములోని గౌతమి యను పరివ్రాజికవద్ద నేనున్నానని నీవతనితో చెప్పుము.

భాను—అహహాహా! అతఁడు నిన్ను చూడ కుతూహలపడుటకయి నీవు చెప్పినగురుతుల నన్నిఁటిని నేనుమఱువక శ్రద్ధతో జ్ఞాపకముంచుకొనెదనులే.

(సుదంతయు, పరిచారికయు, నిష్క్రమించుచున్నారు.)

భాను—ఆవచ్చుచున్న నాదూత ఆత్మస్తుతిముగించి సమీపమునకువచ్చుచున్నాఁడు.

(అని మరలుచున్నది.)

[వసుకాముఁడును, చంద్రకేతుఁడును, ప్రవేశించుచున్నారు.]

వసు—(తనముఖమును చిన్నయద్దములో చూచుకొనుచు) ఓయీ! చంద్రకేతుఁడా! నామోమునలసొగసు చూచుకొనఁగా నామనస్సులో నాకేసంతోషము కలుగుచున్నది.

చంద్ర—అవునుగాని యిటువంటి ముఖముతో పోయి నీవు నీప్రియురాలిని నెట్లు సంతోషపెట్టఁగలవు?

వసు—ఏమి? నామొగములో నేమియుండను తక్కువయున్నది? నాకన్నులతో చూడఁగా నావదనారవిందము సుందరుల హృదయముల నాకర్షించునదిగానే కనఁబడుచున్నదే! ఈమెలిమీసములను జూచికూడ మోహింపక పోయినయెడల, నేనా యువతి వివేకురాలనుకోను. (భానుమతిని జూచి) అదిగో చూడు. ఈమీసములను జూచి వలచి యాసుందరి యెట్లుసవిలాపించు చున్నదో!

భాను—అయ్యో! మీసాయమాసించివచ్చిన యీకుంవరిని [illegible]ంచెమనుగ్రహించి రక్షించెదరా? (అని మొగము త్రిప్పియుచున్నది.)

వసు—ఓహో! ఈమె సౌందర్యరాశిగా నున్నదే! మిత్రుఁడా! తప్పక యీచక్కనిచిన్నది నన్ను వలచియే వచ్చినదిసుమా. ఓసుందరీ! ముందుగా నేను నీపేరు తెలిసికొనఁగోరెదను.

భాను—(తనలో) ముందుగానే నేనాలోచించుకొని యుంచుకొన్న పథకము మంచిదే యయినది. (ప్రకాశముగా) నా పేరు సుదంత.

వసు—ఏమీ! నీవు మాధవసేనుని కూతురవా? నీవింటినుండి పారిపోయినావని శ్రోత్రములో నెంతకుముందే విన్నాను.

భాను—నేను కామాతురనయి వచ్చినదానను. ఇదే నాయెడలఁగల తప్పిదము. రసికశిఖామణివయిన నీవు కామార్తనయి వచ్చిన నన్ను పదములు పట్టి యొప్పగింపఁగలవని నమ్మి నీపాలఁబడినాను.

వసు—ఓయీ! చూచినావా? పాపము ఈచిన్నది నన్ను కామించివచ్చినది—ఓసుందరీ! నిన్ను న్యాయల కప్పగించుటవలన నాకేమి లాభమున్నది? నన్ను విషయములో నీవు నమ్మకొని యుండుము. నీవు కామార్తవని చెప్పుచున్నావే, కామవిషయములో [illegible]ము నీకోరిక సఫలము కానేరదని చింతిల్లుచున్నాను.

భాను—అయ్యో! ఎందుచేత?

వసు—ఈవరకే నాకు వివాహనిశ్చయమయినది. ఓచంద్రశేఖరా! కాదా?

భాను—ఆమాట సత్యమే కాని, నా ప్రార్థన వినుము.

వసు—నేను వినను. వినను. నేనువిన్న ప్రయోజనమేమి? ఇఁక నిన్ను నేను వివాహపూర్వకముగా పరిగ్రహించుట సంభవింప నేరదు. మఱియొక విధముగా నీయభిమతమును తీర్చుటకు నేనొడఁబడినయెడల, నీకన్నగారో తమ్ముఁడో యొకఁడుండి నేనుచేసిన యుపకారమును చింతింపక కృతఘ్నుఁడయి మీఁది మిక్కిలి నాగొంతుక కోయ రావచ్చును. కాబట్టి నీవు మారుమాటాడక మరల వచ్చినదారినే యింటికి విజయంచేయుము.

భాను—(తనలో) ఓరి పరమ చండాలుఁడా! (ప్రకాశముగా) అయ్యా! నేనిల్లువిడిచి వచ్చినది కామపాలుని నిమిత్తము.

వసు—ఏమేమీ! నానిమిత్తము కానేకాదా? నీవు నన్ను కామింపనే లేదు?

భాను—లేదు. నిన్ను కామింపనే లేదు.

వసు—అట్లయినపక్షమున నీవు పరమ సాహసికురాల వయిన పాపచింతలేని ఘోరురాలవు కానున్నావే. నేనీసంగతి తప్పక నీతండ్రితోఁ జెప్పెదను?

భాను—ఇదే నా నీరసికత్వము.

వసు—చెప్పెదను తాళుము. నీవు కామపాలుఁడని కాదా! యిప్పుడు చెప్పినావు? దీనివల్ల నేను కొంతలాభము పొందవచ్చును. కామపాలుఁడా!

భాను—నిస్సందేహముగా నీవు కామించెడు సుందరిని నీ వెప్పుడయిన దక్కించు

కోఁదలఁచినయెడల, తప్పక నీవు కామపాలుని నాయొద్దకు తెచ్చి నాకొప్పగింపవలె నొప్పగించెదవు.

వసు—అవును. నేనాపనిచేసెదను: చెలికాఁడా భానుమతి విషయములో కామపాలుఁడు నాకక్కడ ప్రతిపక్షిగానున్నాఁడు. అతనిని నేనిప్పుడీ చిన్నదాని కంటఁగట్టఁగలిగితినా, ఇఁకనక్కడ నాకడ్డువచ్చువాఁడెవ్వఁడును లేక నేనప్రతిహతమనోరథుఁడ నగుదును. చెలికాఁడా! ఇదిమంచి ఆలోచన. ఔనా? కాదా?

చంపక—అవును. నిరుపమానమైన యాలోచన.

వసు—నాకుపాయముల కెప్పుడును తక్కువలేదు. ఈమన స్సుపాయములపుట్ట. నాబుద్ధిసూక్ష్మత కనిపెట్టితివా? సుదంతా! నామిత్రునియందు విశ్వాసముంచి కొంచె ము నీవు నీవితని వశమున నుండెదవా?

భాను—అయ్యో! నేను నిన్ను నమ్మకొని యుండవచ్చునుగదా?

చంద్రి—ఓసుందరీ! నేనునిన్ను మోసపుచ్చుట యెప్పుడును సంభవింపనేరదు.

ద్విపద. కడుపునిండను నాకుఁ గల్లలుండినను,
చెడుగుచేయఁగలేను జెలువరో నీకు;
నమ్మికేదియు నీవు నను గోరకున్న,
నమ్మనీచెలువమ్మ ననుసాధుఁ జేయ,
వంచింపరెవ్వరు వసుధలో నిన్ను;
సెంచఁడే యెగ్గు నీకెంతయున్వాఁడును;
బద్ధానురాగులై పడుచువారొప్ప,
వృద్ధులు మిత్రత వెలయింత్రు నీకు.
భవదీయహృదయంబు పరునిపైనింత
తవిలియున్నదటంచుఁ దామెఱింగినను,
తరుణవయస్కులు తమయీర్ష్య విడిచి
ధరియింత్రు సోదరత్వంబు నీయెడను.
ముదిత! కల్లదు నీకు మోసమన్మాట
యెదవ దేకీడు నీ కువిదయిచ్చోట.
అడరివృద్ధులు మిత్రులౌదురు నీకు;
పడుచువారెల్లను భ్రాతలయ్యెదరు.

వసు—ఓచంద్రికా! నీవిమెను మాయింటికి తీసికొనిపొమ్ము. నేను వేగిరము సుదర్శన పద్మయింటికి పోవలెను. ఓసుందరీ! నీవు భానుమతి నాలేఁగియుండవచ్చును.

ఆమె సౌందర్యముచేత దేవతా కన్యలను మించియుండునఁట! సత్యమేకదా?

భాను-ఈవిషయములో నేను నీతో నేకీభవింపఁజాలనందుకు నన్ను క్షమింపవలెను.

వసు—అట్లనెదవేమి? నాకామెసౌందర్యమునుగుఱించి యందఱు నేకవాక్యముగాఁ జెప్పుచున్నారే.

భాను—ఆమెయందు తండ్రి కతిపక్షపాతము. అందుచేతనతఁడందఱితో నట్లు చెప్పుచుండును. ఆమెది కొంచెము ముదురుముఖమైనమాట నీవు పోయిచూచినప్పుడు నీకే తేటపడును.

వసు—చెలికాఁడా! ఇదియంతయు కేవలానూయసుమా. ఓసుందరీ! మీవంటి పతివ్రతాకన్య లోకములో నొకరెప్పుడును చక్కనివారనియొప్పుకోరు. ఓమిత్రుఁడా! నా మాటవిను. నీవు కామపాలుని వెదకి తెమ్ము; నేనీసంకిలియతనికి తగిలించెదను. నే నెంతో భాగ్యశాలినిగనుక నాకీయుపాయము తోఁచినది. ఓసుదంతా! నేను నీకు పరమ విధేయుఁడను. ఓమిత్రుఁడా! నీవు నీపనిమీఁద నుండుము. ఓసుందరీ! నా ప్రియురాలు నారాకకయి యెదురు చూచుచుండును; నేనామెవద్దకు పోవలెను. నే నప్పుడామె నవ్వుమొగము చూడక యెట్లు తాళఁగలను?

భాను—నీవు పెండ్లికొడుకవయి శీఘ్రముగా రమ్ము. అయినను నీవా పెండ్లిసంతోషములో నేనిక్కడ నాప్రియునికి దూరస్థురాలయి యొంటిపాటున పరులను నమ్మి వారికి శరీరమప్పగించి యీయవస్థలోనున్నమాటమాత్రము మఱచిపోకుము.

వసు—ఓసుందరీమణీ! నీవు సర్వమునకును నామిత్రుని నే నమ్ముకొనియుండుము ఇతఁడే నీకు సేవకుఁడును రక్షకుఁడును మార్గదర్శియు నగును.

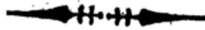
చంద్ర—ఓసాధ్వీ! నామీఁద నీవేలయనుమాన పడెదవు? ముందుగా నాచేత సేవచేయించుకొని మఱినన్ను నిరాకరింపుము. నీవు నన్ను నమ్మినప్పుడు నిన్ను మోస పుచ్చుదునా? నీవువ్యసనముగానున్నప్పుడు నిన్ను దుఃఖపెట్టుదునా? ఓసాధ్వీ! నాయందు నీకీసందేహ మేల? నాచేత నీయిచ్చవచ్చినపని చేయించుకొమ్ము.

భాను—ఏవిషయమునందైనను నాకుద్రోహము తలఁచినయెడల, నీవెప్పుడును సుఖపడకుందువుగాక!

వసు—ఏవిషయమునందైనను నీకుద్రోహము తలఁచినయెడల, ఇతఁడెప్పుడును సుఖపడకుండునుగాక!

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

ద్వితీయాంకము.

౧. రంగము—సుదర్శనవర్మ పడకగదితోఁజేరిన పుస్తకనిలయము.

[సుదర్శనవర్మయు, వసుకాముఁడును ప్రవేశించుచున్నారు.]

సుద—ఆహాహా! తండ్రిని టక్కుపెట్టి పాఱిపోయినదా? ఎంతపనిచేసినది! కూఁతురిల్లువిడిచి జాఱువఱకును తండ్రికి తెలియనేలేదుగా! అయ్యో! పాపము! మాధవసేనున కెంత దురవస్థపట్టినది!

వసు—అవును. ఆమెను నేనే కామపాలునియొద్దకు తీసికొనిపోవలెను. ఈయుపాయముచేత నీకూఁతురివిషయమయి నాకిఁకముం దతఁడేమియుతొందరకలుఁగఁ జేయకుండ నేనతనికాళ్ళకు బంధముతగిలించెదను. అతనిని నేనెట్లు వలలోఁ బడవేయుచున్నానో చూచినారా? నాదిమంచియుపాయమా కాదా? ఇదిమహేంద్రజాలము.

సుద—నిస్సంశయముగా నీదినిరుపమానమయిన మాయోపాయము. దానినివానియొద్దకు తీసికొనిపోయి తప్పకవలలోఁ బడవేయుము. హాహాహా! వృద్ధదశలోమాధవసేనున కెంతగతిపట్టినది! పడుచుకత్తె దాముసలివాని నిట్టె మోసముచేసినదే.

వసు—స్త్రీలు నక్కలవలె మాయలమారులు. దానిలోనున్న మర్మమిది.

సుద—వారిమాయలమారితనము బుద్ధిహీనులవద్ద పనికివచ్చునుగాని మనవంటివారివద్దపాఱదు. నాకూఁతురెందుచేత నావద్దనట్లుమాయచేయదు? ఏదీ? అదినన్ను మోసపుచ్చుమనుచూతము.

వసు—మీరన్నది సత్యము. తెలివిగలవారివద్దవారియాటలు సాగవు. జగత్తులోని యేస్త్రీవచ్చినన్ను మోసముచేయునో చేయుమనుండి. ఎప్పటికిని చేయలేదు. నామేనత్త చిన్నప్పుడు నాకు బృహస్పతియని పేరు పెట్టినది. ఈభూలోకబృహస్పతికి స్త్రీజాణలనుమించిన మాయలు తెలియును.

సుద—ఒక్కమాధవసేనునివంటి వెంగలిమాత్రమే సులభముగా మోసపోవును?

వసు—కామపాలునివంటి యమాయికుఁడును మోసపోవును.

సుద—సత్యము. వీరిద్దఱునుతప్ప లోకములో నింతసులభముగా మోసపోవు తెలివిమాలినవారు నాకీవఱ కెక్కడను కనఁబడలేదు. రమ్ము; నీవుపోయివానికొమార్తెను చూచుటకిది మంచిసమయము. ఓవసుకామా! ఇప్పుడీభానుమతియొక్క మనోదుర్గమును నీవొంటిగా ముట్టడి వేయవలెను.

వసు—మీరు నా వెంటవచ్చి నన్నామెకొప్పగించి—

సుద—నేను రాను. తవతిరుగఁబాటుతనమును విడిచిపెట్టువఱకును దానిముఖము చూడననియు దానితో మాటాడననియు నేనొట్టుపెట్టుకొన్నాను. నీశక్తిచేతదానిని నాయెడ బద్ధురాలగునట్లుచేయుము. దానికప్పుడు తండ్రియు భర్తయు నొకరి పారిగానే లభింతురు.

వసు—నేనొంటిగా నామెతో మాటాడియొప్పింపలేను. అటువంటి యసమాన సౌందర్యమును జూచినప్పుడు భయగౌరవములచేత నానోటమాటరాదు. కురూపముగల వారిని జూచినప్పుడో మనస్సున కంతశంకలేక మాటాడుట కొకవిధముగా ధైర్యము కలుగును.

ద్విపద. అందమంతగలేని యదియైననాకు
మందహాసముగల్గు మగువయోచాలు;
సకియలావందును సన్నంబటంచు,
వికలాంగికాదేని, విడనాడనేను.
ఇంతినల్లనిదైన నెఱ్ఱనిదైన
నింతయుశంకింప హృదయమందేను.
కలికికన్నులు సల్లకల్వలెయైన
వెలిదమ్ములైనను వెనుదీయనేను.
ఆసతినెమ్మోగం బదియెట్టిదైన
మీసముల్ లేవేని మెత్తునేనెదను.
కులకాంతకంఠంబు కోరిపల్కాడుఁ
దలపోయఁగానేల? దక్కునఁజాలు.

సుద—ఓవసుకామా! భానుమతిని జూచినతరువాత నీవీయభిప్రాయమును మార్చుకొందువులే.

వసు—ఓసుదర్శనవర్మా! మీతోడిబంధుత్వగౌరవమే—

సుద—ఆసౌందర్యమునుజూచి నీవానంద పరవశుఁడవగుదువు. తండ్రినయిననే ననవలసినమాట కాదుగాని, నిజముగా నాకూఁతురు సౌందర్యమునం దద్వితీయురాలు సుమా! నీవు నాకన్నులతోఁ జూడఁగలిగిన పక్షమున, సొగలయినభానుమతి వెలిదళుకుచూపులయందొక వింతయైన జాణతనము కనఁబడి నీకిప్పుడది నాకూఁతురగుట స్మరణకు రాకపోవుసుమా.

[illegible]—ఆమెనామనసువచ్చిన జాణ.

సుద—అదిమందహాసము చేసినప్పుడు బుగ్గలుకొంచెము సొట్టలుపడి మొగమున కొక వింతయందమునుదెచ్చును. సొట్టలుపడినప్పుడే బుగ్గలు విశేషసుందరముగా నుండునో పడనప్పుడేయుండునో నీవుకనిపెట్టలేవు.

వసు—ఆమె నామమనువచ్చిన యందకత్తె.

సుద—నిగ్గుటద్దములవంటి నునుతళుకు చెక్కులమీఁద వెలిబెళుకు చూపులు వ్యాపించి చెక్కులకొక క్రొత్తకాంతినిగూర్చి నీదృష్టిని మిఱుమిట్లు గొలుపును.

వసు—ఆమె నామమనువచ్చిన శోభావతి.

సుద—దానిశరీరము బంగారుచాయనుమించి, కరచరణాదులయందున్న శుద్ధ సువర్ణభూషణములను కాంతిమంతములనుగాఁ జేయుచుండును.

వసు—ఆమె నామమనువచ్చిన సమ్మోహనయంత్రము. ఇఁక నాకామెకంఠస్వర మెట్లుండునో మాత్రము తెలిపి కర్ణోత్సవము చేయుఁడు.

సుద—శ్రావ్యతమముగానుండును. నీవుదానిచేత నొక్కసారికంఠమెత్తిపాట పాడింపఁ గలిగితివా, నీవత్యంతసంతోష పరవశుఁడ వగుదువు. భానుమతి భూమికి దిగివచ్చినసరస్వతి. రూపముధరించిన కేవలగాంధర్వవిద్య. ఈవర్ణనతో నిఁకపనిలేదు. నీవులెమ్ము. దానిపరిచారిక యిప్పుడుగదిలోనికిఁ దీసికొనిపోయి చిన్నచప్పట విడిచి వచ్చును.

వసు—నేనిఁక ధైర్య మవలంబించి, యామెకుఱుకుచూపులకు నిర్భయముగాతల యొగ్గెదను.

సుద—ఓయభినవబృహస్పతీ! నీవుపోయి చిత్తవృత్తిననుసరించి దాని నాప సర్పించి, నీవశముచేసికొనివచ్చి, నాకిప్పుడే నీబుద్ధికుశలతకు నిదర్శనము కనఁబఱుప వలెను జామా.

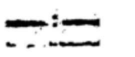
వసు—నామిత్రుఁడయిన చంద్రకేతుఁ డిప్పుడే నాకొఱకిక్కడకురావలెను. రాఁగానే నాకుఁదెలియఁబఱిచెదరా?

సుద—అలాగుననే తెలియఁబఱిచెదను. ఓచతురికా! ఇటురా.

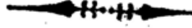
చతు—(ప్రవేశించి) అయ్యా! వచ్చినాను.

సుద—అదినీకు గదిచూపును. దానివెంటఁబొమ్ము. ఏమి? నీవు తలవ్రేలవేసికొన్నావేమి? ఈరసికుఁడుప్రియురాలినివరించుటకు దీనముఖముతోఁబోవుచున్నాఁడు!

(అందఱును నిష్క్రమించుచున్నారు.)

౨. రంగము—భానుమతియొక్క గది.

[వసుకాముఁడును, పరిచారికయు ప్రవేశించుచున్నారు.]

పరి—నాయజమానురాలిప్పుడే మీసన్నిధికివచ్చును. (అని తలుపువద్దకుపోవుచున్నది.)

వసు—తొందరపెట్టఁబోకు. ఆమె సావకాశముగానే రావచ్చును.

పరి—(నిష్క్రమించుచున్నది.)

వసు—ఈవఱకెన్నఁడును నేను వలపువిషయములో స్త్రీలతో ముచ్చటించి యెఱిఁగినవాఁడనుకాను. నేనిప్పుడు పరిహాసపాత్రుఁడ నగుదునేమోయని భయమగుచున్నది. విచారణనిమిత్తమయి నన్ను ధర్మాధికారివద్దకుఁ గొనిపోయి యెదుట నిలిపినప్పుడును నాకింతభయముండదు. అదిగో తలుపు చప్పుడగుచున్నది. అవు నామె లోపలినుండి తలుపుతీసికొని వచ్చుచున్నది. పెళపెళలాడుచున్న యామె చీరచప్పుడే నాచెవికి తిరస్కారశబ్దముగా వినఁబడుచున్నది.

రాగమంజరి—(భానుమతివేషముతో ప్రవేశించుచున్నది.)

వసు—(తలవంచుకొని) నాప్రాణపదమైన యీమెముఖమువంక తేఱిచూచుటకే నాకిప్పుడు సిగ్గగుచున్నది. ఒకవేళ మొగమువంకఁ జూడఁగలిగినను, ఆమె సౌందర్యమును పొడగన్న పిమ్మట నాకుమాటాడుటకే నోరులేవదు. నన్నామెయే ముందుగా పలుకరించునని కోరెదను.

రాగ—అయ్యా! మీసెలవయినదని వచ్చినాను.

వసు—(తనలో) ఇక్కడికిమబ్బువిడిపోయినది. ఇంతవఱకు ఆరంభము మర్యాదగానే యున్నది. (ప్రకాశముగా) శ్రీమతీ! ప్రియురాలా! నేనవధానుఁడనయి యున్నాను.

రాగ—అయ్యా! సంభాషణ జరపవలసినవారు మీరు; వినవలసినదానను నేను.

వసు—(తనలో) ఈమాటలోఁగూడ నాయెడ తిరస్కారభావమేదియు లేదు. ఇఁక నేను తలయెత్తిచూడవచ్చును. ఇంతవేగిరము చూడఁగూడదు. ఈటక్కరి ప్రియురాలిసౌందర్యతీక్షణమువల్ల మరలనోటినుండి మాటరాదేమో!

రాగ—అయ్యా! మీలోమీరేదో యాలోచించుకొనుచున్నారు. ఈపాటిపీఠమును స్వీకరింపుఁడని నేను మిమ్ము వేఁడవచ్చునా?

వసు—(తనలో) అంతకంతకు నాయందీమెకు దయహెచ్చుచున్నట్టున్నది.

నీరూపము చూడఁగానే నాకామె కాశపుట్టినది. నాయొయ్యారి మిక్కిలి నిప్పు లను కాలేదు.

రాగ—అయ్యా! మీరు పిత మమీఁద దయచేయుఁడు.

వసు—ఓకాంతా! నీసౌజన్యాతిశయము నన్నిప్పుడు సంతోషసాగరమగ్నునిని గాఁ జేయు చున్నది. ఇటువంటి సుందరీతిలకము తన సుందరకటాక్ష వీక్షణములను నాయందు ప్రసరింపఁజేయుటచేత నేను ధన్యుఁడనయినాను.

రాగ—(చేయి పట్టుకొనుచున్నది.)

వసు—(ఆమెకేసితిరిగి కన్నెత్తిచూచుచున్నాఁడు.)

రాగ—మీరు నాసమ్రిత కద్భుతపడుచున్నట్టున్నారు.

వసు—అవును. నాకిది కొంతయద్భుతముగానేయున్నది. (తనలో) చెప్పె! ఇది భానుమతికాదు. దీనికి మాతల్లికున్నంత వయస్సున్నట్టున్నదే!

రాగ—మాతండ్రిగారి యాజ్ఞాబలముచేత నేను పూర్వాభిమానము నంతను విడువవలసినదాన నయినాను.

వసు—(తనలో) తండ్రిగారా! అవును. ఈమెభానుమతియే. ఓయీశ్వరా! లోకములో తల్లిదండ్రులు కొంద ఱింతకన్న గాననివారుగా నుందురు!

రాగ—అయ్యా! వసుకామా!

వసు—(తనలో) ఈమెనిజముగా దొడ్డయిల్లాలు. నాయందీమె యిప్పుడు తల్లి ప్రేమ కనఁబఱుచు చున్నది. మొదటినుండియు నేనీమెరూపమున కాశపడక ధన మునకే యాశపడుట మంచిపనియే జరిగినది.

రాగ—అయ్యా! మీరాసీనులుకారా? (అని కూరుచున్నది.)

వసు—ఓయిల్లాలా! నన్ను మన్నింపుము. నీసౌజన్యమువలనఁ గలిగిన యద్భుత రసములో మునిఁగి నేనింకను తేలుకోలేదు. (తనలో) దయ్యమువలె దీనిముఖము నిండను పొట్టలేయున్నవే!

రాగ—నాసౌలభ్యముచూచి మీరు వింతపడుచుండుటనాకద్భుతముగాలేదు. వెనుకమీమీఁద నాకపరిమితద్వేషమున్నమాట వాస్తవమేయని నేనిప్పుడుమీయొద్ద యొప్పుకొనెదను. నాతండ్రినన్ను మిక్కిలి పీడించుటచేత, కామపాలునికి నేనప్పుడ కొంతప్రోత్సాహము కలిగించినాను. అప్పుడు మీరూపవిషయమయి నాకు వేఱువిధ ముగా చెప్పినారు.

వసు—ఈశ్వరసాక్షిగా నీరూపవిషయమైనాకును వేఱువిధముగానే చెప్పినారు

రాగ—మీరూపమిప్పుడు చూడఁగానే యచ్చునఁబోసినట్లు నామనస్సు నాటుకొన్నది.

వసు—ఆలాగువనే నీరూపమును నామనస్సున నాటుకొన్నది. నీరూపమను పదియమ్ములను బోడిచినట్లు నాహృదయములో అగ్నమయి నన్ను విడువకున్నది.

రాగ—ఈవఱకు మనమిద్దఱమును సమానముగానే శ్రమపడినాము. ఇప్పుడు ప్రత్యక్షమున మనయిరువురసందేహములును తీఱిపోయినవి. నేను గర్విష్ఠురాలననియు పరిహాసశీలననియు మీరనుకొన్నారు; మీరు రూపమును మర్యాదయు రసికత్వమును లేని చప్పిడిముక్కు నల్లమొద్దులని నేననుకొన్నాను.

వసు—(తనలో) ఈమె యీప్రకారముగా తన సౌందర్యాభివర్ణనముకూడ చేసికొన్న బాగుండును.

రాగ—మీది గంభీరమయిన విగ్రహము. మీ చుఱుకుచూపులేమి! వలపు గొలుపు చిఱునవ్వులేమి! నాదృష్టికిమీరుధీరోదాత్తనాయకులుగాఁగనఁబడుచున్నారు.

వసు—(తనలో) నేనిప్పుడీమెవంక తిన్నగా మఱియొకసారి చూడవలెను. మొదట కనఁబడ్డంతవికారముగా నాకిప్పుడీమె కనఁబడదు.

రాగ—శైవ్యులయందుండు పాషండలక్షణము మీమోగమునవీసంతమయినఁగనఁబడదు. మీయందన్నియు మహాకులీనుఁడయిన దొడ్డగృహస్థులక్షణము లేయున్నవి.

వసు—(తనలో) మంచిది. ఈమెకంఠమునందు నిశ్చయముగా కావలసినంత మాధుర్యమున్నది.

రాగ—స్త్రీజనోచితమయిన మర్యాద నతిక్రమించి మిమ్మీప్రకారముగాముఖస్తుతి చేసినందుకు దాసురాలిని క్షమింపవలెను. ఈవఱకు విపరీతముగా విని మోసపోయియున్న నేను మీమూర్తివిశేషమును జూడఁగానే కలిగిన నిర్భరానందమును మనస్సులో నిలుపుకోలేక నామనోగతమును వెలిపుచ్చినాను.

వసు—ఓప్రాణేశ్వరీ! ఇటువంటి ప్రియవాక్యములను పలికినయీచిన్నపెదవులను నేనొక్కసారి కృతజ్ఞతా సూచకముగా ముద్దుపెట్టుకోవచ్చునా? (అనియామె చేయి ముద్దుపెట్టుకొని) ఏమి; ఈహస్తము దూదికంటెను మెత్తగానున్నది!

రాగ—అయ్యా! మీయొద్ద మంచి లాలనాశక్తియున్నది. అయినను పెద్దయేదుపంది ముండ్లవలెనున్న మీకఱకు మీసములను మాత్రము మీరు శీఘ్రముగా వదల్చుకోవలెను.

వసు—(తనలో) మంగలకత్తి నాకఱకు మీసములకును నీబిరుసు కేశములకును కూడ సమానముగానే పనికివచ్చును. (ప్రకాశముగా) ఒకచిన్నపాట పాడి నాచెవుల కొక్కసారి విందుచేయఁగలవా?

రాగ—నాది కొంచెము బొంగురుగొంతు కయినను, మీయానందము కొరకు

గానము సంతోషపూర్వకముగా పాడెదను. (కొంచెముదగ్గిగొంతుసవరించుకొని పాడుట కారంభించుచున్నది.)

వసు—(తనలో) ఈమెతప్పక భూలోకసరస్వతిగానే యున్నది! (ప్రకాశముగా) ఓప్రియురాలా! నీకంఠము బొంగుపోయియున్నది. నీవాయాసపడఁబోకుఁ

రాగ—నాకాయాస మెంతమాత్రమును లేదు. ఆలకింపుము.

ద్విపద. కుసుమకోమలినోర్తుఁ గోరితోల్దొల్త
వెసనాయకుఁడొకండు వేడ్కతోఁజేరి
పరిశోధనము చేయఁపట్టునవతఁడు
పరువడిఁ దనమనోవ్యథ తేటపడఁగఁ
జురుకుచూపులు మీఁదఁ జొప్పించెనేని,
తరళాక్షికినిసిగ్గు తలమునకగా వె?
కరమాతఁడుగ్రహింపఁ గడుఁగంప మొందు;
అరపంటఁ గెమ్మోవినంట మూర్ఛిల్లు;
గుండెలుతటతట కొట్టుకొనంగ
నిండుభీతిని చెల్వ నెలఁత డెందంబు.
కాని యంతంతకుఁ గ్రమముగా భీతి
తానెయుల్లములోన తగ్గుచునుండు;
తరుణినాయకుఁజూచు ధైర్యంబుతోడ;
వరుఁడామెహస్తంబు వచ్చిపట్టినను,
కరముఁగూరిమితోడఁ గౌఁగిలించినను,
బాలయదింతయుఁ సిగ్గు పాలఁతియామీఁద.
ముద్దియచిఱునవ్వు మోదంబుఁ చెల్ప
నిద్దఱుఁబెండ్లికి నేగుదు రొకట;
గుండెలుతటతట కొట్టుకొనంగ
నిండుప్రేమను చెల్వ నెలఁత డెందంబు

వసు—ఆహా! నీపాటనాకెంత కర్ణరసాయనముగానున్నది! ఇప్పుడు నిజముగా నీకంఠస్వరము నాకుప్రేమాస్పదురాలయి నిన్నుఁబోలియున్నయొకయిల్లాలినిస్మరణకుఁ దెచ్చుచున్నది.

రాగ—అట్లయిన, నీకు ప్రేమాస్పదురాలు మఱియొక తెకూడ నున్నదా?

వసు—ఓసుందరీ! నీవు నాయభిప్రాయమునుగ్రహింపలేక భ్రమపడుచున్నా

నేను మాతల్లిమాట చెప్పినాను.

రాగ—రమ్మా. ఓప్రియుఁడా! ఇటురమ్మా. నేనింతసులభముగావశ్యురాలనయి నందున కద్భుతప్రమోదములలో మునిఁగిపోయి నీమనసుకలఁగి యుండుటచేత నీవేమి చెప్పవలెనో తెలియక తడఁబాటుపడుచున్నావు.

వసు—ఆమాటసత్యము. నీవువశ్యురాలయినవార్త సుదర్శనవర్మతో మనవిచేసి వచ్చుటకయి నన్ను నీవు సంపూర్ణమనోరథుని జేయుట కెప్పుడనుగ్రహింతువో యా శుభవేళ నడుగక జాగుచేసినందుకు నాకిది శిక్షయనుకొనెదను.

రాగ—ఇప్పుడు నామనస్సులోనున్నది నీతోనిష్కపటముగా చెప్పివేయవలెను. నాతండ్రియనుమతిమీఁద, నేనెప్పుడును నీసొమ్ముకాఁగలదాననుగాను.

వసు—ఏమి? ఎందుచేత?

రాగ—నాతండ్రికోపావేశముచేత నేను తనయిష్టములో మెలఁగువఱకును నా మొగము చూడనని ప్రతిజ్ఞ పట్టినాఁడు; అతనిచేతిమీఁదుగా భర్తనుచేసికొనని నేనును పంతముపట్టినాను. ఏదియేమయినను నా ప్రతిజ్ఞ నేను తప్పను. అతని యెఱుక లేకుండ నన్ను తీసికొనిపోయెడు నైపుణ్యమును సాహసమును నీయొద్దనున్న యెడల నేను నీదానను.

వసు—అదియుక్తముకాదు.

రాగ—నాకుమఱియొకమాట సరిపడదు. నీవనుమానించెడు పక్షమున—

వసు—(తనలో)ఇది యంతపిచ్చిపనిగా కనఁబడదు. ఈమాటప్రకారముగా నే నీమెను పాణిగ్రహణముచేసికొన్నయెడల, నేనీమెకేమియు బదులువ్రాసి యియ్య నక్కఱలేకయే యీ మెధనమును దక్కించుకోవచ్చును. అప్పుడీమె నొక్కదానిని మాత్రమేకాక యీమెతండ్రిని సహితము నేను మోసముచేయఁగలిగినవాఁడ నగుదును. ఓహో! నాయుపాయముచేత నేనిప్పుడెంతటి యదృష్టవంతుఁడనగుదును. ఈయాలోచన నేను పరులకెవ్వరికిని తెలియనియ్యక నామనస్సులోనే యుంచుకొనెదను. మంచిది. ఈమెను గాంధర్వవివాహమున వరించెదను.

రాగ—మంచిది. ఏమినిశ్చయము చేసినారు?

వసు—ఓ హృదయేశ్వరీ! మేరమీఱిన సంతోషముచేత నోటినుండి మాటరాక యూరకున్నాను. నీసాహసమునకు నాకు మెచ్చుపుట్టుచున్నది. నీసంకల్పము సంతోష కరముగా ముగియునుగాక! నీవు చెప్పినయాలోచనకయి నాకృతజ్ఞత తేటపడు నట్లుగా నీకెందామరవంటి హస్తము నాకొక్కసారి ముద్దిమ్మా.

రాగ—అట్లయిన పక్షమున నీవునాతో నుద్యానవనమునందు విహరించుటకు

మాత్రము మాతండ్రిగారివద్ద సెలవుపొందిరావలెను. ఇక్కడ నీయెడల నేనుజూపిన యనురాగమునుగుఱించి మాత్రము నీవాతనితో లేశమును ప్రశంసచేయరాదు.

వసు—అణుమాత్రమును ప్రశంసింపను. ఆప్రశంస యక్కడ తెచ్చినయెడల, మనయాలోచన సర్వమును చెడిపోదా? యుక్తివేన్నవలసినప్పు డెప్పుడును నీవు నా బుద్ధి నమ్మియుండుము. ఆవల నొక చిన్నమాయోపాయము నిర్వహింపవలసియున్నది గనుక కొంచెము సేపు నన్ను విడిచిపెట్టుము. నిస్సందేహముగా నేఁడే నీవు నీతండ్రి నిర్బంధమునుండి తప్పించుకొని పోదువు.

రాగ—ఈకార్యనిర్వహణభార మంతయు నీమీఁదనే నేను విడిచి పెట్టెదను నీవొకపట్టున మోసపోవువాఁడవుకావని స్పష్టముగా నేనిప్పుడు కనిపెట్టినాను.

వసు—నీవు బుద్ధిమంతురాలవు. నాసామర్థ్యమునునిమిషములోకనిపెట్టినావు నీవన్నది సత్యము.

[అప్పుడు పరిచారిక ప్రవేశించుచున్నది.]

పరి—అమ్మా! వసుకామునితో మాటాడవలసిన పనియున్నదని యెవరో యొక గృహస్థువచ్చి గుమ్మమువద్ద నిలిచియున్నాఁడు.

వసు—ప్రాణేశ్వరీ! అతఁడు నామిత్రుఁడు. నాప్రాణమిత్రుఁడు-ఓపరిచారికా నీవాతనిని లోపలికి రానియ్యవచ్చును.

పరి—మంచిది. (అని నిష్క్రమించుచున్నది.)

వసు—సమస్తవిషయములలోను మనమాతనిని నమ్మకొనవచ్చును.

[అంతట చంద్రకేతుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

వసు—(మిత్రునితో నేకాంతముగా) అన్నా! ఏమిసమాచారము?

చంద్ర—(ఏకాంతముగా) సుదంతనుమీయింటివద్దనుంచివచ్చినాను. నాకక్కడను కామపాలుఁడు కనఁబడలేదు.

వసు—పోనిమ్ము. అతనిని నేనే వెదకెదనులే. ఓమిత్రుఁడా! ఇక్కడ నా యంత్రము పాఱుచున్నది. నేను కృతార్థుఁడ నయ్యెదను.

చంద్ర—నీప్రియురాలెక్కడ?

వసు—అదుగో! అక్కడ నిలుచున్నది.

చంద్ర—ఓహో! ఈమె చెడ్డకురూపిణిగా నున్నదే.

వసు—ఊరకుండు. (అని మిత్రునినోరు మూయుచున్నాఁడు.)

రాగ—అయ్యో! నీమిత్రుఁడు నన్నుఁగూర్చి యేమో యనుచున్నట్టున్నాఁడు-

వసు—ఇటువంటిరూపమును నేనెప్పుడును చూచియుండలేదని యత్యద్భుత

ప్రకృతి తనసంతోషమును నాతో తెలుపుచున్నాఁడు. మిత్రుఁడా! కాదా?

చంద్ర—ఇట్టిరూపమునునిశ్చయముగా నేనీవఱకెన్నఁడునుచూచియుండలేదు.

రాగ—అయ్యా! నాయందు మీకు దయగనుక, అట్లుసెలవిచ్చుచున్నారు. ఓ వసుకామా! మనమింతట విడిపోవుట మంచిదనుకొనెదను. మన యుపాయమును మఱువకుమా.

వసు—ఓప్రాణేశ్వరీ! మఱచిపోను, నీ దివ్యసుందర విగ్రహమువలెనే యీయుపాయమును నామనస్సులో శిలాక్షరమువలె నాటుకొనియున్నది. సౌభాగ్యదేవతా! పోయివచ్చెదను సెలవిమ్ము. ఇంకొక్కసారి యీసేవకు ననుగ్రహింపుము. (అని చేయి ముద్దుపెట్టుకొనుచున్నాఁడు.)

రాగ—ఓమనోవల్లభా! సెలవు గైకొనెదను.

వసు—నేనునీకు సంపూర్ణదాసుఁడను. ఓచెలికాఁడా! మనము సెలవుపుచ్చుకొనుచున్నాముగనుక నీవిప్పు డేదయిన మంగళవాక్యము పలుకుము.

చంద్ర—ఓవసుకామా! నేనుజూచిన సుందరులలోనెల్ల నావర్ణన పనికిరాని దీమెయొక్కతయే నాకు కనఁబడుచున్నది. అయినను నేనిప్పుడు చూచినదానినిబట్టి సమయోచితముగాఁ గొంచెము కల్పించి పాడెదను;—

చ. ఇలపయి నిట్టివంపతుల నెప్పుడు నెవ్వరుఁజూడఁ బోరఁకన్;
చెలువన రూపసంపదల బిత్తరిమించెడుఁ గాంతుఁడిత్తతిన్;
వలచి పరస్పరంబు నిటుపైఁబడుమీకెసుఖంబు ధారుణిన్;
కెలువకున్న నీకునలచెల్వను వైభము చేసి వింతగన్.

సుగంధి. మీమకాంతదృష్టిచూచి మీకుఁ బుట్టు బిడ్డలున్
మీఁద నేర్పుకొందురిగాక మేటియౌ విధేయతన్;
మీదుపుత్రులెల్లఁ దండ్రిమించఁ దెల్వితేటలన్,
మీదుకూఁతులెల్లఁ దల్లిమించఁ జెల్లు రూపునన్.

తే. గీ. ఎంతపుణ్యంబు! సంతానమింతకంత
యిట్టిబుద్ధియు నందంబు నెలమిఁగనుట!
వసుధ జీవించియున్నంతవఱకు మీదు
యోగ్యతకు మీకుఁదగిన మేలొదవుఁగాక!

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

౩. రంగము—సుదర్శనవర్మ గృహములోని పుస్తక నిలయము.

[సుదర్శనవర్మయు, విజయవర్మయు, ప్రవేశించుచున్నారు.]

సుద—కామపాలునికిచ్చుట కాక్షేపణా? ఆతని బీదతనము. అతఁడు ధనహీనుఁడు కాఁడని నీవు చెప్పఁగలవా?

విజ—అతఁడు ధనాధికుఁడు కానిమాట సత్యమే. కాని యతఁడు మొదటి నుండియు గౌరవముతో బ్రతికిన ప్రాచీనసద్వంశమునఁ బుట్టినవాఁడు.

సుద—పతిరాష్ట్రమునందునుగల బిచ్చగాండ్రందఱును ప్రాచీన కుటుంబములోఁ బుట్టినవారే. వారికిప్పుడు పేరును ప్రతిష్ఠయుమాత్రముండవు.

విజ—కామపాలుఁడు విశేష సుగుణసంపత్తి కలవాఁడు.

సుద—ఎన్నిగుణములున్న నేమి! ధనవంతుఁడు మాత్రము కాఁడుకదా? అతఁ డుల్లాసపురుషుఁడయి కన్నుగానక పూర్వులార్జించిన ధనమంతయు పాడుచేసికొనుచున్న దుర్వ్యయ పరాయణుఁడు కాఁడా?

విజ—అతనికి మొట్టమొదట పిత్రార్జితధనమే విస్తారముగా లేదు. ఆయున్నవిత్తము దానధర్మములకు వినియోగించుచున్నాఁడు కాని యెప్పుడును దుర్వ్యయమణుమాత్రము చేయలేదు. అతఁ డెప్పుడయిన నీతిమాలినపనులలోఁ బ్రవేశించి మర్యాద చెడఁగొట్టుకొన్నాఁడా?

సుద—నీవు వట్టిబుద్ధిహీనునివలె మాటాడుచున్నావు. లోకములో ధనములేని మర్యాద యెవరికికావలెను? ముతకబట్టమీఁది సరిగంచువలెనే ధనములేనిగొప్పతనము పరిహాసపాత్రమగును.

విజ—మీరు చెప్పినమాట వాణిజ్యముచేసికొనెడు కోమటికోటినుండి రాఁదగినది కాని క్షత్రియుఁడు పలుకఁదగినదికాదు.

సుద—ఆకోమటులే యిప్పుడు మనకంటె బుద్ధిమంతులు. వాండ్రును మనవలెనే పూర్వకాలమునందు గౌరవము నిమిత్తము చూచుకొనుచుండిరి కాని యిటీవల ధనమునందున్న మహిమను తెలిసికొని యిప్పుడొక్క ధనమునే కాని మఱిదేనిని చూడరు. ఓహో! వసుకాముఁడు వచ్చుచున్నాఁడు! ఇతఁ డిప్పుడు వధూవరణ కార్యములో కృతార్థుఁ డయ్యెనను కొనెదను.

విజ—ఏలకాకుండును? ఏసుందరి యాతని రూపమును జూచిన వలచి పైఁబడదు? ఈదివ్యమంగళవిగ్రహము వధూవరణమున కద్భుతముగా తోడుపడి యుండవచ్చును.

(అని నవ్వుపట్టలేక యావలికి లేచిపోవుచున్నాఁడు.)

[అంతట వసుకాముఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

సుద—ఓయీ! వసుకామా! నీవు భానుమతిని ప్రసన్న హృదయురాలినిచేసినావా?

వసు—నేనామెను ప్రసన్న చిత్తురాలిని చేసినాను.

సుద—దానిగుణ మెంతవఱకు కుదిరినది?

వసు—కొంతవఱకు కుదిరినది. ఆమె నేను కోన్నదానికంటె నిశ్చయముగా కొంచెము ఎక్కువ ప్రేమనే కనఁబఱచినది.

సుద—నాకన్నతల్లి నీయెడల గౌరవముతో నడుచుకొన్నదా?

వసు—అవు నాకన్నతల్లి నాయెదుట నత్యంత గౌరవముతో నడిచిన.

సుద—ఈమాట వినఁగలుగుటచేత నేను పరమానంద భరితుఁడనగుచున్నాను. దాని సౌందర్యము చూడఁగా నీ కాశ్చర్యము కలుగలేదా?

వసు-నిశ్చయముగా నేనత్యాశ్చర్యపడినాను. మీకూమార్తె కిప్పుడు వయస్సెంత?

సుద-వయస్సా? పందొమ్మిదింటిలో మూఁడు తగ్గించు. పదునాఱు సంవత్సరము లున్నవి.

వసు—పదునాఱా?

సుద—అంతకంటె నొక్క మాసమయినను హెచ్చులేదు.

వసు—అట్లయినపక్షమున అయ్యారు కామెది యింకొక్కటి మిమ్మువంటి సుఖముగాఁ గనఁబడుచున్నది.

సుద—అలాగా? కానిమ్ము. అంతకంటె చక్కని దానిని నీ వెక్కడను చూచియుండవు.

వసు—అప్పుడప్పు డొకానొక తెను మాత్రము చూచుచుందును.

సుద—నీకు భానుమతియందు మాకుటుంబలక్షణము లగపడలేదా?

వసు—(తనలో) కావలసినన్ని కుటుంబ లక్షణములు కనఁబడినవి. కాని మీకుటుంబమునకు నే తోఁచినది.

సుద—దానికన్నులయందు తండ్రి పోలిక లేదా?

వసు—(తనలో) తండ్రి పోలికకు సులోచనములు మాత్రము తక్కువ.

సుద—దానిముక్కు మేనత్తమ్మ నొసలు ము త్తవ తల్లిని పోలియుండలేదా?

వసు—(తనలో) ఒక్కనొసలేకాదు ముఖమంతయు ము త్తవనే పోలియున్నది.

సుద—ఓవసుకామా! వినుము. భానుమతి యెంతసుందరురాలో; యంతవిధేయురాలుగాకూడ నయినపక్షమున, దానిదివ్యయుత్తమాలంకారములచేత తాత్కాలికముగావచ్చిన యతిశయముగాక స్థిరమయిన స్వాభావిక సౌందర్యమని నీకే యనుభవము కాఁగలదు.

వసు—అట్లే యనుభవ మగుచు. ఆమె ప్రాయము పదియాఱు సంవత్సరము లయియున్న పతివ్రత. ఆమె తనకంటె రెట్టింపువయస్సు దాని ముఖసౌందర్యమును పొంది యున్నదని నాకిప్పుడే యనుభవ మగుచున్నది.

సుద—ఏమీ! వసుకామా! నీవు భానుమతిని పరిహాసము చేయుచున్నావా యేమి?

వసు—పరిహాసముకాదు. సత్యమే పలుకుచున్నాను. నిజముగా నీవు నీకూతురె సౌందర్యవతి యనియే తలఁచుచున్నావా?

సుద—నాకన్నులతో చూచినయెడల, దానికంటె సౌందర్యవతి యీ యుజ్జయినీ నగరములో నుండదు.

వసు—నేను నాకన్నులతోఁ జూచినాను. నేను వీధులలోఁ జూచెడు సామాన్య స్త్రీలకంటె నాకామెయందు నాధిక్యమేమియుఁ గనఁబడలేదు.

సుద—అట్లయిన నీవు గుడ్డివాఁడవు.

వసు—కాదు. నీవుతప్పక పుత్రికాపక్షపాతివి.

సుద—ఏమి! నాకు యుక్తాయుక్త వివేకమే లేదా? మేలిమిబంగారువంటి శరీరమును, కలువలనుమించిన కన్నులును, చంద్రబింబమువంటి ముద్దుమొగమును, మల్లెమొగ్గలవంటి పలువరుసయు, కిన్నరవంటి మృదుమధురస్వరమును, సౌందర్యము కాకపోయిన రూపము మఱియేది సౌందర్యమగునో నాకు తెలియకున్నది.

వసు-ఔరా! బిడ్డను తండ్రి యెటువంటి కన్నులతోఁ జూచుచున్నాఁడు! ఆమెయందు నీవిప్పుడు వర్ణించిన లక్షణములన్నియు విపరీతములుగానున్నవి. ఆమె శరీరమార్దవము కంబళిగుడ్డవలె నున్నది; ఆమె నేత్రముల యందమెల్లను మెల్లకన్నులు కాకపోవుటయే; ఆమె దంతములు మల్లెమొగ్గలవలె లేకపోయినను వీణెమెట్లవలె నెగుడుదిగుడుగా నున్నవి; ఇఁక నామె తియ్యని కిన్నరస్వరము బొంగుపోయి పిల్లలూఁదెడు బూరను మించియున్నది.

సుద-ఓరి చండాలుఁడా! నీవిక్కడ నన్ను నవమానపఱుపవచ్చినావురా? తక్షణము మాయిల్లువిడిచి లేచిపో.

విజ—(వెలుపలనుండివచ్చి) బాబయ్యగారూ! ఏమి వాద మెందుకు.

సుద-వినావా? ఈపాపము నెఁడుసిగ్గులేక నీచెల్లెలు చక్కనిదికాదనుచున్నాడు.

విజ-ఇతఁడు గుడ్డివాఁడయినను కావలెను; లేదా తలక్రొవ్విన మదోన్మత్తుఁడయినను కావలెను.

వసు— (తనలో) నామీఁద వీరిద్దఱు కోపముగలుగుచున్నారు. ఈపట్టుననుండక లేవతియూరకపోయినాను.

విజ—ఇందుమూలోతప్పక యేదో పొరపాటున్నది. ఇతఁడుచూచిన దొక వేళ నా చెల్లెలు కాదేమో.

సుద-ఇతనివలెనే నీవును పెద్దమతిమాలినవాఁడవగుచున్నావు. ఇక్కడ భ్రమ కవకాశమేమున్నది? భానుమతిని గదిలోపెట్టి తాళము వేసి తాళముచెవి నాయొద్దనుంచుకోలేదా? మనపరిచారిక తీసికొనిపోయి యితనిని నీచెల్లెలుగదిలో విడిచిరాలేదా? ఇందులో పొరపాటేమున్నది? లేశమునులేదు. ఈపాషండుఁడు బుద్ధిపూర్వకముగానే నన్ను పరాభవపఱుపఁదలఁచుకొన్నాఁడు. మనగృహమునకతిథియైపోయినవాఁడు కాని లేనియెడల నన్నిట్లవమానపఱిచినందుకు నాముసలికత్తి యీపాటికియితనిని యమగృహమున కతిథిని చేసియుండును.

వసు—(తనలో) ఈగొడవలోనుండి నేనేలాగునైనను బయలఁబడవలెను. భానుమతి చక్కనిదికాకపోయినను, భానుమతి తెచ్చెడి యరణము మిక్కిలి చక్కనిది. అరణము పోనియ్యకూడదు. (ప్రకాశముగా) అయ్యా! నిన్ను పరిభవపఱచవలెనని నాయుద్దేశ మెంతమాత్రమును కాదు. నాకీయువతిమీఁద నాకెంతో ప్రేమయున్నది. మేలు కలిగినను కీడుకలిగినను తప్పక మీకొమార్తెను వశపఱచుకొని వివాహమాడవలెననియే నానిరంతర ప్రార్థన. నేను పరిహాసము చేయలేదని ప్రమాణముచేసి చెప్పఁగలను.

సుద—చీచీ! అతిప్రసంగము చేసి నాకుమఱింతకోపము తెప్పించకు. నీవాలకము చూచిన నాదేహము మండుచున్నది.

వసు—బావా! ఈయనకాగ్రహము హెచ్చుగుచున్నది. ఈయననుగట్టిగా పట్టుకొమ్ము. అయ్యా! మీరుకోపావేశవివశులైయున్నారు. నేనిక్కడనుండి పాఱిపోవలెను.

సుద—నీవుదొంగవు. వట్టి పనికిమాలిన వాఁడవు. ఇక్కడనుండి లేచిపో.

వసు—మామా! రమ్ము. ఇఁక పరియాచకము చాలించి మనముకార్యాంశమును మాటాడుకొందము.

సుద—ఏమీ!

వసు—అహహహహా! నేను నవ్వులాటకు మీకొమార్తెను చేసిన యూదూషణ మీరు నిజముచేసి తప్పుపట్టినయెడల, నేనుచెడినవాఁడ నేకదా?

సుద—నీయుద్దేశమదికాదా?

వసు-ఎంతమాత్రమునుకాదు. మీకెంతకోపమువచ్చునో చూడవలెనని యారొమగ కాలిమాటలన్నాను.

సుద—సరిసరి! అంతేకదా! నీవుపరిహాసకుఁడవు కూడనని నేనివఱకెఱుఁగనే యెఱుఁగను. అహహహహా! దైవములోడు! నీవన్నమాటలకు నాదేహము తెలియనంత

కోపము వచ్చినది. ఇప్పుడు భానుమతి నీమనసువచ్చిన చక్కని వయ్యారియేకదా?

వసు—చక్కనిదాయని వేఱేఅనుగవలెనా? రంభ నీకామార్తికాలికి దాస్యము చేయుటకు పనికిరాదు.

సుద—ఓజిత్తులమారి పెండ్లికొడుకా! దగ్గరఱగావచ్చి నాకొక్కసారి నీకౌఁగిలి యిమ్ము. ఈవిఘ్నమువల్ల కార్యము భగ్నమయిన దనుకొన్నాను. కాలేదు.

విజ—(తనలో) ఈకలహముతుదిని కార్యవిఘాతమగునని నేనెంతోయాశపడినాను. ఈనూకలమారి పాషండుఁడు నాకాశాభంగము కలుగఁ జేసినాఁడు.

సుద-కోపవేగముచేత నాలుకతడియెండిపోయినది. పోయి పలికిఁబోయి దాహశాంతి చేసికోవలెను. భానుమతీ! నీపంటగత్తైవు కావటే! అహాహాహా! ఇదిమంచి పరిహాసము.

వసు—(తనలో) ఇదిపరిహాసమేకాదు. సత్యమే.

సుద—ఓవిజయవర్మా! నీ కాఁబోవుబావకు విజయముకోరుము.

విజ—ఓయభినవబృహస్పతీ! మనకుభోజనవేళయయినది. నామనస్సులో నీమీఁది కోపమేమయిన దిగబడినయెడల, ఆప్యాయనముగా భోజనముచేయఁగానే యది గునఁబడిపోవును. పోదములెమ్ము.

గీ. సరస సల్లాపములకన్న శాంతవచన
సముదయముకన్నఁ గడువేగఁ జల్లపఱుచుఁ
బుష్టికరమైన యిష్టాన్న భోజనంబు
కాఁకనొందిన మనసున గడియలోన.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

---

౮. రంగము—వసుకాముని గృహము.

[భానుమతి ప్రవేశించుచున్నది.]

భాను—తండ్రియింటినుండి పాఱిపోయివచ్చి మనస్స్వస్థతలేక నావలెపరితపించు కామార్తిలోకములో మఱియెవ్వతెయైన నుండునా? నాకుభర్తగాఁ గోరియున్న వానిచేతనే నేనిప్పుడు నాప్రియుని వెదకించుచున్నాను. నాతండ్రిమెచ్చినవరుఁడు నేను మెచ్చినవరుని దెచ్చుటకయి పోయినాఁడు. అహా! ఇష్టులరాకను కోరి నిరీక్షించుచున్న కాలము దుస్సహమయి మనస్సెంతబాధలపెట్టుచుండును!

ద్విపద. కాంతా! యెక్కడ గట్టుకొంటివొ
హేలాగతినివిల్వ జాగ నేరకుండు
నేకవి వినుఁడో త్తి నిలుపవర్ణింపె
నోకాని యాతఁ డీయుర్విలోఁ దాను
ప్రియురాలినెన్నఁడు బెడఁబాయనట్టి
వసుసువాఁడయి యుండవచ్చు సత్యముగ
దిన మొక్కకేలియుఁ దిన్నఁగాఁ దాను
బెనుపొందువలపుతోఁ బ్రియురాలిఁ గాని
విరహాగ్ని వేఁగిన వెంగలియొకఁడు
పరుగెత్తుమువటంచుఁ బలుకుదునిన్ను?

[అప్పుడు చంద్రశేఖరుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు]

భాను—అన్నా! కామపాలుఁడు దొరకినాఁడా?

చంద్ర—సోదరి! నాకతఁ డెక్కడను కనఁబడలేదు. నామిత్రుఁడయిన వసుకాముఁ డిప్పుడాతని నేలాగునయిన పట్టుకొని యిక్కడకుతీసికొని రాకమానఁడు.

భాను—ఎంతసిగ్గుపాటు! అతనిజాడతీయుటకయి నీవు నీచాతుర్యమునుపయోగింపలేవా? నీప్రాపునమ్ముకొనియున్న యీసహోదరికి చూపవలసినయుపచారమదేకద?

చంద్ర—ఓసోదరి! నీపనిలో నేఁ శ్రద్ధ యొంతమాత్రమును చేయలేదు.

భాను—కామార్తయయి ప్రియునిరాక వేచియున్న నాయకిమనస్సునకు జాగు చేసినయొక్కొక్కనిమిష మొక్కొక్కయుగముగాతోఁచి యెంతదుర్భరముగానుండునో మీయువతులలో నెవ్వరికయిన తెలిసియుండినపక్షమున మీరిట్లు కాలహరణము చేసియుండరు.

చంద్ర—అయ్యో! నాకాయవస్థపూర్ణముగా తెలిసినదే.

భాను—అట్లయిన, నీవొకసుందరిని కామించియుంటివి కాఁబోలును.

చంద్ర—ఓసోదరీ! పూర్వమొకసారి నేనును శృంగారనాయకుఁడనయి తిరిగినవాఁడనే. మరియిప్పుడొక స్త్రీ పేరుతలపెట్టకుండ నాకా యొక్కసారితో నేబుద్ధివచ్చినది.

భాను—నీప్రియురాలంత నిర్దయురాలుగా నుండినదా?

చంద్ర—ఆమెయొల్లప్పుడును దయావిహీనురాలుగానే యుండినయెడల నేను సుఖినే యయియుందును.

సీ. నాప్రియురాలిప్డు నామీఁదఁ జిఱునవ్వు పొలయింపకున్న నే (ఁబోగులనింక
కృశియింపవలదంచు, నిదవరించెదనంచు, సగమాయెకామాగ్ని రగులుకొలిక
యొంకనిర్దయురాలొ తొలఁగు మావలనింతి తానుబెంచినయాళి కతిగి [illegible]
నటునిటుగాలికి నల్లలనాడెడు పగిలిపోయినయోడ పయిననిలిచి
యానివిడనాడి క్రింది సముద్రంబులోన
పడఁగనుంకించి దరియందుఁ బడుగురార్వఁ
గ్రాణములువచ్చి యొడ్డుచేరకయె యోడ
మునుఁగుచున్నవాఁడును వింతవనట గనఁడె.

ఖాను—అదుగో నీమిత్రుఁడు కామపాలుని తీసికొనివచ్చుచున్నాఁడు. నేనిం కక్కనిమిష మీగదిలో దాఁగియుండి వారిఁ భ్రమింపఁజేసెదను.

(అని నిష్క్రమించుచున్నది.)

[అప్పుడు వసుకాముఁడును, కామపాలుఁడును ప్రవేశించుచున్నారు.]

కామ—ఓయీ! నీవునిశ్చయముగా పొరబడి యుందువు. నన్ను సుదంత కా మిందిచి చవకతెమ్మని నిన్నుబంపినదా? ఇట్టియంతయు గ్రమము జరిగియుండదు.

వసు—వృథావాదమెందుకు? ఇంకొక్కనిమిషములో సర్వమును నీకే తెలియగలదు. ఓ చంద్రశేఖరుఁడా! ఆమె యెక్కడనున్నది?

చంద్ర—(వ్రేలితో కలుపువంకఁ జూపుచున్నాఁడు.)

వసు—ఆగదిలోనా?

కామ—ఆమె నిజముగానే యిక్కడనున్నపక్షమున, చిరకాలము నుండి తన మనోనాయకుఁడుగా మన్న నాప్రియమిత్రునియొద్దకుఁ దన్నుతీసుకొనిపొమ్మని వేఁడుకొను నిమిత్తము నిన్నిక్కడకు రప్పించియుండును.

వసు—అందు నిమిత్తముకాదని నేను దృఢముగాఁ జెప్పఁగలను. ఆ [illegible] సినవాఁడవు నీవే. నీవుతప్ప మఱియెవ్వరును కారు. నీనిమిత్తమయి ప్రాణములు విడుచుచున్న సంపూర్ణయౌవనవతియైన సుందరీతిలకము వచ్చి నిన్ను బోధించి [illegible] దీసికొనిపోవ శ్రమపడవలసి వచ్చుచున్నది.

కామ—నన్నెందుకు నిర్బంధపఱచెదవు? [illegible]

వసు—[illegible] నీవుమతిమాలినవాఁడవు! [illegible] యిప్పటికైన నీ [illegible] నే మఱి [illegible] నిన్ను [illegible] వచ్చిన యీభాగ్యదేవత నయినను దక్కించుకొమ్ము.

కామ—[illegible]

వసు—రాజ్యాంగ విషయములో వలెనే కామవిషయములోను న్యాయమితో చెప్పలేదు. వళ్ళపునిన్ను దొంగనుగాఁ జేయలేక పోయిన పక్షమున, నీవు తిన్నని వంచ్ఛులు గ్రాహ్యముగా నేకావు. రమ్మని నీవొకసారి లోపలికిపోయి యామెతో మాటాడి యాయినను రక్షుమ్మ.

కామ—అంతవఱకు చేయుటకు నాకాక్షేపణ యేదియుఁలేదు.

వసు—(తలుపుతీసి) అదిగో! అదిగో! ఆమెకిటికీవద్దనున్నది. లోపలికి పొమ్ము. (అని కామపాలుని లోపలికిఁద్రోచి తలుపోరగా వేసి) ఓచంద్రశేఖరూ! ఇప్పుడు నేనీతనిని బోనులోఁద్రోచినాను. ఇఁక లోపల వీరేమిచేయుదురో నేనిక్కడనుండి తొంగి చూచెదు చూచెదను. అతఁడు దిగ్భ్రమనొంది వెఱ్ఱివానివలె చూచు చున్నాఁడు.—ఆమెవచ్చి బుజ్జగించుచున్నది—మిత్రుఁడా! చూడు, చూడు. అతఁడు దారికివచ్చు చున్నాఁడు—అవు నవును. అతఁడిఁక తన న్యాయమును గీయమును శీఘ్రముగా నే మఱచిపోవునులే.

చంద్ర—చూడు! ఇప్పుడువారిద్దఱును నవ్వుకొ

వసు—అవునవును. వారు నవ్వుకొనుచున్నారు. అతఁడిప్పుడు చెప్పిన క్రియా మిత్రుని దురదృష్టమును తలఁచుకొని నవ్వుచున్నారు. కాఁబోలును. అయో వీరతనికొంప తీసినారు.

చంద్ర—అతఁడిప్పుడామె చేయి ముద్దుపెట్టుకొను చున్నాఁడు.

వసు—అవు నవును. వీరిద్దఱును సమాధాన పడినారు. ఇతఁడు వలలో తగులుకొన్నాఁడు; ఉచ్చులలో చిక్కుకొన్నాడు. ఓప్రియమిత్రుఁడా! మనకృషి ఫలించినది; నాబుద్ధి పనికివచ్చినది. నేనిఁక బృహస్పతి నే; అపర బృహస్పతిని.

చంద్ర—అవలనెవరో నీవు న్నవారని యడుగుచున్నారు. నేనుపోయిచూచి వచ్చెదను. (అని నిష్క్రమించు చున్నాఁడు)

[కామపాలుఁడును, భానుమతియు ప్రవేశించు చున్నారు.]

కామ—ప్రియా! వసు శాస్త్రీ! సుదర్శనశర్మ గృహమునందు నీకు విజయముకలుగుట నిశ్చయమని యీమె నాకునమ్మకము పుట్టించినదిగనుక, ఇఁక నేనక్కడ న్యాయము నిష్పక్షపాతముగా వదలుకొనెదను.

వసు—అంతకంటె తెలివిగలపని మఱియొకటిలేదు. నీమిత్రుని మోసముచేయుట నీకు న్యాయముగా విచారింపవలసినపని లేదు. కామవిషయములో మోసముచేయుట న్యాయ్యము కాదు! అవునా? సుందరీ!

భాను—... నిందార్హముకాదు; నీవిట్టియభిప్రాయము గలవాఁడ

వయినందుకు నేను ముఖ్యముగా సంతోషించుచున్నాను.

వసు—ఆమాట నిశ్చయము. చేతనయినపక్షమున నన్నెవ్వరైననువచ్చియిప్పుడు మోసముచేయుదురు. ఓయదృష్టవంతురాలా! నేనిప్పుడు నిన్నాశీర్వదించెదను. మీరు వివాహముచేసుకొని సుఖమనుభవింతురుగాకయని నామనఃపూర్తిగా కోరుచున్నాను!

భాను—మీకటువంటికోరిక యున్నపక్షమున, మాసుఖమునకడ్డమువచ్చువా మఱియెవ్వరునులేరు.

వసు—ఓకామపాలా! ఇంకమనము ప్రణిపతులముకాము. ఇపుడు మనమిదివఱ మును మిత్రులమగుదము.

కామ—అవశ్యముగానగుదము.

వసు—ప్రతిపక్షి విషయమయి యింతదయగలిగి నావలె నీలాగుశ్రమపడువా డెక్కడనో యొకానొకఁడుండునుగాని యందఱు నట్టివారుకారుసుమా.

కామ—అందుసంశయమేమి? అటువంటివాఁడీభరతఖండమునందునీవొక్క డవుతప్ప మఱియెవ్వఁడు నుండునని నేనునమ్మను.

వసు—మంచిది. ఆసుందరియెడ నీకుఁగలసంబంధమంతయువదలివేసెదవుగదా?

కామ—నిశ్చయముగా వదలియేవేసినాను.

వసు—అక్కడ నీకింకను కొంచెమాసవిడువక బాధించుచున్నదేమోయని నాకు శంకకలుగుచున్నది.

కామ—నీతోడు! లేదు. ఆయాశ నేనుబొత్తిగా వదలుకొన్నాను.

వసు—ఆమెధనముమీఁది యాశయని నాయభిప్రాయము.

కామ—నాకదియులేదు. ఆమెకున్నది సర్వమును నీవుయథేచ్ఛముగాపుచ్చుకో వచ్చును.

వసు—ఈబేరములో నీకేలాభమున్నది. అక్కడకొంచెము ధననష్టముకలిగినను నీకిక్కడధనమునకిరువదిరెట్లెక్కుడు సౌందర్యలాభముదొరకినది. ఓసుందరీ! ఇప్పుడు నీకొక్కరహస్యము చెప్పెదను. నేనీసాయంకాలము లోపలనే భానుమతి నెత్తుకొని వత్తునుసుమా!

భాను—ఆలాగుననా?

వసు—అవును. తండ్రిచేతిమీఁదుగా తానుభర్తను గ్రహింపవలెనని యామె యొట్టు పెట్టుకొన్నది. ఆమెతోఁగలిసి నన్నుద్యానవనములో సంచారము చేయునప్పుడు తండ్రినొడంబఱిచి తాళము చెవి తెచ్చినాను. అక్కడనుండియే మేమిద్దఱమును మునివా నికన్నులకప్పి మెల్లగా తప్పించుకొని పాఱిపోవుచున్నాము.

భాను—సుదర్శనవర్మకీసంగతి తెలియునే తెలియనిత్తురా?

వసు—ఎంతమాత్రమును తెలియనియ్యము. మామేలంతయు నిందులోనే యున్నది. ఈయుపాయముచేత నేనతని నెట్లు మోసము చేయుచున్నానో నాచమత్కారము కనిపెట్టినావా? ఓలి, యొక్కచిల్లిగవ్వయు నియ్యనక్కఱలేకుండ నే నాముద్దరాలి ధనమంతయు దక్కించుకొనుచున్నాను. నామంత్రాంగశక్తి యిప్పుడు నీకు స్పష్టమయినదిగదా? నావద్దనింద్రజాల మహేంద్రజాలములున్నవి.

కాము—అహాహా! నీవెక్కడ? మటుమాయలమారివి. మాయలయందు నీవా శంబరాసురుని చంపిపుట్టినావు.

వసు—ఒకవేళ నీవిది మోసమందువేమో! అంతలోనైనను నా తెలివికి మెచ్చుకొన్నావా? నేను శంబరాదులనుమించిన మోసగాడను.

కాము—నీవెంతవాడవయిన నగుదువు. నీవఖండ ప్రజ్ఞావంతుడవు.

వసు—నిజము తెలిసినతరువాత సుదర్శనవర్మ యింటివద్ద కడుపుబ్బ నవ్వుటకు మనకెంత వినోదమయినను కలుగును.

భాను—కావలసినంత వినోదముకలుగునని నేను వ్రాసియియ్యగలను. నిజము వెల్లడియయినప్పుడు మాకు పట్టరాని సంతోషముకలుగును అహాహా!

[అప్పుడు చంద్రశేఖరుడు మరల ప్రవేశించుచున్నాడు.]

చంద్ర—ఓవసుకామా! భానుమతి వేడుకనిమిత్తమయి నీవు పాడింపదలచుకొన్న మీపాటకులువచ్చి వాకిట నిలిచియున్నారు.

వసు—వారిపని యిప్పుడు లేదు. ఆపాటకులకు నేనుకొంచము సొమ్మియ్యవలసియున్నదిగనుక వారిని తీసికొనిపోయి నేను సమాధానపఱచి వచ్చెదను. నన్నుక్షమించెదరా?

భాను—అవశ్యముగా పోయిరావచ్చును.

వసు—చంద్రశేఖరుడు మీయొద్దనుండును. మీరితనిచేత కావలసినపని చేయించుకొనవచ్చును. ఓసోదరీ! నీకు నేను పరమ విధేయుడను. ఓకామపాలా! మీరు సుఖులయియుందురుగాక! (తనలో) ఈకామపాలుడమాయికుడయిన బుద్ధిహీనుడు. ఇతనిని నాచేతిలో తోలుబొమ్మ నాడించినట్లాడించుచున్నాను. నేను దివ్యమయినపని చేసినాను. (అని నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

భాను—ఓచంద్రశేఖరా! నీవు మరల నాకు మార్గదర్శివయి కారాగారమునకు నన్నుగొనిపోయి విడిచివచ్చెదవా?

కాము—ఓప్రియురాలా! నీవెక్కడకేలపోవలెను?

భాను—దానికి వేఱొకకారణమున్నది. నీవు నావెంట వచ్చుచుండఁగా మనల నెవ్వరును జూడఁగూడదు. అక్కడనుండి నేను మాతండ్రికొకలేఖ వ్రాసెదను. ఏ కారణముచేత నేనిల్లువిడిచి రావలసివచ్చినదో విశదపఱిచిన పత్త్రమున, ఆతనిమనఃస్థా పే కరఁగవచ్చును.

కామ—నాకాయాశ లేశములేదు. ఓహృదయేశ్వరి! ఇఁకనీవొక్క యీ బాహులనే శరణము చేసికోవలెను.

భాను—తాలిమివహించి కొంచెము సేపోర్చుకొనియుండుము. అక్కడినుండి నాతండ్రి నన్ను బలవంతముగా తీసికొనిపోలేఁడు. కొంతకాలిద్దుండఁగానే నీ పక్కడకువచ్చి నన్నుకలిసికొమ్ము. నీకప్పుడు సమస్తమును తెలుపుడు చేసెదను.

కామ—నీవుచెప్పినట్లు చేసెదను.

భాను—మిత్రుఁడా! రమ్ము. ఓకామపాలా! ఈచంద్రశేఖరుఁడును నీవలెనే పూర్వమొకసారి కాముకుఁడయి యున్నవాఁడేసుమా.

కామ—అట్లయిన పక్షమున మనవిూతనియందుంచిన విశ్వాసగౌరవ వి చక్కగా తెలియును.

చంద్ర—నేనెప్పుడును మీయెడల విశ్వాసఘాతుకుఁడను కాఁబోను.

సీ. చిత్తజుఁడొకసారి చిత్తంబులోపల నతిథియై యున్న నలందియుండి
యేగినపిమ్మట నెదలోన నెప్పుఁడు గామార్తనెడజాలి కదలకుండు
యాత్రాపరాయణులైన మహాత్ములు తామువసించిన తావులెల్లఁ
బావనంబులుచేయుపగిదిని గాముండు నొకసారియున్న తానుండినట్టి
స్థానములనెల్లఁ బరిశుద్ధ పఱిచివైచి
వెనుకఁ దనచిహ్నమునుగాఁగ విడిచిపోవు
స్థిరముగా నాత్మలోఁ గనికరము కరము
తన్నుమఱచిపోయిన యనంతరముకూడ.

(అందఱును నిష్క్రమించుచున్నారు.)

తృతీయాంకము.

---

౧. రంగము—సుదర్శనవర్మ గృహములోని పుస్తకనిలయము.

[సుదర్శనవర్మయు సేవకుఁడును ప్రవేశించుచున్నారు.]

వసు—నేనుపుట్టి బుద్ధిదెలిసెఁగినతరువాత నాకిటువంటి యద్భుత మెప్పుడును కలుగలేదు. ఏమియీవింత భానుమతియే వసుకామునిని తీసికొని లేచిపోయినదిగా!

నేను వివాహము చేసుకొనదలఁచుకొన్న పురుషునితోనే దొంగతనముగా పాఱిపోయి. కదా: తనభర్తనే తనుఁగొని పోయినదా! ఇట్లుజరిగియుండదు.

సేవ—మీరు వీధిలోనికి వెళ్ళిపోవునప్పుడు వారుద్యానవనములో తిరుగుటకు మీవద్ద సెలవు పొందినారని యామెపరిచారిక చెప్పుచున్నది. మేముపోయి చూచునప్పటికి పూలతోఁటలోనిలతాగృహము తలుపుతీయఁబడియున్నది; అప్పటినుండియు నామె యెక్కడను తెలియరాలేదు.

సువ—సరే. నాకిదియేమో మాయగానున్నది. ఏమినిర్ణయించుటకును వీలుకన ఇందులో నాకు తెలిసికొనశక్యముకాని పిశాచప్రేరణ యేదోయున్నది.

[మఱియొక సేవకుఁడు లేఖపట్టుకొని ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

సేవ—ఇదిగో మీకు వసుకాముని యొద్దనుండి కమ్మవచ్చినది.

(అని యిచ్చి నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

సువ—ఇప్పుడీలేఖవల్ల నిజము తేటపడవచ్చును. ఓవసుకామా! నీవెంతటి వాఁడవురా! ఇందులో నేమున్నదో చదివిచూతము. (అని చదువుచున్నాఁడు.)

“ఆర్యోత్తమా! నేను నీకొమార్తెను తీసికొనిపాఱిపోవుట మీకత్యాశ్చర్యకరముగానుండును”—సందేహములేదు ఇది నిశ్చయముగా నీపనియే. నాకాశ్చర్యముగానేయున్నది.—“మా ప్రథమ సమాగమ సమయమునందే నేనామె హృదయమును నావశము చేసికొన్నాను.”—[illegible]ఁడా! నీవశము చేసికొన్నావు—“మంద భాగ్యముచేత మీచేతిమీఁదుగా తాను భర్తనుపొందనని యామె ఘోరప్రమాణము చేసికొన్నందున, నేనామె పిచ్చికోరికను చెల్లింపవలసి వచ్చినది”—అలాగునా? అలాగునా?—“మేము శీఘ్రముగా నేవచ్చి మీపాదములమీఁదపడఁబోవుచున్నాము; ఈయవివేక కార్యమును మనసులో పెట్టుకొనక మీరల్లుని నాశీర్వదింప సంసిద్ధులయి యుందురని నమ్ముచున్నాను. ఇట్లు విన్నవించు

మీవిధేయసేవకుఁడు—వసుకాముఁడు”

ఇదియెంతపిచ్చియాలోచన! ఆసమయమునందు నాకొమార్తెనేదో పిశాచ మావహించియుండి యిట్లుచేయించియుండును. ఈప్రాతఃకాలమువఱకును ప్రాణముపోయినను తానాతనిని వివాహము చేసికోనను చుండినది. అప్పుడే సాయంకాలమయినను కాకమునుపే యతనితో నేపాఱిపోయినది! పోనిమ్ము. వారియుద్దేశ మెట్టిదయినను జరగ[illegible] వారియిష్టమేజరిగినది. ఇఁక తక్కినవిషయములలో వసుకాముఁడు మాయొడంబడిక ప్రకారమే నడుచుకొనునని నమ్మెదను.

[సేవకుఁడొకలేఖపట్టుకొని మరల ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

సేవ—ఈకమ్మ మీకొమార్తెయైన భానుమతి మీకిమ్మని పంపినదనియెవ్వఁడో తెచ్చినాఁడు. (అని చేతికిచ్చిపోవుచున్నాఁడు.)

సుద—(పుచ్చుకొని) ఏమీ! ఈవ్రాఁత నేనెఱుఁగుదును. ఇది నాకూఁతురు వ్రాసినది. ఇద్దఱును వేఱువేఱుగా జాబులు వ్రాయవలసిన పనిలేదే! అయినను భానుమతి యేమిచెప్పునో చూతము. (అనిచదువుచున్నాఁడు.)

"ఓప్రియజనకుఁడా! నే నవివేకినినయి యింతసాహసకార్యముచేసి యిప్పుడు నిన్నెట్లు క్షమింపవేఁడుకొఁగలను? ఈయుద్దేశముతో పాఱిపోతినని నే నేనోరు పెట్టుకొని చెప్పఁగలను?"—ఇంతేకద? ఆయుద్దేశమేమో యిప్పుడు వసుకాముఁడు చెప్పనే చెప్పినాఁడు. ఈలేఖలువ్రాసినప్పుడు వారిద్దఱు నొక్కచోట లేరనుకొన్నదను—"నిరాదరముకలిగినప్పుడు నా హృదయ మెంతయాగ్రహపరవశ మగునో, సదాదరముకలిగినప్పుడంత దయార్ద్రమగునని మీకువిశదమయియే యున్నది."—సరి సరి! ఇప్పుడు గుట్టంతయు బయలికివచ్చుచున్నది. కామపాలుఁ డనాదరముచేయఁగా వసుకాముఁడుచేసిన యాదరమునుబట్టి దానికతనియందు దయపుట్టినది. అవునవును. ఇప్పటికంతయు స్పష్టమయినది. ఆపయిని—"నన్ను దేవతనుగాభావించిపూజించెడు నావనోహరుఁడే నాకుభర్తకాఁబోవుచున్నాఁడు, నేనింకను వివాహముచేసికోలేదు."—అవునవును. వసుకామునికి భానుమతి పంచప్రాణములలో నొక ప్రాణము—"ఇప్పుడు మీయంగీకారమును పొందునంతటిభాగ్యము నాకుపట్టినయెడల, నేనుసంపూర్ణసుఖవంతురాలనగుదునన్న నమ్మకముతో ప్రతిక్షణమునుమీప్రత్యుత్తరమునకెదురుచూచుచుండు

మీప్రియపుత్రిక—భానుమతి."

నాయంగీకారముకావలెనా? నిశ్చయముగా నీవివాహమునకు నేనంగీకరించెదను. నాకింతకంటె సంతోషము మఱియెప్పుడునుగలుగదు. నేనువెంటనే నాయనుమతి తెలుపవలెను. మూర్ఖపుపట్టుపట్టుటయెప్పుడును మంచిదికాదు ఓరీ! దారకా!

సేవ—(ప్రవేశించి) అయ్యా! ఏమిసెలవు?

సుద—ఈరెండవలేఖ తెచ్చినవానినుండుమని, మొదటివానితో మంచిదిపొమ్మన్నానని చెప్పు, నీవులోపలికిఁబోయి కాగితమును కలమును సిరాబుడ్డియు తీసికొనిరా.

సేవ—చిత్తము. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

సుద—పాపము! ఉయ్యాలవలె కొట్టుకొనుచుండు భానుమతిమనస్సిప్పుడు శాంతిపడుతునాయని నాకత్యాతురముగానున్నది. ఓరీ! దారకా! ఓఘటకా!

(అని పిలుచుచున్నాఁడు.)

[ఇద్దఱు సేవకులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

సుద—ఈరాత్రి బంధువులకందఱకును మనయింటవిందుగనుక, పిండివంటలతో వెంటకావలెనని లోపలికిపోయి చెప్పు. వంటలవారిని వేగిరము పిలిపింపుము. మంచి కూరలు చేయించవలెను. సంగీతముపాడుటకయి పాటకులకు వర్తమానము పంపు. వినుచున్నారా విన్నారా?

సేవ—చిత్తము. విన్నాము.

సుద—ఈరాత్రియెవ్వరువచ్చినను మనయింటభోజనమునకడ్డగింపఁగూడదు.

సేవ—(నిష్క్రమించుచున్నారు.)

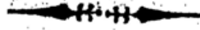
సుద—ఈరాత్రి వేడుకకు విలువలేకుండఁ జేయవలెను. ఈరాత్రి నాచర్యచేత ముసలివాఁడు కూడ వేడుకసమయమందెంత యుత్సాహములోనుండఁగలఁడో యందఱికిని తెలియునట్టుచేసెదను.

ద్విపద. పగలెల్ల నరసంపుఁ బలుకులఁగడపి
తెగువమైరాత్రులు తిని త్రాగి త్రుళ్ళి
కలఁతలఁ దులఁదూఁగి కష్టములేక
యెలబ్రాయమునఁ దొల్లి యేనున్నయపుడు
వ్యసనమన్ పేరైన నాలించియెఱుఁగ;
నిసుమంతయున్న నాయీడైపోఁదొరలు;
మిగిలి యింకనునున్న మృష్టాన్నభుక్తి
యెగమీటునద్దాని నించుకలోని.
ఉదకిప్పుడింత నాదోశ్శక్తితగ్గి
ముదిమి పైకొనినన్ను మోసంబుచేసె;
తలవెండ్రుకలుకొన్నె తలపైనినిలిచె;
నిలిచిన కొన్నియు నెఱసి పీచయ్యె;
వసుధ సుదర్శనవర్మ కట్టయిన,
నిసుమంత యుత్సాహమేనియుఁబోదు;
వయసువచ్చినఁగాని వడి యించుకంత
యాయాసను జావ లేదది నిశ్చయంబు.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

—

౨. రంగము—వీధిలో వినోదమంటపము.

[విజయవర్మయు దామోదరుఁడును ప్రవేశించుచున్నారు.]

విజ—ఏమి? నీవింతమాత్ర మామెజాడతీయలేకపోయినావుగదా! ఆమెయెక్కడకు పోయియుండునో నీవూహయైనను చేయలేవు. ఓసుదంతా! ఓసుదంతా!

దామో—నాకామెజాడయెంతమాత్రమును తెలిసినదికాదు. ఆమెతండ్రియొద్దనుండిపాఱిపోయినదనిమాత్ర మెక్కడఁజూచినను గుంపులుగూడి చెప్పుకొనుచున్నారు. మాధవసేనుఁడామెను వెదకిపట్టుకొనవలెనని బయలుదేఱినాఁడన్న మాటకూడ నందఱినోళ్ళలోనున్నది. ఆమెయెక్కడకు పోయినదో యేమైనదో మాత్రమెవ్వరును జెప్పలేరు

విజ—ఓ తెలివిమాలినమొద్దా! నీమాటలకు నాకుకోపము వచ్చుచున్నది; ఆమె యీయుజ్జయినీనగరముదాఁటి యెక్కడకును పోయియుండదు.

దామో—నేనును నాలో నాలాగుననే యనుకొన్నాను. ఉజ్జయినీనగరము త్యజించి పోలేదని నాకును తెలియును. తెలిసిన నేమిప్రయోజనము? అందఱామె కామవేదనచేత చచ్చిపోవుచున్నదన్నారు; మఱికొందఱామెను కామపాలుఁడెత్తుకొని పోయినాఁడన్నారు.

విజ—ఓపశువా! ఇది కేవలము నీకల్పన. ఆమాటయెవ్వరు ననలేదు.

దామో—అట్లయినపక్షమున వారిమాట నేనేపొరపాటుగా గ్రహించినాను కాఁబోలును!

విజ—పో. ఓబుద్ధిహీనుఁడా! ఇంటికిపో. ఆమెసమాచారముతీసికొని వచ్చువఱకును నీవు మరలనాకు మొగముచూపఁబోకు.

దామో—మంచిది. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

విజ—ఓహో! కృతఘ్నురాలయిన యీమెయందుఁగల మోహముచేత నామనస్సెంత చెడిపోయినది!

[అప్పుడు వసుకాముఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

వసు—ఆమెను సురక్షితమైనచోటనుంచి వచ్చినాను. ఇఁక నువివాహము చేయుటకొక్కపురోహితునిమాత్రము సంపాదించుకొవలెను. కామపాలుఁడేకసుదంగను వివాహము చేసికొన్ననుసరే, చేసికొనకపోయిననుసరే;

విజ—వసుకామా! నీవిప్పుడే సుదంతనుగూర్చి యన్నదేమి?

వసు—ఓవిజయవర్మా! బావా! ఇక్కడనీవు నా కళత్రయోగమునకు తెల్పుచుందినావు!

విజ—ముందు సుదంతసంగతి చెప్పు.

వసు—సుదంతసంగతి కావలెనా! చెప్పెదవినుము. నేఁటియుదయకాలమున నేను మీయింటికివచ్చుచుండఁగా నాలోకసుందరియెదురుపడి తనపేరు సుదంతయని చెప్పి నన్నుశరణువేఁడినది.

విజ—ఏమని?

వసు—ఉజ్జయినీనగరమునందున్న యొక పశుపాలునిమీఁది వలపుచేత తనతండ్రి యింటినుండి లేచివచ్చినానని చెప్పినది.

విజ—ఓయీశ్వరా! ఆసంగతి యామెయొప్పుకొన్నదా?

వసు—స్పష్టముగా నొప్పుకొన్నది. నేనుపాఱిపోయి వచ్చుసంగతితన్ప్రియునకు తెలియఁజేయలేదనియు, తనకట్టియుద్దేశమున్నట్టయినను దనప్రియునకు తెలియదనియు కూడ చెప్పినది.

విజ—(తనలో) ఆమాటసత్యము. ఓప్రియురాలా! ఈసంగతియొక్కటియు నాకు నిజముగా నే తెలియదుసుమా. ఓహో! నేనదృష్టవంతుఁడను. (ప్రకాశముగా) వసుకా మా! అటుతరువాత—

వసు—అటుతరువాత తన ప్రియునివెదకి కనుఁగొని తన్నాతనియొద్దకుఁగొని పొమ్మని నన్ను బతిమాలుకొన్నది.

విజ—ఓయీశ్వరా! ఏమిభాగ్యము! అట్లయినమనమిప్పుడు పోదమురా. ఇఁక నొక్కనిమిషమైననునీవాలస్యము చేయఁగూడదు. (అని యతనినిలాగుచున్నాఁడు.)

వసు—ఆగు. మనమిప్పు డెక్కడకు పోవను?

విజ—ఏమి! అటుతరువాత మఱియేమైన జరిగినదా?

వసు—జరిగినది. ఆమెదీనాలాపములచేత నామనసుకరఁగి నేనామెప్రార్థన చెల్లించినాను.

విజ—మంచిది. ఇప్పుడామెయెక్కడనున్నది?

వసు—ఎక్కడనున్నదా? ఆమెనుసురక్షితముగా ప్రియునిచేతులలో నప్పగించి వచ్చి యామెప్రార్థనచెల్లించినానని నేను నీకిప్పుడు చెప్పలేదా?

విజ—నాకు బాధగానున్నది. నీవూరక కాలహరణము చేయుచున్నావు. తరువాత నాకామె కనఁబడనేలేదు.

వసు—అవును కనఁబడలేదు. ఆమెనీకేలాగునకనఁబడును? ఆమెకామపాలుని నేఁగోరివచ్చె; నేనామెను కామపాలునికే యొప్పగించినాను.

విజ—(తనలో) అయ్యో! నేనుచెడినాను. నామతిపోవుచున్నది. (ప్రకా

శముగా) కామపాలుఁడా? ఏకామపాలుఁడు? విపణివీథియందు కామపాలుఁడా?

వసు—అవును. ఆకామపాలుఁడే. ఇందులో మఱియొక చమత్కారమున్నది. అతఁడామెను స్వీకరించుట కొకపట్టున మొట్టమొదట నొప్పుకొలేదు. తనప్రియమిత్రుని మోసముచేయఁగూడదనియు, న్యాయముకాదనియు, మనసొప్పదనియు, అతఁడుబహుదూరము నీతులుచెప్పినాఁడు. కాని మేమాశంకలన్నిటికిని పరిహారములుచెప్పి మెడలు విఱిచి తుద కతనిని సమాధానపఱిచినాము.

విజ—ఇంతపని మీరేచేసినారా?

వసు—నిస్సందేహముగా మేమేచేసినాము. అతఁడు మోసముకూడదన్నాఁడు. ఆమె కామవిషయములో మోసముతప్పుకాదన్నది. అతఁడుతనప్రియమిత్రుఁడన్నాఁడు? నేనాప్రియమిత్రుని తుంగలోనూఱ్ఱొక్కుమన్నాను. పాపము! తుదకతఁడువిధిలేక యొప్పుకొన్నాఁడు. ఇష్టమున్నయెడల నీక వానిని తనన్యాయము నిమిత్తమయి యురిపెట్టుకొని చావుమను.

విజ—(తనలో)ఇఁక నేనిక్కడనుండి పోవలెను. పోనియెడల నాగుట్టుబయలఁబడిపోవును. (అని పోవుచున్నాఁడు.)

వసు—విజయవర్మా! నిమిషమునిలువుము ఇందులోనున్న చమత్కారము నీవుకడవఱకును విననేలేదు.

విజ—నీచమత్కారము తీసికొనిపోయి పాఱిపెట్టు.

వసు—ఓహోహో! నీకు నిష్కారణముగా కోపమువచ్చుచున్నది. నేను నీకు కావలసినంత వినోదము కలిగించుచున్నాననుకొనుచున్నానే.

విజ—వినోదముకాదు వేదనకలిగించుచున్నావు.

వసు—ఆమోసపోయిన నిర్భాగ్యనాయకుఁడవు నీవుకావుగద? నీవే యయినట్టున్నావు. అవునవును. సందేహములేదు నీవే. ఇది యిప్పుడు నేనుచెప్పెడుదానికంటెను మంచివినోదము. అహహహా!

విజ—ఓరిపాపిష్ఠుఁడా! పరమచండాలుఁడా! ఏమీ? నన్నుచూచి నవ్వుచున్నావా? (అని మెడపట్టుకొని) నీవంటి యధమునిమీఁద కోపముచూపుట నాకే గౌరవహానికాని, లేకపోయినయెడల నీగుండెలిపుడు బద్దలుచేయుదును.

(అని త్రోయుచున్నాఁడు.)

వసు—రక్షించురక్షించు. బావగారికి చూపవలసినగౌరవమా యిది?

విజ—ఓరికుంకా! విను. ఆద్రోహులెక్కడకు పోయినారో తిన్నగాచెప్పుము. చెప్పకపోతివాచూడుమా—(అని కత్తియొఱలోనుండి దూయుచున్నాఁడు.)

వసు—ఓబావా! ఓకరుణామయా! క్షమించు. క్షమించుము. కోపము శాంతిపఱచి నా స్థితి తెల్పుకొనుచున్నాను. మనుష్యుల ధారణశక్తిలో తారతమ్యము లున్నవి. కావలసినవి కొందఱికి సమయమునకు స్మరణకు రాదు; నాది పట్టిపిఱికిమతి. ఎదుటి నీకత్తిని జూచి వెనుకకు పాఱిపోవుచున్నది. నీతో పోరాడశక్తి యెంతయున్నదో జ్ఞాపకశక్తియు నాకిప్పు డంతేయున్నది.

విజ—భయము లేదు. నిజము చెప్పు. నీకు నేను హానిచేయను.

వసు—బావా! నీవు నాకిప్పుడును హానిచేయవుకాని నీచేతిలోనియా భయంకరమైన—

విజ—ఏమీ? నీవు నిజము చెప్పునట్లు లేదు.

వసు—చెప్పుచున్నాను. చెప్పుచున్నాను. నీకు సమస్తమును చెప్పెదను. వినుము. నప్పుడు నీకు చేతిలో కత్తియేల తోడుకావలెను?

విజ—ఇదిగో కత్తిక్రిందపడవేయుచున్నాను. (పడవేసి) ఇప్పుడు చెప్పు.

వసు—వాడు-వాడు-అక్కడకు-కాదుకాదు- నామిత్రుఁడైన చంద్రకేతుఁడు సుధంశను-ఓవిజయవర్మా! నీచేతులు దూరముగా పెట్టు-శారదామఠమువద్ద విడిచివచ్చి నానని చెప్పినాఁడు.

విజ—శారదామఠములోనా?

వసు—అవును. అక్కడనే కామపాలుఁడు నేఁ డామెనుగలిసికొనఁబోవుచున్నాఁడు.

విజ—నీవు చెప్పినది సత్యమేకద?

వసు—ఈశ్వరసాక్షి! సంపూర్ణసత్యము. ఈవిషయములో నేనెఱిఁగినదింతే.

విజ—ఓరి పిఱికిపందా! ఇఁక నీవు బ్రతికిపోయినావు. ఈకోపము నిఁక మిత్రద్రోహియైన యాకామపాలునిమీఁదఁ జూపెదను.

వసు—నీకోపమంతయుఁ జూపుము. ఆతనినిజంపుము. తల నఱికివేయుము. నాకది పరమసంతోషము.

విజ—ఇఁక సుదంతి నేమిచేయుదును? ఆమె దయనీయురాలు. ఆమెకీపఱకువచ్చిన యపకీర్తిమే చాలును. ఆమె శాపగకర్హురాలుకాదు

వసు—బావా! అర్హురాలు కాదు. ఆమెవిషయములో నాకును కోపము లేదు. ఆమె శాపగకుము నర్హురాలుకాదు.

విజ—నీమాట సత్యముకాదు. నీవనఁగా నెంతవాఁడవు? ఆమె రాజాధిరాజులస్పర్థకైన నర్హురాలే.

వసు—అవునవును, నీమాట సత్యము. ఆమెయదృష్టరాలే. అంతటియోగ్యురాలిని పోఁగొట్టుకొన్న నీదుస్థితికి జాలిపడుచున్నాను.

విజ—ఓరిపాషండుఁడా! నాస్థితికి జాలిపడుచున్నానని చెప్ప సాహసించుచున్నావుగా! నన్నుఁజూచి జాలిపడుటకు నీ వేపాటివాఁడవు?

వసు—ఓబాహా! క్షమింపుము. నే నెంతమాత్రము జాలిపడలేదు. నామాటనమ్ము. ఇంక నవ్యక్తప్రలాపములు పేలి నాకుమఱింతకోపము తెప్పించకు. నీయనామకత్వమే నిన్ను రక్షించినది. పో.

వసు—(తనలో) అట్లయిన నాయనామకత్వమే నాకు ముఖ్యబంధువు. (ప్రకాశముగా) ఓవిజయవర్మా! పోవుచున్నాను. (తనలో) ఇతఁ డెంతనిర్దయుఁడైన చండకోపుఁడు!

(ఇద్దఱును వేఱువేఱుగా నిష్క్రమించుచున్నారు.)

---

3 రంగము—శారదామఠములోనితోఁట.

[భానుమతియు, సుదంతయు ప్రవేశించుచున్నారు.]

భాను—నాయన్నగారికి నీవు కనఁబడకుండవలెనని నిజముగా నే నీమనసులో నున్నదా?

సుదం—ఉండకపోయినయెడల, నేనీకొత్తవేషమెందుకు వేసికొందును?

భాను—ఈనిమిషములో నొకవేళ నీకీవేషముమీఁద మక్కువయుండి యుండవచ్చును. నీవెల్లకాలమును యోగినివై యుండుటకుమాత్ర మభిలషింప వనుకొనెదను.

సుదం—రాత్రివిజయవర్మ నిశ్చయముగా నాకంతకోపము తెప్పించియుండనియెడల—

భాను—నిన్నుపోఁగొట్టుకొందు నన్నభయముచేత తొందరపడి యతఁడా సాహసము చేసెనేకాని మఱియొకటికాదు.

సుదం—నీవు నన్ను క్రూరురాలనుకొందువు. అతఁ డీక్షణ మిక్కడనున్నయెడల, నేనతనిని క్షమించియుందునని ప్రమాణము చేయఁగలను.

ద్విపద. మన్నపియుల్ తప్పులు మనయెడఁజేయ,
మనకోప మెంతలో మాయమై యడఁగు!
ఒకదిన మెడగల్గ నున్నను దీఱు;
మొకముచూచినయంత మూగిసి చల్లాఱు.

గతరాత్రి నీయున్నగా రటువచ్చి
వెతఁబెట్టుటను, వేగ వెడలిపొమ్మంటి;
అతఁడుచేసినయట్టి యపరాధమరయ
నతికోప మొదవింప నర్హమైనదియొ,
కాని యిప్పు డతండు కనఁబడు నేని,
మాన మెంతగ నాదు మదినేఁచుచున్నఁ
గాడరి నోరాతని దూఱకమున్న
యెడద యాతనిఁగాంచి యిట్టె మన్నింతు

భాను—నీవు యోగినితన మెట్లుండునో పరీక్షచేయుచున్నావు కాఁబోలును!

సుదం—ఈయోగినీవృత్తి నాకభ్యస్తమముగా నుండ లేదా?

భాను—పారిపోయివచ్చి మాఱువేషము వేసికొనువారికి యోగినీవేషమభ్యస్తమమైనదే. కాని మతిమాలిన దెవ్వతెయో యొకానొకతె తప్ప వివేకముకలిగిన సుందరి యెవతెయు నీవేషము నొక్కరాత్రికంటె నెక్కువకాలము వేసికొనవాంఛింపదు.

సుదం—నీప్రియుఁడయిన కామపాలుఁడదె యావైపుననుండివచ్చుచున్నాఁడు ఇంక నేనిక్కడనుండి మీసల్లాపసౌఖ్యమునకు భంగము కలుగఁజేయను. భానుమతీ! ప్రియునిమొగము చూచుటకై యెంతసంతోషముతో నీవావంకఁ దిరుగుచున్నావు?
(అని నిష్క్రమించుచున్నది.)

[కామపాలుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

కామ—ఓప్రియురాలా! భానుమతీ! నేను నిన్నువిడిచిపోయినతరువాత విశేషము లేవియు లేవుగదా?

భాను—ఏమియు లేవు. నాతండ్రియొద్ద కుత్తరము పట్టుకొనిపోయినమనుష్యుఁ డింకను రాలేదు.

కామ—అతనియొద్దనుండి యనుకూలమైన ప్రత్యుత్తరము వచ్చునని యెప్పుడును నేనెదురుచూడలేదు.

భాను—అయినను నేనిప్పుడీప్రయత్నముకూడ చేసిచూచుటవలన తరువాతనన్ను నామనస్సు బాధించకుండఁ జేసికొన్నాను. నీకు నాయెడలనున్న ప్రేమనుగూర్చి నాకను మాన మెంతమాత్రమును లేదు. అయినను బీదతనము మొదటనుండియు తనలో పుట్టిపెరిఁగి యలవాటుపడని నూతనప్రేమను చంపివేయు దుస్స్వభావము కలది. మనము కామదేవుని నే మనగృహదేవతనుగాఁ జేసికొనఁదలఁచుకొన్నయెడల, అతని సౌఖ్యమునిమిత్తమై మనయిల్లు సుఖప్రదమయినదిగా చేసికోవలెను.

కామ—చ. పడఁతిరో! యెన్నిసార్లు మనుపల్కవు నాపయిఁగూర్మి పేర్మి నీ
పుడమిని జక్రవర్తి దగుపొందును బొసెద నంచు నాకడన్?
సుకువుల వట్టిసెయ్యమును నూల్కొనఁజూపిన నీనిమిత్తమై
పుడమిని జక్రవర్తిపదము న్విడనాడుదు నేను నొక్కటన్.

ఉ. బీదల మెట్టులౌదు మెదఁ బ్రేమధనం బిటు లింత యుండఁగా?
పైపలి! నీవు ప్రేమమునఁ బట్టపుదేవివి; నేనృపేంద్రుఁడన్
మేదిని సర్వసౌఖ్యముల మించుచు నెవ్వరుసాటిలేక య
త్యాదరలీల నిద్దఱము హాయిగనుందుము సార్వకాలమున్.

[ఉత్తరము చేతఁబట్టుకొని పరిచారిక ప్రవేశించుచున్నది.]

భాను—ఈయుత్తరము నాతండ్రియొద్దనుండి కాఁబోలును! (అని పుచ్చుకొనుచున్నది.)

* కామ—ఓప్రియురాలా! నామాటనమ్ము. ఈయుత్తరములో తిటును బెదరింపులునుతప్ప మఱియేమియు నుండవు.

భాను—అయినను చదివిచూతము. (చదువుచున్నది.)

"నాయత్యంతప్రియపుత్రికా! నీప్రియుని సుఖునిగాఁ జేయుము; నీయిష్టప్రకారము వివాహమాడుటకే మనఃపూర్తిగా నేనిప్పు డనుమతించుచున్నాను. ఈరాత్రి నీప్రియజనకునితోఁగలిసి భోజనముచేసి యానందించుటకయి మీరు తప్పక మనయింటికి రండు. నిన్నాశీర్వదించు ప్రియజనకుఁడు—

సుదర్శనవర్మ"

కామ—భానుమతీ! నీవు నాతో నెకసక్కెములాడుచున్నావు.

భాను—కాదుకాదు. నీవే చదువుకొమ్ము. (అని యుత్తరమిచ్చుచున్నది.)

కామ—ఏమియీభాగ్యము! ఇందులో నీవుచదివినట్లేయున్నదే. నిస్సందేహముగా నీతండ్రి యిందులో నేదో భ్రాంతిపొందియుండును. కానిమ్ము. మనకిప్పు డా విచారముతో పనిలేదు. ఇఁక జాగుచేయుటకు నీకేమియు పాలులేదుగదా?

భాను—మనముపోయి మనకృతజ్ఞతను నాతండ్రికి తెలుపవలెనుగామా?

కామ—ముందుగా మన మొక్క పురోహితుని సంపాదించి నీతండ్రి తాను వ్రాసినదానిని మరల త్రిప్పుకొన్న ప్రయోజనములేకుండఁ జేసికొని తరువాతపోదము. నేను పరుగెత్తుకొనిపోయి యొకయాజకుని నిప్పుడే తీసికొనివచ్చెదను.

భాను—నీవుమరల నన్నొడఁబాసినపక్షమున, నీవొకవేళ నన్ను దక్కించుకొనఁ శక్తుఁడవు కాకపోదువేమో!

కామ—అట్లయిన నీవును నాతోరమ్ము. కేశవస్వామియాలయసమీపమున వసించు యాజకుఁడు నాకు పరిచితుఁడు. ఈమతములలో నుండెడుగుట్టు నీ కీవలనే తెలిసి పోయినదిగదా! ఇఁక దేవాలయములలోనుండు పరిశుద్ధతనుగూడ చూతువుగాని, రా.

భాను—అది నేను చూడనక్కఱలేదు. మతములోను మైత్రిలోను పయినటన లెవ్వరి కెక్కువయుండునో వారే యెప్పుడును మిక్కిలి వంచకులుగా నుందురు.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.) న

[సుదంత మరల ప్రవేశించుచున్నది.]

సుదం—పరిశుద్ధమయిన పరస్పరానురాగమువలనఁ గలుగఁదగినసుఖమంతయు ననుభవించుచు వారట్లు పోవుచుండఁగా, నేనొంటరికత్తెనయి యిట్లు నిలుచున్నాను కావలసినవారి నందఱిని విడిచివచ్చిన దుఃఖమున కయినను తాళనిచ్చునుగానీ తాను కామించినవారి వియోగముమాత్రము వల నెప్పుడును సహింపనియ్యదు. ఓహో! అవచ్చుచువా రెవ్వరు? అతఁడు నిశ్చయముగా విజయవర్మ. అతఁడీ లోపలి కెట్లు రాఁగలిగినాఁడు? కామపాలునివలె నే యితఁడును కావలివారికి లంచమిచ్చివచ్చియుండును. ఆహా! బంగారమునకెంతయద్భుత మహిమయున్నది! ఇతఁ డత్యాతురుఁడయియెంత కలఁతనొందియున్నాఁడో! ఇతఁ డింకను నన్నిప్పు డెఱుఁగఁగూడదు. (అనికావిబట్ట ముసుఁగువేసికొనుచున్నది.)

[విజయవర్మ ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

విజ—అవునవును. ఆపోవుచున్నవారువారే. నాకతఁడు చెప్పినదిసత్యమే.

(అని పోఁబోవుచున్నాఁడు.)

సుదం—అయ్యా! క్షణకాలమాగుము. మీరిప్పు డిక్కడి కేపనిమీఁద వచ్చినారో చెప్పుఁడు

విజ—అసంగతి నీకేందుకు? పోనిమ్ము—ఓహో! వారక్కడ నిలిచినారు. (అవంకఁజూచుచు) ఆమె నిశ్చయముగా వంచకురాలయిన సుదంతయే.

సుదం—(తనలో) లేనిపోని యనుమానము చేతనితఁడు వెఱ్ఱిభ్రమపడుచున్నాఁడు. స్వస్థతలేక నానిమిత్తమయి యితఁ డింత పరితపించు చున్నందుకు సంతోషముగా నున్నది.

విజ—ఇప్పు డెంత వేషము మార్చుకొన్నను; ఆరూపమెంతమాత్రమును దాఁగునది కాదు. నాకంటి కాసుదంతయాకారము స్పష్టముగాఁ గనఁబడుచున్నది.

సుదం—(తనలో) ఇతఁడు చక్కగా గుఱుతుపట్టినాఁడు! (ప్రకాశముగా) అయ్యా—

విజ—ఓయోగినీ! నన్ను మాటాడించకు. నన్నాయాసపెట్టఁబోకు—హా! హైమ మా! ఆమె యాతనిహస్తమెట్లుపట్టుకొని తనకవలంబము చేసికొనుచున్నది. ఓకాంతా! కాంతా!

సుదం—అయ్యో! నీకిప్పుడు కావలసినదెవరు?

విజ—నీవుకాదు నీవుకాదు. నన్ను శ్రమపెట్టఁబోకు. నీవు రానక్కఱలేదు. ఓయోగినీ! నీయొద్దనుండి యిప్పుడుపోవుచున్నది సుదంతకాదా?

సుదం—ఇంకను సుదంత యీతోఁట దాఁటిపోనేలేదు.

విజ—అవునవును. నేనూహించినది నిజమే. ఇప్పుడామెతోఁగూడ గడపవద్ద నిలుచున్నవాఁడు కామపాలుఁడు కాఁడా?

సుదం—అవును, అతఁడు కామపాలుఁడే.

విజ—అతఁడుతప్ప మఱియొకఁడుకాఁడని నేనపుడే యనుకొన్నాను. ఓయోగినీ! ఇంకొక్కప్రశ్నమాత్రమున్నది. వారిప్పుడేపనిమీఁదఁ బోవుచున్నారో నీవు చెప్పఁగలవా?

సుదం—వివాహమునిమిత్తమనుకొనెదను.

విజ—తెలిసిపోయినది. ఇఁకచాలును. నేనిప్పుడుపోయి వారివివాహము చెడఁగొట్టకపోతినా— (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

సుదం—(ముసుఁగుతీసివేసి) అన్యులమీఁద ననుమానమున్నప్పుడు కాముకులేమో మహాసూక్ష్మదృష్టి కలవారుగా నుందురందురే, నాప్రియుఁ డిక్కడ గ్రుడ్డివాఁడగుచున్నాఁడేమి? ఈశ్రమకు నాతో భానుమతి చెప్పినకథ హేతువయియుండును. విశ్రాంతిలేక నానిమిత్తమయి యితఁ డింతకలఁతపడుచుండట నాకు పరమానందముగానున్నది. ఇతఁడు తానుపొందినభ్రమ తెలిసికొని యద్భుతపడునప్పుడు దగ్గఱ నేను మాత్ర మేలయుండకపోవలెను? ఇతఁ డీదారినిబోవునప్పటికి వెనుక నేపోయి యక్కడ నేను ప్రత్యక్షమయ్యెదను. భానుమతి తోడులేకుండ పెండ్లికూఁతురు కాఁగూడదు.

ద్విపద. అనుతాపశబ్దంబు లనయ మెల్లెడల
వినఁబడుచుండంగ వెలయుమఠంబ!
నీయొద్ద సెలవిదె నే పోయివత్తు
పాయక యెప్పు డీపాడింటనుండి
ప్రార్థనలకును స్తోత్రముల కేడ్పులకును
మెక్కటి నఱవడ్డ యోగినులార!
సెలవియ్యఁగదరమ్మ చెచ్చెర నాకు

జంత్రలమంత్రము నను భ్రమింప జేసి
సంతోషభూమికిఁ జనుచున్నదాన.

(అని నిష్క్రమించుచున్నది.)

---

౪. రంగము—దేవాలయము ముందటివీధి.

[వసుకాముఁడెదురుగారాఁగా కామపాలుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

కామ—ఓహో! నామిత్రుఁడు వసుకాముఁడా?

వసు—ఏమీ! కామపాలా! నన్ను దీవింపుము. నేను భానుమతిని భద్రముగా తెచ్చినాను.

కామ—తెచ్చినావా? ఆభానుమతియును నీవును చిరకాలసుఖమనుభవింతురు గాక!

వసు—నావివాహముచేయించుటకు యాజకుని నిమిత్తమయి నేనిక్కడకు వచ్చినాను.

కామ—అట్లయినపక్షమున మనమిద్దఱము నొక్కపనిమీఁదనే వచ్చినాము. నే నావీధినున్న నారాయణశర్మను పిలుచుకొనిపోవలెనని వచ్చినాను.

వసు—నాకందుకు సంతోషమగుచున్నది. అతఁడు నావివాహము ముందుగా జరపవలెను. నాప్రియురాలావల వేచియున్నది.

కామ—నాప్రియురాలును వేచియున్నది. ఆమెను నే నావసంతమంటపమువద్ద విడిచి ముందువచ్చినాను.

వసు—నేనిప్పుడు వేగముగా మరల సుదర్శనవర్మయింటికి పోవలెను.

కామ—నేనును పోవలెను.

వసు—అట్లయినయెడల కాలహరణములేకుండ మనయిద్దఱవివాహములునొక్కసారియే చేయించుకొందము. నీకు నేను కన్యాప్రదాతనుగా నుండెదను; నాకు నీవు కన్యాప్రదాతవగుము. పురోహితుని పిలుచుకొనివత్తము రమ్ము. నీకీవివాహము నాసాహాయ్యము మూలమున నగుచున్నదిసుమా.

కామ—అవునవును. సందేహములేదు.

(ఇద్దఱును నిష్క్రమించుచున్నారు.)

---

౫ రంగము—కేశవస్వామి గర్భాలయముముంగరి మంటపము.

[గండభేరుండాచార్యులును, కంఠీరవాచార్యులును, క్రిందపళ్ళెములో ప్రసాదముంచుకొని చేతులలోగిన్నెలుపట్టుకొని కూరుచుండి ప్రవేశించుచున్నారు.]

కంఠీ—స్వామీ! మీదాసానుదాసునికి పెరుమాళ్ళసేవకు సెలవా?

గండ—ఇఁక నీవు స్వీకరింపవచ్చును

గీ. వాలుచున్నాఁడు సూర్యుండు పశ్చిమమునకు;
ప్రొద్దుగ్రుంకినవత్తురు పూజకోరులు;
వాంఛతీఱంగ మధువింత వడిగ మనము
త్రాగవలయును శేషవార్పణముగాఁగ.

(అని త్రాగుచున్నాఁడు.)

కంఠీ—స్వామీ! మీపెరుమాళ్ళుబుద్ధినావద్దికేఁ బంపుఁడు. ఈమధ్యాహ్నము స్వామికి భోగముచేయించిన పద్మావతిపేరుచెప్పి యింకొకగిన్నె త్రాగవలెను. ఈరాత్రి పెరుమాళ్ళు మనలో తాండవ మాడవలెను. (అనిచేతిలోగిన్నెత్రాగి రెండవచేయి చాచుచున్నాఁడు.)

గండ—నేనుగ్రామాంతరముపోయిన నాలుగుదినములలోను స్వామివారి కెవ్వరెవ్వరేయే తిరుకైంకర్యములు చెల్లించినారు?

కంఠీ—మనపట్టణములోని మధుసూదనదాసుఁడు స్వామికి కంఠాభరణముచేయించుమని నూరువరహాలు సమర్పించినాఁడు.

గండ—స్వామికిఁగాదుమనసానికికంఠాభరణముచేయింతము. అదిస్వామిమెడలోకంటె దానిమెడకే యందముగా నుండును. ఇఁక భక్తులెవ్వరును మ్రొక్కులు చెల్లింపలేదా?

కంఠీ—చెల్లించినారు. మనపట్టణములో లోభియని పేరుపడిన యామునుగోవిందసేనుఁడు చచ్చినతరువాత తనపేరు స్థిరముగా నుండుటకయి పెరుమాళ్ళ సన్నిధానమునందు నందాదీపము పెట్టుమని వెండిదీపస్తంభమును, ఏటేటధనుర్మాసములోతన పేరపెట్టి యొకనాఁడుత్సవము చేయించుమని వేయివరహాలును. అమ్మవారికిపట్టుచీరయు, సమర్పించినాఁడు.

గండ—అతఁడు పరమభాగవతోత్తముఁడు. ఆవైకుంఠములో స్వామిసన్నిధానమందు నిత్యముక్తులలో చేరియుండును. అతఁడిచ్చిన సొమ్మేలాగునవినియోగింపవలెనో తరువాత సావకాశముగా నాలోచింతము కాని దీపస్తంభముమాట ముందుగా పరిష్కరింతము. బ్రతికియున్న భూదేవతలుండఁగా దానిని ప్రాణములేని రాతిదేవతలయొద్ద నుంచఁగూడదు. స్వామివారికి చీకటిలో భయములేదు. ఆదీపము మనగదిలోపెట్టుకొందము. ఆపట్టుచీర నీవు నీభార్యకిచ్చుకో. ఎవరో తలుపుతట్టుచున్నారు.

[కంఠీరవాచార్యులు తలుపుతీయఁగా సేవకుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

సేవ—ఎవరోవచ్చి గండభేరుండాచార్యులవారిని పిలుచుచున్నారు

కంఠీ—స్వామీ! మీకోసర మెవ్వరోవచ్చినారట.

గండ—(ఒకచేతిలో మధుపాత్రముతోను రెండవచేతిలో దధ్యోదనకబళము తోను ముందువచ్చి) ఓకుంతా! పెరుమాళ్ళసేవచేసి స్వామివారికి నైవేద్యము పెట్టుచుండఁగా నడుమవచ్చి పూజాభంగము చేసినావేమిరా?

సేవ—స్వామీ! మీరు మీపూజ ముగించినారనుకొన్నాను.

గండ—నీవు శుద్ధబుద్ధస్వరూపుఁడవు. ఇంతకాలమునుండి మావద్దనున్ననునీకు పూజాకాలముకూడ తెలియదు. మీరుశుద్ధభక్తిహీనులు. మీకుకడుపే వైకుంఠము.మత్తిల్లియా ప్రకారముగా నిహలోక సుఖములలో సదా మునిఁగితేలుచుండెదు మీవంటి యుదర పరాయణులకు పరమపదముగోరి యీప్రకారముగా శరీరశోషణము చేసికొనుచు స్వామి సన్నిధానమునందు నిరంతరము కృషించుచుండు మాబోటిభాగవతశిఖామణుల దాస్యము లెట్లు గోచరములగును? (అని దధ్యోదనపుముద్ద కొఱుకుచున్నాఁడు.)

సేవ—ఎప్పుడును మాకడుపు పట్టినంతకంటె మేమెక్కువతినము. స్వాముల వారగింపుకాఁగా మిగిలిన ప్రసాదములో మీరింతచేతిలో పెట్టినదేకదా మాకు—

గండ—ఓరీకుంతా! భగవదపచారముకంటెభాగవతాపచార మెక్కువపాపము సుమా. మీవంటి పామరులకు పరలోకచింత లేదు. సమయమువచ్చినప్పుడు కేవల ఫలాహారముచేసి మావలె నీవొక్కదిన ముండఁగలవా?—ఓకంఠీరవాచారీ! పెరుమాళ్ల నివేదనచేసి మనమిప్పుడు త్రాగుచున్న గుమగుమ పరిమళించుచున్న యాతిరుపానక మేమయిన గిన్నెలో మిగిలినయెడల నీవారగింపుచేయుము. (తనచేతిలోని దధ్యోదనమును మ్రింగుచు) ఓరితిండిపోతా! ఆవచ్చినవారెవరో నాకుచూపు. నేను వచ్చెదను.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

---

౫. రంగము—దేవాలయముఖమంటపము.

[యాజ్ఞికుఁడు నారాయణశర్మయు, వసుకాముఁడును, కామపాలుఁడును ప్రవేశించుచున్నారు.]

వసు—ఆపాషండగండభేరుండాచార్యుఁ డెంతసేపటికిని కదలిరాకున్నాఁడు. ఆలయము లోపల దేవతార్చనచేయుచున్నాఁడేమో!

కామ—లేదు. అదిగోవచ్చుచున్నాఁడు చూడు.

[గండభేరుండాచార్యుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

గండ—శ్రీమతేరామానుజాయనమః.

కామ—ఓయాచార్యవర్యా! నేనునీయాశీర్వచనము కోరివచ్చినాను.

వసు—ఓయాచార్యోత్తమా! నిజముగా నీవలననొక కార్యముండియే మేము నీ యనుగ్రహము కోరివచ్చినాము.

గండ—మీరువచ్చినకార్యమేమో చెప్పుఁడు.

వసు—మాకిప్పుడీదేవాలయములో వివాహము కావలసియున్నది. మాకొరకుఁ బురోహితునిఁ దెచ్చుకొన్నాము.

గండ—ఇటువంటి పన్నుచువాండ్రను మాదేవాలయములో వివాహము చేసికోనియ్యఁగూడదు. మీరుతరువాత మాకేమయినను చిక్కులు తెచ్చిపెట్టుదురు. కాఁబట్టి యిక్కడవివాహమునకు నేనొప్పుకొను. నాకొకగొప్పయాక్షేపణయున్నది.

కామ—వసుకామా! ఈయాచార్యుని సమాధానపఱుచుటకు మంచిసాధన మేమయిననున్నదా?

వసు—తిరుగులేని దొడ్డసాధన మొకటియున్నది. దానినిమించినసాధనము మఱియొకటిలేదు. నీవిప్పుడు రెండువరహాలీతనిచేతిలోపెట్టితివా, దానితోసమస్తాక్షేపణలును నిముషములో పోవును.

కామ—ఓయాచార్యోత్తమా! మాయందనుగ్రహింపుము. (అనిచేతిలోసొమ్ము పెట్టుచున్నాఁడు.)

గండ—ఈవిషయములో నేనుధనమంగీకరింపవలసిన పనికాదు. కాని మీరు నాయోగ్యతనుకనిపెట్టి భక్తిపూర్వకముగా దక్షిణయిచ్చినప్పుడు దానిని నేను స్వీకరింపక నిరాకరించినపక్షమున మీమనస్సులు చిన్నపోవునని గ్రహించుచున్నాను.

కామ—ఇఁకమనము లోపలికిపోదము రండు.

వసు—ఓనారాయణశర్మా! ఇంకజాగుచేయక నీవు మాసుఖసంతోషములకు కారణభూతుఁడవుకమ్ము.

నారా—మంచిది. ఈవివాహమువలన ముందొకవేళ మీలో నెవ్వరైనపశ్చాత్తాపపడవలసివచ్చెనుపక్షమున మీరప్పుడునన్ను నిందింపవలసినపనిలేదు సుండీ.

కామ—(తనలో) ఈహితబోధ పాపమీవసుకామునకుఁ దగియున్నది. (ప్రకాశముగా) ఓబ్రాహ్మణోత్తమా! నీపనినీవు జరిగింపుము. ఆపయి నేమిసంభవించినను నేను బద్ధుఁడనయి యుండెదను.

వసు—నేనంతకంటెను బద్ధుఁడనయి యుండెదను.

[అప్పుడు భానుమతి పరుగెత్తుకొనివచ్చి ప్రవేశించుచున్నది.]

భాను—ఓకామపాలా! విజయవర్మవసంతమంటపము వద్దకువచ్చి మనమెక్కడనున్నామని యక్కడివారినడుగుచున్నాఁడు.

వసు—ఎవరు? సుదర్శనవర్మ కాదు కు విజయవర్మా? అతఁడు నా పేరడుగ లేదుగద?

కామ—ప్రియురాలా! జడియఁబోకు. నేనాతని శాంతాత్మునిఁ జేసెదను.

వసు—అపని నీచేతకాదు. ఓకామపాలా! నీవు నామాటవిని పారిపో. ఆవిజయవర్మ దయాదాక్షిణ్యములులేని క్రూరకిరాతుఁడు. అతనివద్ద నల్లత్రాఁచువలె నిడుపయిన చేఁకత్తి యొక్కటియున్నది. ఈశ్వరసాక్షికముగా చెప్పుచున్నాను. అతఁడు నిశ్చయముగా దానితో నీగొంతుకకోయవలెనని వచ్చుచున్నాఁడు.

కామ—నాకాభయము లేదు.

వసు—భయములేకపోయినపక్షమున నీవుండుము. నేను పుత్రియొకపురోహితుని సంపాదించి యింకొకదేవాలయములో వివాహము చేయించుకొనెదను, ఈరెండు కాళ్ళలోను శక్తియున్నంతవరకు నిఁక నేనాతని కంటఁబడను. (అని పరుగెత్తి పోవుచున్నాఁడు.)

భాను—(మేలిముసుఁగు వేసికొనుచున్నది.)

[విజయవర్మ ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

విజ—కష్టపడి చిట్టచివరకు మిమ్మిక్కడ పట్టుకొన్నాను.

కామ—మంచిది. ఇప్పుడేమనెదవు?

విజ—ఓరిపరమనీచుఁడా! మిత్రద్రోహీ! వంచకుఁడా! నమ్మించిద్రోహము చేసిన పురుషుని నంక నింతనిర్భయముగా చూడఁగలుగుటకు నీకీధైర్య మెక్కడినుండి వచ్చినదిరా?

కామ—ఓయీ! నీవు దురాగ్రహగ్రస్తుఁడవయియున్నావు. నాప్రాణాధికురాలయిన ప్రియురాలిని నేనిప్పుడు వివాహము చేసికొనఁబోవుచున్నమాట సత్యమే. కాని యిల్లు బయలుదేఱిరమ్మని నేనామె నెంతమాత్రమును ప్రోత్సాహపఱుపలేదు. నీవలెనే నేనును మోసమన్న ద్వేషించువాఁడనే. దైవముతోడు! ఆమె తనపితృగృహము విడిచివచ్చినదని నేనామెను కన్నులారచూచువఱకును నాకు తెలియనే తెలియదు.

విజ—ఇదివట్టిపనికిమాలినసమాధానము. నీవీవిషయములో తప్పక మిత్రద్రోహము చేసినావు. ఆమె మొండిసాహసికత్వము చూచి యిట్టిద్రోహమేదో జరిగినదని మనసులో నేనీవఱకే యనుమానపడినాను. ఈసంగతియంతయును నీతార్పుకాఁడయిన యీపాషండుఁడు నాతో స్పష్టముగా చెప్పినాఁడు. ఇఁక నీవు చేసిన పనికి సాకులు వెదకిన ప్రయోజనము లేదు. ఈద్రోహము చేయసాహసించినావు గనుక నీవిప్పుడు నా కెదురువచ్చి, చేసినపని చేసితివని దృఢముగా చెప్పుటకు నీకు ధైర్యమున్నదని కనఁబఱుపుము,

భాను—(జనాంతికముగా) ఓకామపాలా! నేనిప్పుడీతని భ్రమను కనిపెట్టినాను.

ఇతనిని నాకొప్పగించుము. నేనితని భ్రమనివారణము చేసెదను.

నారా—అయ్యా! ఆశపడివచ్చిన కాముకులయొక్క పొందు చెడఁగొట్టుట నీకు ధర్మముకాదు.

విజ—ఓపురోహితా! ఇందులోనీ వేమియు సంబంధముకలుఁగ జేసికోఁకూడదు. ఇతఁడు పాణిగ్రహణము చేసికోఁదలఁచుకొన్న యీసుందరి నాసొత్తు.

నారా—అట్లయినపక్షమున నేనిఁక వివాహము చేయించను. ఓసుందరీ! ఇతనిని చేపట్టెదనని నీ వెప్పుడయిన వాగ్దానము చేసియున్నావా?

భాను—(తలయూఁచుచున్నది.)

విజ—ఓసుదంతా! నీమౌనము నాకు సంతోషమగుచున్నది. నీజిహ్వ యసత్యము పలుకుచుండఁగా వినుటకు నాకిష్టములేదు. నిన్ను నేను దూషింపలేదని స్మరించుకొనుటయే నీకుతగినశిక్ష.

[ముసుఁగు వేసికొని సుదంత ప్రవేశించుచున్నది.]

సుదం—ఏమియీహాస్యమిక్కడ!

విజ—కామపాలా! దేవాలయమగుటచేత నీవిక్కడ నిరపాయుఁడవయినావు. ఇఁకముందు మఱియెక్కడను కలిసికోకపోముళే. (అని పోఁబోవుచున్నాఁడు).

సుదం—(అతనిచేయి పట్టుకొనుచున్నది.)

భాను—(రెండవచేయిపట్టుకొని) కొంచెము సేపునీకోపముచల్లార్చుకొనియొక్కసారి కరుణించి యీవంక చూడుము.

సుదం—నిన్ను నిలిపి నీకోపశాంతిచేయుటకయి నేనును తోడుపడవలెను.

భాను—నీకత్యంత ప్రేమాస్పదురాలనయిన నన్నానవాలుపట్టలేవా!

సుంద—నాప్రియుఁడవయియుండియు నీవీప్రకారముగా నన్ను విడిచి పాఱిపోవచ్చునా? (ఇద్దఱును ముసుఁగులు తీసివేయుచున్నారు.)

విజ—ఇదియేమి? నాచెల్లెలా? సుదంతకూడనా? నాకిక్కడ చిత్తవిభ్రాంతి కలుగుచున్నది.

భాను—ఓప్రియసహోదరా! నేను నీచెల్లెలనే.

నారా—ఏమియీధర్మవిరుద్ధము! ఇతఁడు తనతోఁడఁబుట్టినదానినే వివాహముకూడఁ దలఁచుకొన్నాఁడా?

భాను—ఎంతసిగ్గుచేటు! నీవు నీసోదరినే తెలిసికోలేక పోయినావు!

సుదం—నీప్రియురాలినే తప్పిమివేయుట యంతకంటెను—

భాను—అనుమానముచేత జనులెంత కన్నుగాననివారయ్యెదరో నీకు తెలియదా?

సుదం—ఇఁక ముందును నీవిలాగుననే యనుమానపడుచుండెదవా?

విజ—ఎప్పుడును పడను—ఓసోదరీ! నీవు క్షమింతువని నేనెఱుఁగుదును—ఒకసంగతా! నిన్ను నేనెట్లు క్షమింప వేఁడుకోఁగలనో—

సుదం—అక్కఱలేదు. "నన్నాయాసపెట్టఁబోకు" మని యింతకుమునుపే నన్ను కసరినావు. "అయ్యో! నీకిప్పుడుకావలసిన దెవరు?" అని నేనడిగినప్పుడు. "నీవు కాదునీవుకాదు" అనినాకు తెలియఁజెప్పినావు. ఓకామాంధా! ఈవిషయమయి యిఁక ముందెప్పుడును శంకపడనని ప్రమాణము చేసెదుపక్షమున, నిన్ను మన్నించెదను.

విజ—లోకములోని సర్వదేవతల—

సుదం—చాలును. ఇప్పుడెంత దృఢముగా ప్రమాణము చేయనారంభించినావో ముందు నీవంతదృఢముగానే చేసినబాసను చెల్లింపవలెను సుమీ. (అని చేయిపట్టుకొనుచున్నది.)

భాను—అన్నయ్యా! నీవు క్షమింపుమని వేఁడుకోవలసినవారిక్కడ మఱొక్కరున్నారు.

విజ—ఓకామపాలా! ఈసంగతి తలఁచుకొనుటకే నాకుసిగ్గగుచున్నది. నన్ను—

కామ—విజయవర్మా! నీవు క్షమార్పణము చేయవలసినపనిలేదు. నేనును కాముకుఁడనేగనుక కాముకులకోపమును గణన చేయరాదన్నమాట యెఱుఁగనివాఁడను గాను. మనమీబ్రాహ్మణునితో లోపలికిఁబోయి ముందుగామనపెండ్లితంతుజరపించుకొందమురమ్ము. ఈభ్రమకు కారణము తరువాత నీకు సావకాశముగాఁ జెప్పెదను.

ఉ. ప్రేమనటించుచుం బ్రియులు ప్రేలుప్రలాపము లాలకించి లోఁ
గాముఁడు నవ్వుచుండు; మదిఁగాముకులెవ్వరు నిష్కళంకప
ప్రేమవహింతురో యెఱిఁగి వేగఫలంబిడు; ప్రేమచేతనే
తాము వివాహమాడి తగుధన్యులకే యిడు దీర్ఘసౌఖ్యముల్.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

---

౭. రంగము—సుదర్శనవర్మ గృహములోని సభామంటపము.

[సుదర్శనవర్మయు, దామోదరుఁడును, సేవకులును, ప్రవేశించుచున్నారు.]

సుద—ఈరాత్రి మనయింట నేమియు లోపముండఁగూడదు. మన పరిచారకులందఱును నవ్యభోగములు గలవారయి మహోల్లాసముగా నుండవలెను. ఈరాత్రి విందుకువచ్చువారి నందఱినిమీరాదరించి సమస్తోపచారములుజరపవలెను. విన్నారా? పొండి.

సేవకులు—చిత్తము. (నిష్క్రమించుచున్నారు.)

సుద—దామోదరా! నీయజమానుఁ డెక్కడనున్నాఁడు? అతఁడుసాయంకాల భోజనమున కింటికిరాఁడా యేమి?

దామో—నిశ్చయముగా రానట్టే యున్నాఁడు. అతనికి చిత్తచాంచల్యముకలిగిన దేమోయని నాకు సందేహముగానున్నది. అతఁడు నన్నింతకుముందు చెదరించి యింటికి సాగనంపినాఁడు.

సుద—అతఁడేదో వన్నెలాడి వెరనుబడి తిరుగుచున్నాఁడుకాఁబోలును! పట్టి పడుచునిర్భాగ్యుఁడు. వాఁడు రాకపోయినను మనవేడుక కొంఁతపడఁగూడదు. నీవుపోయి లోపల కావలసిన సన్నాహము చేయించుము.

దామో—చిత్తము. (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

సేవ—(ప్రవేశించి) అయ్యా! వసుకాముఁడు వచ్చియున్నాఁడు.

సుద—లోపలికి రమ్మను.

సేవ—చిత్తము. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

[వసుకాముఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

సుద—ఓక్రొత్తపెండ్లికొడుకా! అల్లుఁడా! మిమ్ముక్షమించినాను. నాయాశీర్వాదము లొందుఁడు నాప్రియపుత్రికయెక్కడ! ఏదీభానుమతి!

వసు—ఆమె వాకిటలోనున్నది. మీయాశీర్వాదము పొందవలెనని యెంతో కుతూహల పడుచున్నదికాని లోపలికి వచ్చుటకుమాత్రము జంకుచున్నది.

సుద—నీవు పరుగెత్తుకొనిపోయి దానిని లోపలికితీసికొనిరా.

వసు—(నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

సుద—పాపము! నన్నుచూచుటకు మొగముచెల్లక భయపడుచున్నది కాఁబోలును! దానిముద్దు మొగము చూడవలెనని నాకెంతో తొందరగానున్నది.

వసు—(తెరలో) నాముద్దుగుమ్మా! రమ్ము. నావడఁకుదేవతా! రమ్ము.

[వసుకాముఁడును, రాగమంజరియు ప్రవేశించుచున్నారు.]

సుద—(ఎదుర్కొనుటకయి పరుగెత్తుచున్నాఁడు.)

రాగ—(సుదర్శనవర్మ కాళ్ళమీఁద పడుచున్నది.)

సుద—నాచిన్నతల్లీ! నాకొకసారి నీకౌఁగిలియిమ్ము. (అని చేతులుచాఁచి యులికిపడి వెనుకకువచ్చి) ఈరాక్షసి నాయింటి కేలవచ్చినది?

సుద—ఓసుదర్శనవర్మా! నీవారిమెను క్షమించెదమని యిప్పుడేకదానమ్మికయిచ్చితివి? సిగ్గువేల నాప్రియకుమారితెట్లు కుంగిపోయినదో చూడుఁడు.

సుద—నిశ్చయముగా దొరికినది. ఇది యువతిరాగమంజరి. కామపాలుఁ డెక్కడ? భానుమతి యెక్కడ?

వసు—ఇదిగో మీకన్నులయెదుర నేయున్నది.—ఓ ప్రాణేశ్వరీ! సిగ్గుపడఁబోకు.

సుద—ప్రాణేశ్వరీ? నీప్రాణముదీయుటకు దొడ్డప్రాణేశ్వరి దొరకినది. అయ్యో! నీవీరాగమంజరినే వివాహము చేసికోలేదుగద?

రాగ—(సాష్టాంగపడి) ఓ బాబయ్యా! నన్ను మీబిడ్డనుగా భావించుకొందురని ప్రార్థించెదను.

సుద—బాబయ్యా? బాబయ్యా? నీయద్భుతరూపమునకంటెను మొండితనము హెచ్చుగానున్నట్టున్నదే.

వసు—నామనోహారిణీ! పాదములమీఁదనుండి లేచినీమృదుబాహులతలు నీతని కంఠమునందు తగిలించి నీవీతని బిడ్డవని యొప్పింపుము.

రాగ—అయ్యా! నన్ను క్షమింపుము. (అని కౌఁగిలించుకొనుచున్నది.)

సుద—ఇక్కడ నరహత్య జరుగుచున్నది ఓ సేవకులారా! మీయజమానుని రక్షింపుఁడు. రక్షింపుఁడు.

[సేవకులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

సేవ—అయ్యా! ఇప్పుడుపద్రవమేమి సంభవించినది?

సుద—ఈపాడు పాపండుఁడు నాగొంతుకకోసుకొనుటకయి యీముసలితొత్తును తెచ్చి నాకొప్పగించినాఁడు.

వసు—హా! దైవమా! ఈమె యీతనికన్నకూఁతురు. ఈతఁడు కఠినచిత్తుఁడయి యీమెను క్షమింపకున్నాఁడు.

[కామపాలుఁడు, భానుమతి, ప్రవేశించి సుదర్శనవర్మ పాదములకు మ్రొక్కుచున్నారు]

సుద—నాదేహమువణఁకుచున్నది. కంపమెత్తుచున్నది. నామందీవేషములెక్కడివి? ఇక్కడకు నిన్నెవరు రమన్నారు?

కామ—ఈమెభర్తను నేను.

వసు—ఈమాటసత్యమే. ఈతఁడే యీమెభర్తయని నేను నిశ్చయముగా చెప్పఁగలను. వీరినిద్దఱిని దేవాలయములో పురోహితునివద్ద నేనే యొప్పగించినాను. కన్యాదాతనుకూడ నేనే కావలెనుకొన్నాను.

సుద—నీవేయొప్పగించినావా?

వసు—అవును. నేనే యొప్పగించినాను. ఇతఁడు నాకొప్పుఁడయిన కావ

పోలేదు; ఇతనికాళ్లకు బంధమతగిలించెదనని నేనప్పుడు మీతో మనవిచేసినది యీ చిన్నదాని విషయమే.

సుద—నీకేమి మతిపోయినదా? లేక త్రాగి దేహము తెలియకున్నావా? ఇది నాకూతురు.

వసు—కాదుకాదు. అపుత్రిభ్రమయు కల్లుమత్తునుగూడ మీకేకలిగినవి. ఇదిగో మీకొమార్తె యీమె.

సుద—ఓయన్యాయధనుశాలా! ఇందులో వాస్తవమేమో జరిగినదంతయు నీవు చెప్పు.

రాగ—ఓసుదర్శనవర్మా! సర్వమును మారూపములే మీకిప్పుడు చెప్పుచున్నను, నేనును విన్నపము చేసెదను. మీరు మీకొమార్తెను నన్నును తిన్నగా చూడుడు.

వసు—ఏమిపాపము! నాపాడుచెవులు లేమాటలనే వినుచున్నవా?

రాగ—నేటియుదయమున మీరు మీకోపవేగములో కొంచెము పొరపాటు చేసినారు. మీరు మీకొమార్తె నావలెనతోలివేసి మీకేవకురాలినిగదిలోపెట్టి తాళము వేసినారు. దీనిసత్యమిది?

వసు—హాదైవమా!హాదైవమా!ఈబుద్ధిమంతుడు ముసలిరాగమంజరికిబదులుగా తనకొమార్తెనే యింటినుండి పంపివేసినాడు!

సుద—హాదైవమా! హాదైవమా! ఈబుద్ధిమంతుడు నాకొమార్తెకు బదులుగా ముసలి రాగమంజరినే వివాహముచేసికొన్నాడు!—ఇంకతక్కినపనియంతయు నెట్లు జరిగినది?

రాగ—నేను మీపుత్రికాప్రతినిధినై యామెస్థానమున గదిలో కూరుచుండి యిక్కడ నాసరసనున్న యీధీమంతున్నినేనుకు పాత్రురాలనయియాయనను భర్తనుగా దక్కించుకొనుభాగ్యమును పొందితిననితప్ప నేనుమరేమియు చెప్పవలసినదిలేదు.

వసు—భర్తనుగానా? ఓసిముసలిభూతమా! నేనింకను నీకు భర్తనుగానుండ దలచుకొన్నావా? ఇదియెట్టిమోసము! కేవలమాయ! హీనమైనవంచన! ఈపనిచేసినందుకు మీరందఱును తలలువంచుకోవలెను.

కామ—ఓవసుకామా! మాయ యని నీవుకూడతప్పించుచున్నావా!-ఓసుదర్శనవర్మా! నామాటవినుము. ఈజిత్తులమారి పాపంకుడు నీకొమార్తెకిచ్చెడి యరణముగ యీ పుష్పమునాని దానికిబదులు నీకొమార్తెను స్త్రీధనముగా తానుంచుక యేమియు నియ్యక నిన్ను మోసపుచ్చుటకయి కృషిచేసియీఫలమంతయు తానే తెచ్చుకొన్నాడు. ఇది యితని స్వయంకృతాపరాధము.

సుద—నన్ను మోసపుచ్చుటకా!

భాను—అందుకు సందేహ మేమి? ఈసంగతిమీరొందుట నే మేమిప్పుడే బుజావు చేయగలము.

సుద—ఓరిపాపాత్ముఁడా! ఇది నిజమయియేయుండును. కాకపోయినయెడల, రాగమంజరి ముఖమువంటి ముఖమునుచూచిన తప్పువాతఁగూడ నిరఁడింత సాహసము చేసియుండఁడు. ఓభూలోకబృహస్పతీ! నేను హృదయపూర్వకముగా నిన్నును నీ భార్యను సుఖవంతులగుఁడని యాశీర్వదించుచున్నాను.

భాను—కామవిషయములో మోసముచేయుటనిందార్హముకాదుకాదా? నీనీతి నీకేపనికివచ్చినది.

కామ—నీమంత్రశక్తి యిప్పుడు స్పష్టమయినది! నీకద్దనింద్రజాలమహేంద్ర జాలములున్నవి!

భాను—నీవు శంబరాదులను మించిన మోసగాఁడవు?

సుద—అవునవును. మేనత్తయితనికి చిన్నప్పుడు బృహస్పతి యనిపేరు పెట్టినది.

వసు—లోకములోనున్న మాయలన్నియు మీయొద్దనేయున్నవి. ఇటు వంటి వంచనకు నేను లోఁబడుదు ననుకొన్నారా?

కామ—ఓవసుకామా నీకు నేనొకబుద్ధిచెప్పెదనువినుము. నీకు లభించినదానితో తృప్తిపొంది యూరకుండుము. లేకపోయినపక్షమున పరులను వంచింపఁబోయి మోసగాఁడే మోసపోయినాఁడని యొకతాళిచేసి లోకులందఱునునిన్ను చప్పటలుకొట్టి నవ్వెదరు సుమా.

వసు—నాకాపరిహాసములక్కరలేదు. ఈవంచననేనుసహింపలేను—ఓసుదర్శన శాస్త్రీ! దీనికంతకును నీవేకారకుఁడవు. నీవుగదిలోపెట్టి తాళము వేసినదానిని అతిరూపవతి యనియు వర్ణనచేసి, నాకల్లియంత ముదిముఖము కలదనియు కుబ్జవంటి కురూపిణి యనియు నేను చెప్పినప్పుడు నామాట పెడచెవినిబెట్టి కోపపడినావు.

రాగ—ఓరిజిత్తులమారినక్కా! నన్నేమన్నావు?

సుద—మేలు మేలు! మంచిపనిచేసినావు. రాగమంజరీ! ఆలాగునబుద్ధిచెప్పు

రాగ—ఓవడిసెకుఁగా! నీయందమునకు నీవు సౌందర్యము పేరుకూడ తలపెట్టుచున్నావా? పిల్లికన్నులును, చప్పిదౌడలును, దొప్పచెవులును, మిట్టనొసలును, పెట్టు గాని కొండ్రముచ్చువలెనున్న నీవుకూడ నన్నాక్షేపించవలెనా?

సుద—రాగమంజరీ! తగినట్లుచెప్పినావు?

రాగ—కళికట్టి వేనలో కొలువు కేసివచ్చిన తోడఁబుటినవాఁడొకడు

నాకక్కఁడనున్నాఁడన్న మాటమఱచిపోకు. నావిషయములో నీవన్యాయము చేసితివా—

వసు—నీవును నీతోఁడఁబుట్టినవాఁడును కట్టకట్టుకొని నిప్పులోపడుఁడి. మీ బాధ విఱుగడ చేసికొనుటకయి నేనిప్పుడు కాశికిలేచిపోయెదను.

రాగ—నీవెక్కడకుపోయినను నేను నీవెంటరాకవిడువను.

సుద—ఓరాగమంజరీ! నీదూదివంటిచేతులొక్కసారి యతనికిసోఁకనిమ్ము.—

[వసుకాముఁడును, రాగమంజరియు, నిష్క్రమించుచున్నారు.]

సుద—మంచిది. భానుమతీ! నిజముగా నీవీ భద్రప్రభువును వివాహము చేసికొన్నావా?

భాను—మీయాజ్ఞకు బద్ధురాలనయి రెండుగడియలక్రిందటనే యీతని చెట్టఁబట్టితిని.

సుద—నాయాజ్ఞకా?

కామ—అవును. ఇదిగో మీయంగీకారపత్రిక. ఇది మీస్వహస్తలిఖితము.

సుద—ఏమీ! నన్నుభ్రమపెట్టి, నాకొమార్తెను నీవపహరింపఁదలఁచుకొన్నావా? ఈయుపాయము చేతనే నీవు భానుమతి హరణమునుకూడ దక్కించుకొంటివా! అట్లయిన నిశ్చయముగా వసుకామునివలె నీవును దొంగవే.

కామ—ఓసుదర్శనవర్మా! నేనట్టివాఁడనుగాను. నీకొమార్తెను పాణిగ్రహణము చేసికొనుటలో నీయుత్తరమువలనిలాభము పొందినవాఁడనయినను, మోసము చేసియీ సొమ్మును పరిగ్రహించుట నేను హేయముగా నెంచెదను. ఇదిగో నీయుత్తరము! నీవుపుచ్చుకొమ్ము. (అని యుత్తరమిచ్చి) నీయరణమునకుమాఱుగా నీకొమార్తెకు నీదీవనలనిమ్ము. ఇందుకుమాఱుగా నాకున్న సొత్తంతయు నేనీమెకు స్త్రీధనముగా వ్రాసి యిచ్చెదను. నీవీమెను మహారాజునకిచ్చి వివాహము చేసినను, నీకతఁడింతకంటె నెక్కువేమియు చేయఁజాలఁడు.

సుద—నీవత్యద్భుతమయినవాఁడవుగా నున్నావే! నీవుతప్ప నీవలె నుదార కార్యమునుచేయువారు మఱియెవ్వరునులేరని నీకుగర్వమున్నదాయేమి?—ఓభానుమతీ! నేనెఱిఁగినంతవఱకు నీహరణమక్కఱలేదన్నవాఁడు నాకితఁడొక్కఁడు కనఁబడుచున్నాఁడు. ఈభరతఖండములోనివారిలోనెల్ల నీయరణమును పొందుటకితఁడే యర్హతముఁడని నాయభిప్రాయమగుట నీవునీప్రియుఁడయినయీగర్వితునిలోఁజెప్పు. ఇదిగో మిమ్ముద్దఱిని నేనిప్పుడాశీర్వదించుచున్నాను. అప్పిచటను నాదయినప్పుడుపట్టిన పట్టు నేనువిడుచువాఁడనేకాక, న్యాయవిషయములో నేనన్నుమాట యెప్పుడును తిరుగువాఁడనుకానని కూడ మీరు తెలిసికొఁగలరు.

[అప్పుడు విజయవర్మయు సుదంతయు ప్రవేశించుచున్నారు.]

సుద—ఇక్కడ శాకింశోకయద్భుత మగపడుచున్నది! ఓవిజయవర్మా! నీవు యోగిని నెవ్వతెనైన మఠమునుండి లేవఁదీసికొని రాలేదుకదా?

విజ—ఈమె పరుబట్టలో నేకాని మతియొందులోను యోగిని కాదు. దగ్గఱగా వచ్చిచూడుఁడు. ఈమె మాధవసేనుని కూఁతురయిన సుదంతయగుట మీకన్నులే తేట పఱుచును.

సుద—ఇదిమహాభాగ్యము! నీవెంతో తెలివిగల పడుచువాఁడవు. నిన్ను క్షమించితాను. ఓముద్దులకోడలా! నీవు చక్కనిచిన్నదానవు. నీముసలిమామగారి కొక్కసారి నీనవ్వుమొగము ముద్దిమ్ము.

సుద—అయ్యా! ఇఁకముందు మీరు మమ్మాదరించి కడుపులో పెట్టుకోవలెను

(అని చేయిముద్దిచ్చుచున్నది.)

సుద—తావళములు త్రిప్పుటచేత నీచేతులింకను గట్టుపడలేదే! నేనిప్పుడు సంతోషము పట్టఁజాలకున్నాను—ఓరి! దామోదరా! ఘటకా! దారకా! మనవీధి తలుపులు తీసి యుంచినారా? ఈవత్సరమున మాకుబిడ్డలవివాహములే గొప్పవేడుకలు. ఈరాత్రి యుత్సవము దివ్యముగా జరగవలెను. మన బంధువులును మిత్రులును వచ్చుచున్నారు. చిన్నపెద్దలందఱును కలిసియీరాత్రి యుల్లాసముగా గడపవలెను.

[లోపల సంగీతము పాడఁబడుచున్నది.]

మత్తకోకిల.

సుద—ఎల్లవారలు రంగువేడుక హెచ్చునిచ్చట హాయిగా
గొల్లగాఁగను పెండ్లిపాటలు కోరిపాడుచునవ్వుచున్
మెల్లఁగానిక ప్రొద్దుపుత్తము మిత్రులార! కడంకతో
నుల్లమందలి చింతయంతయు నొక్కసారి యడంగఁగన్.

తరళ.

బాను—మనసులోపల సంతసంబులు మల్లడింపఁగ వేడుకన్
ఘనులువీరలు పాడియాడుచుఁ గాలమొక్కక్షణంబులోఁ
జనఁగఁజేయుఁడు మీరుసేర్పున బాగుచేయక యివ్వడిన్;
దినుఁడు వేఁడెద మిమ్ము నే శుభవేళ యియ్యదిగావునన్

సుగంధి.

విజ— క్రొత్తపెండ్లికూఁతులార! క్రొత్తక్రొత్తపాటలన్
చిత్తరంజకంబుగాఁగఁ జేయిమీరు పాడుఁడీ;
పుత్తిమిప్పుడించుకంత ప్రొద్దునవ్వులాటలన్
నృత్తగీతవిద్యలందు నేర్పుచూపి తన్పుఁడీ

పంచచామరము.

కామ—కరంబుమీకు సౌఖ్యమిచ్చుఁగాత రాత్రివిందిటన్;
దరంబులేక యెల్లవారుఁ దద్దయున్ముదంబునన్
బిరానపాటపాటలందు వేడ్కయింత చూఁపుడీ;
పరాత్పరున్ స్తుతించి భక్తిఁబ్రార్థనంబు సల్పుఁడీ.

ఉత్సాహ.

సుదంత—వ్యసనమెల్లఁబాఱఁద్రోలవలయు మదులనుండి నేఁ
డసమమైనసంతసమున నలరవలయు నెల్లరున్;
వెసను మనము చేరియిందు వింత వింత క్రీడలన్
జెసలుమాఱ్చమోయ వేడ్క తెలుపవలయు నిత్తఱిన్.

స్రగ్విణి.

సుద—ఇందుఁగూర్చున్నవారెల్ల నల్లంబులన్
బొందుగామోదముంబొంది యీరాత్రి యీ
మందిరంబందు సమ్మాన మొప్పారఁగన్
విందుతై వీరిదీవింపుదుర్ గావుతన్.

(అంపఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

సంపూర్ణము.

శ్రీ

వినీసువర్తకచరిత్రము

ఇది

చెన్నపురిరాజధానియందలి దొరతనపువారి కాలేజీలో

తెనుఁగు పండితుఁడుగానుండిన

కందుకూరి - వీరేశలింగము చేత

రచియింపఁబడినది.

తణుకు.

డి. వి. రమణారావుగారి
శ్రీ సౌదామినీ ద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడినది.

1914.

వినీసు వర్తక చరిత్రము.

ప్రథమాంకము.

౧. రంగము—వినీసుపురములో నొకవీథి.

[అంటోనియో, సాలారినో, సోలానియో, ప్రవేశించుచున్నారు.]

ఆంటో—ఏ నెలనిజము గానిటువ్యసనంబు
గా నున్న వాఁడనో కాని యెఱుంగ;
ఏమియుం దోఁచదు నామదికిపుడు
నీమది యదిమాది నొగులొందెద నను;
మదిచింతకుఁ గతంబు మఱియేదిగలదో
యదివచ్చి నన్నేలయాశ్రయించినదొ,
చింత యనఁగ నేమొ, చింత యెద్దాన
నింతగఁబుట్టెనో, యెఱుఁగంగవలయు
నను నేనెఱుంగుట కనువుగానంత
చెనఁటివానిని జేసెఁ జింత నన్నిపుడు.

సాలా—నీచిత్తమంతయునీరధిమీఁది
కేచని చాంచల్య మొనసెడుఁ జూడ.
అచ్చట నీయోడ లతిశయం బగుచు
మచ్చట యౌచాపమొత్తంబుతోడఁ
బ్రభురత్నముల కేలివణిజులఁ బోలి
(ప్రభ గల జలధిదేవతలను బోలి,)
తమతమ తెరచాపగములను దాల్చి
యమితనమ్రత దోఁప నాతోఁగఁబట్టి
చిన్నయోడలచాలు చేరువనుండి
క్రన్ననఁ జనునెడఁ, గాంచి యవ్వాని
గారవించుచు క్షేమకరయాత్ర చేయు
వారిధిలో నెల్లవానిని మించి,

సోలా—విలువవస్తువు లట్టివింతవి నావి
జలనిధిమీఁద దవ్వుల నుండెనేని,
మనసెల్ల వాఁటిమీఁదనె యుండు నాకు
ఘనతర ప్రేమంబుకతమున నెపుడు;
గాలి యేతంకకుఁ గదలునో చూడ
గాలిలోఁ బట్టుదు గడ్డిపోఁచ నెపుడు;
దేశపటంబులఁ జెరువులు రేవు
లాశమై పరికింత లరయుచు నుందు;
జారవచేఁ బంపినసరకుల కింత
దురదృష్టకరమని తోఁచెడునట్టి
ప్రతినిమిత్తముఁ జూచి వ్యసనాతిశయత
మతిచెడి యుండుదు మఱి తప్పకుండ.

సాలా—వాడుకగాఁ గాఁచు పలచని
పులుసు
వేఁడి చల్లారంగ విసరెదు నపుడు,
అతిమాత్ర మగుగాలి యంబుధిమీఁద
మితిలేనికష్టంబు జతగూర్పఁ దగుట
తలఁపునఁ బొలుచుఁ గలుగును నాకు
చలిజ్వర మొదవిన చాడ్పునఁ గుదుపు
ఇసుకబల్ల గడియార మీక్షించునప్పు
డిసుకతిన్నెలు మిట్ట లెదకుఁ గాన్పించు;
దాన, 'నాఁగ్రమా! యనఁబడును నాయోడ

కావున వెలహైన స్వపరకులకోవ
మిట్టc బట్టుదు నేల మీcదికి నొంగి
యెట్టులో యద్దాని యెత్తయిన శిరసు
పుడమిని ముద్దాడువడువున నోవ
కనుగొనకన్నను గనుక్రింద వాలి
పసచెడి యిసుకలోc జొcతుకొన్నట్టు
పొసcగ నామదికిని బొడకట్టుసుమ్మ ;
దేవాలయముcజేరి దివ్యమండపము
పావనశిరఃశిలాభాగంబుc గన్న,
స్మరణకు శిలాచయములు వచ్చి
గిరి తాcకి నాయోడ సరగునc బగిలి
దానిలోcగల సుగంధద్రవ్యసమితి
యానీరనిధినిండ నలమిన ట్లు,
నాసి, కెక్కిన పట్టువస్త్రముల్ జలధిc
గైసేసి నట్లును గాన్పించు మదికి.
వేయేల? పోరాద వెల గట్టరాని
యామోడ క్షణములో వ్యర్థంబు గాను ?
ఇట్టితలంపులు హృదయంబునందుc
బుట్టకుండునె నాకు ? పుట్టినయపుడు
తలcపులc బొడమి దైవసంఘటనము
కలిగినతేc జింత గదురు నటంట ?
'ఆంటోనియో' యొక్క వ్యసనకారణము
కంటిని జెప్పనక్కరలేదు నాకు—
అతనికి వాణిజ్యమందున మిగుల
మతిపోయి చింతచే మఱుcగుచున్నాcడు.

ఆంటో—కాదు కారణ మదిగట్టిగా నమ్మ ;

నాదు వ్యాపారంబు నమ్మి యింతయును
నొక్కయోడనె కాని యొకచోటనె కాని
చిక్కcపడcగ నుంచినవాcడcగాను.
సౌభాగ్యమును సెల్లనమ్మి యీయేటి
లాభంబుమీcదనె లలి నుంచలేదు.
కావున వాణిజ్యకర్మంబుcబట్టి
నే విచారం పడ నాంతశ్రమైన.

శాలా—అటులైన నీవు కామాగ్నిచే నొక్క
కుటిల కుంతలికయి కుందుచున్నావు.

ఆంటో—నేనేమియూ నెఱుంగ కింత గట్టకుము.

శాలా—మానినిమీcది ప్రేమయూ లేదనీకు?
అటు లయ్యె నేని మేమనవచ్చు నిన్నుc
దటుకున మోదంబు తగ్గినందునను
వ్యసనంబు పడుచున్న వాcడవంచి పుడు,
వసుధనవ్వుచుc గ్రుళ్ళి వ్యసనంబులేమి
నానంద మొందితి ననికూడ సులభ
మైనట్టిహేతు వీవమరింప వచ్చు.
ఇలమీcద సృజియించె నిపుడు దైవంబు,
చెలcగి రెండుతలల 'జేనసు' దేడు,
చాలవింతలు గొల్పు జనశిఖామణులc
గాలమాహాత్మ్యంబు కారణముగను
కలదు కొందఱు నిప్పుకను లర మోడ్చి,
చిలుకలవలె నెపుడు తెలివేమి లేక,
తిత్తియూcదెడువానిc దిలకించి కూడ
నెంతొ బిగ్గర నవ్వుచుండెడివారు ;
కుంభినిపై మఱి కొందఱు గలరు.
గాంభీర్యశాలి యగు గణన గన్నట్టి
యల 'నెస్టరం'టటి యనఘుcడు వచ్చి,
పలుకcబడిన హాస్యవచనంబునకును
దగుమ నవ్వcగ ననిశా నొప్పుకొన్నc,
దగువమైc బెదవులు తెఱచి యొకింత

దుష్ట్యాక, వికృతంపునటనల మోము,
క్రౌర్యసంగ, మూసుచుకొనియుండువాడు.

[బస్సానియో, లోరెంజో, గ్రేషియానో,
ప్రవేశించుచున్నారు.]

సోలా—వచ్చుచున్నాఁడు నీబంధువౌ ఘనుఁడు
మెచ్చి 'బస్సానియో,' మిత్రులైనట్టి
'గ్రేషియానో'ను, 'లోరెంజో'ను గలిసి
భాషింప వరసఖుల్ వచ్చిరి కాన,
సెలవు గైకొనెద మేలమి మేమిపుడు.

కాలా—విలువ హెచ్చుగఁ గల చెలులురాకున్న,
నీకు సంతోషంబు నెలకొన్న దాఁక
నీకడనే నిల్చి యే నుందు సుమ్మి.

ఆంటో—చెలికాఁడ! మఱినీదువిలు వయుంగూడ
వెల లేనిదే సుమ్మి విను నామతమున.
వేఱేదియో నీకు వెళ్ళవలెంగఁ
దీఱనిపని యుండి, దీనిని సందు
కావించు కొని యేఁగఁ గాంక్షింతు వనుచు.
భావించెదను నేను వాస్తవంబుగను.

కాలా—అటుగ, నోప్రభులార! ఆజ్ఞ యిచ్చెదరె?

బస్సా—మరల నేకంబుగా మనమెల్ల నెపుడు
కూడి, చెప్పుఁడు మీరు, కూరిమి మీఱ
వేడుకతోఁ బ్రొద్దు వెళ్ళింపఁ గలమొ.
ఇట్లు మీరంతంత కఱవగుచుంటి,
రిట్లౌట న్యాయమే యరయంగ మీకు?

కాలా—చిత్తము. తీరిక చేసికొంచొకట
వత్తుము మిముఁగూడి పలుకు లాడంగ

[కాలారినో, సోలానియో,
వెళ్ళుచున్నారు.]

లోరెం—'ఆంటోనియో'తోడ నమరంగ నిన్ను
జంటగఁ గూర్పుట సమకూడెఁ గాన,
'బస్సానియో' ప్రభూ! వదలి నిన్నిచట
లెస్స మే మెందేని లీలఁ బోయెదము.
కాని, భోజనవేళఁ గలయంగవలయు
స్థానంబు, దయచేసి తలఁపున నిలుపు.

బస్సా—కలిసికొందును మిమ్ముఁగనితప్పకుండ

గ్రేషి—కలదె, 'యాంటోనియో! కారణ మొకటి?
కనఁబడెదవు నీవు కళదప్పినట్టు.
వినుము నీవీలోకవిషయంబులందు
నతికాంక్షతో నుందు వనవరతంబు.
మతి నెప్పుడుఁ బ్రపంచరతు లగునట్టి
వారు సుఖంబును బడయంగలేరు.
నీరూప మదియేమొ నిజముగా మాఱె.

ఆంటో—ఎట్లుమాఱఁ దగునొ యీ ప్రపంచంబు
నట్లె చూచుచునుందు ననయంబు నేను.
సమబుద్ధిఁ జూడ నీజగన్మండపంబు
రమణీయనాటకరంగంబు సుమ్మ;
ఎల్లవారును దమ కేర్పడ్డకథను
తెల్లుగ వినిపింపఁ జెడనివేషమున,
కలయ దుఃఖకరంపుఁగథ వినిపింప
వలయునంతిప్పుడు పడెనో నాపాల.

గ్రేషి.—పరిహాసకుని వేషభాషలు నేను
ధరియించి యానందభరితుండ నగుచు
ముదిమివచ్చెడుదాఁకఁ బుత్తుఁగాలంబు
మదిచింత మూల్గుచు మఱుఁగుటకంటె
పోయిగాఁ దినిత్రాగి యలరుచునుందు.
కాయమునను శక్తి గలయట్టినరుఁడు,
ఱాతిపై మలఁచినతాతను బోలి,
రోఁత పుట్టఁగను గూర్చుండంగ నేల ?
ఏలనిద్దురవబ్బు మేలుకొన్నపుడు ?
చాలిమిఁ బనిలేక మటమట మనుచుఁ
గామలరోగంబు గాంచంగ నేల ?
నీమీఁద నాకెంతొ ప్రేమంబు గలదు ;
ఆప్రేమమే నన్ను నదనఁ బ్రేరేఁచె
నీప్రకారము నీకు హితమును జెప్ప.
తెలియఁజెప్పెద, నీవుతిన్నఁగాఁ వినుము ;
నిలుకడగా నీరు నిలుచుటఁజేసి
పాకుపట్టుతటాకంబుఁ బోలి,
పైకి ముఖంబున వైవర్ణ్య మడరఁ,
బుడమి లోకులు తమ్ము బుద్ధిమంతులఁగఁ
గడు వివేకంబును గలవారిఁ గాఁగ
గాంభీర్యశాలులఁ గాఁ జెప్పుకొనఁగ,
దంభపుమౌనంబుఁ దమయంతఁ దాల్చి
'నావాక్యమే యెందు దేవవాక్యంబు
గావున, నామాట కేవారు నెదుర
చెప్పఁగూడ'దనెడి చిఱువాక్యముననె
యెప్పుడు గౌరవ మిలఁ బొందవలయు
తరగతిలోఁ జేరు నరులును గలరు.
నిరతము మౌనంబు ధరియించినట్టి
హేతువుచేతనే యిట ధీరులనుచు
ఖ్యాతిఁ జెందుచున్న ఘనులనెంతఱిని
యెఱుఁగుదు నేను ; మఱి యట్టివారి
వెలువక తమనోరు లెంచి మాటాడ
నెన్నఁడేనిఁ దెగింప రంతకాలాన,
మున్న తమ్మెంతయు మన్ననఁ జూచు
పటుమతు లగుమిత్రపరులవీనులకు
కటువులుగా నుండి కలిగింప వ్యసన,
బిచ్చివారని వారు పిలువకపోరు.
వచ్చి యింకొకసారి యిచ్చట నీకు
నీవిషయము చాల నెఱిఁగింతు నేను.
నీవిటు చింతనా నెగడు గాలమున
జను లిచ్చుఖ్యాతి యనెడు చేఁప
కొఱకు
నెడఁద యనెడు గాలమును గడుఁ గలంప
కుము—
రారమ్మ పోదము, 'లోరెంజా!' మన
ము—
కోరిన సెలవిమ్మ కొంచెముసేపు ;
నడిచి యిప్పుడె భోజనము చేసి వచ్చి
కడముట్ట హితబోధ గావింపఁ గలను.

లోరెం.—చనెదము భోజనసమయంబు
దాఁక
నిను నిప్పుడిచట మీనెలవున విడిచి.
'గ్రేషియానో' యెందుఁ గించిత్తు నన్ను
భాషింప నీయఁడు, పదిగ నట్లౌట
నతఁడిప్డు వర్ణించినట్టియామూఁగ
మతిమంతులం దొక్క-మాన్యుండ నౌదు.

గ్రేషి.—సహవాస మొకరెండుసంవత్స
రములు
మహిమీఁదఁ జేయుము మఱియు నాతోడ,
నీవు వినక యుండు నీనోటిమాట.

ఆఁటో—సేవక్తనమ్మొద నీనిమిత్తంబు; చేయుటకును మాఱు, చేతికొలంది
మంచిది యిప్పుడు మఱిపోయి రండి.   ధనము వెచ్చించుచు దంభము పూని
గ్రేషి—మంచిమాటంటివి, కాంచు వం   ఘనుఁడని జనులచే ననిపించుకొనఁగ
దనము.   స్థిరమైన యట్టినాస్థితిని నేనెట్లు
మౌనంబు తగు, నోపలేనిపనులకుఁ   గురుకొని చెడఁగొట్టునో నీకు
బైనంక నాధుఁ డ్బ్బసికన్యలకునె.   సకలంబు తెలిసినసంగతి గాదె?
[గ్రేషియానో, లోరెంజో, వెళ్ళు   వికలత్వమొందదు వినుము నామనసు,
చున్నారు].   మునుపటివలె వ్యయ మొనరింప నిపుడు
ఆంటో—ఇతనిమాటల యుక్తియేమైనఁ   పనికిరానియవస్థ ప్రాప్తమాటకును.
గలదె?   ఇప్పుడు నాకున్నయెదచింత యెల్ల
బస్సా—ఇతఁడు వినీసులోనెల్లరకంటె   నప్పు డతివ్యయ మరయక చేసి
నధికంబుగ నిరర్థకాలాపములను   తెలివి లేమిని బైకిఁ దెచ్చుకొన్నట్టి
వృథవచింపుచునుండు; వివరించిచూడ   పలుఋణములనుండి బయలఁబడంగఁ
గంపెడుపొల్లులోఁగలిసి లోపలను   న్యాయమార్గముచేత నాకెట్టులౌదవు
నింత్రుగా వరిగింజ లెండేని రెండు   నోయని కాని, వేఱొక్కటి కాదు.
గలమాడ్కి నితనివాక్యంబులలోనఁ   ధనముచేఁ బ్రేమచేతను మున్నె నీకు
గలుగును యుక్తియుక్తములైనవియును.   ఋణపడి యున్నాఁడ నెంతయు నేను
కనుఁగొన వానినిదినమెల్ల బట్టు;   నామీఁద నీకున్నప్రేమను బట్టి,
కనుగల్గి శోధించి కనుఁగొంటిమేని,   యేమాడ్కి నాయప్పులెల్లను దీర్పఁ
పడినశ్రమమునకుఁ బ్రతిఫలమింత   దలఁచినాఁడనొ నేను, దానికినాకుఁ
పడయంగఁ జాలము వాస్తవముగను.   గలయూహ లాధారములుఁ, బూర్తి
ఆంటో—ఏసతిగృహమునకేఁకరహస్య   గాను
ముగ మదివిప్పి నీతోడ మఱిచెప్పి నాదు.
నాసమై యాత్రచేయుంగను నీవు   హృదయంబుబరువెల్ల సేదించుకొందు.
ప్రమొక్కుకొనితివో యాముద్దియపేరు   ఆంటో—చెలికాఁడ! సర్వంబుఁ దెలుపు
నిక్కంబుగాఁ జెప్పు; నీవీదినంబు   పుమి నాకు
తప్పక చెప్ప వాగ్దానంబు నాకు   చెలఁగి నీవెప్పుడుఁ జేసెదుకరణి
నప్పుడె చేసి యున్నాఁడవు కాదె?   నదిగౌరవావహమైనదేయైన,
బస్సా—ఆయంబుగని పెట్టి యర్థమా   ముదమున నాయర్థమును శరీరంబు
వ్యయము తక్కిఁన సర్వసాధనములు నావి

యుక్క—అతను నీకు ననుకూల పడఁగ
నీయధీనంబులు నేఁ జేయువాఁడ ;
వేరేల ? నాయెడ విశ్వాస ముంచు.
బసా—బాలుఁడ నయి పాఠశాలకు
జనువు
కాలంబునను నేను గడువేడ్క మీఱ
విలువిద్య గఱచుచు విడిచినబాణ
మిలఁబడి కనఁబడ కుండేని నడఁగ,
మఱియొక బాణంబు గుఱిపెట్టి తొంటి
తెఱఁగున నాదిక్కు తిన్నఁగా వదలి
శరపాత మగుచోటు శ్రద్ధతోఁ జూడ,
దొరకును దఱచుగాఁ దూపులు రెండు.
చిన్నప్పటి దగునాచేష్టను బోలి
నిన్ను వేఁడఁగఁ బోవుచున్న సాయమును
దుష్టంబు కానిదై తోఁచును గాన
దృష్టాంతముగ దానిఁ దెచ్చుచున్నాఁడ.
కడు నీకు నే ఋణపడి యున్న వాఁడ.
నెపేఁద నప్పునుదీర్ప నిచ్చిందు పేద
బాలునిగతి సంభవం బయి యిపుడు
పోలఁగా నష్టమైపోయె నాయప్పు
సదయత నింకొక సారి యొకమ్ము
మొదల వేసినయట్లు వద లెదవేని,
ఘనతరజాగ్రత్తఁ గనిపెట్టి యుండి
కాని తెత్తు రెంటిని గూడ నే వెదకి ;
ఒక వేళఁ దేలేక యుండితి నేని
సకలవిధంబుల సాధించి తెచ్చి
కడదాని నర్పించి, కడమదానికయి
యుండఁ గృతజ్ఞుఁడ నయి ఋణపడి
యుందు.

అంటో—ననుజక్కఁగా నెఱిఁగినవాఁడ
వయ్యు
బలికిమాలిన దీర్ఘవర్ణనలందు
దిగి కాలమును వ్యర్థముగను బుచ్చెదవు.
తగినమిత్రునివాంఛితము దీర్చుకొఱకు
నిర్విచారముగ నేనిత్తునో లేదొ
సర్వస్వమును నంచు సందేహపడుచు,
నాసొత్తునెల్ల దుర్వ్యయమునఁ బాడు
చేసినంతకంటెఁ జింతాతిశయమునఁ
గలగించుచున్నావు కరమును నాకు.
చెలికారమును నెంచి చెప్పరే చెప్పు
నాచేత నగునని నమ్మకముగను
నీచిత్తమందున నీవెంచినట్టి
పనిదేని నైనను బరగునఁ జేయఁ
గనిపెట్టి సిద్ధముగా నున్నవాఁడ.
బసా—కలదు 'బెల్మంట్' ను గ్రామంబు
నందు
జలజాక్షి యొక్కతె సౌందర్య రాశి ;
'సౌందర్య' మనుమాట చాల దాయింతి
యందమ్ముఁ దెలుపంగ నావంతయేని ;
ధనవంతురా లామె గుణవంతురాలు.
మును గొన్నివేళల ముదమొప్పఁ దనదు
కనుదామరలనుండి కరుణమై నాకుఁ
బనిచెను ధ్వనిలేని వర్తమానములు.
ఆమె నామము 'పోర్షియ' అరసిచూడంగ
నేమిటఁ గొఱవడ దించుకయేని,
కేటోకుఁ గూఁతురై మేటి యైనట్టి
'బ్రూటను' భార్యయౌ 'పోర్షియ' యను
సతికి.

మృగనేత్రిమహిమంబు మితిలేనియట్టి
జగమెఱుంగనిది లేశంబును గాదు ;
ఆమెను జేపట్ట నాత్మలం గోరి
కాముకజనులు నల్గడలయందుండి
పలువురు ప్రసిద్ధులు వచ్చుచుందురు.
తళతళలాడెడి తరుణిముంగురులు
కనకకేశంబులకాంతిని బూని
కణతలపైవ్రాలి, ఘనతం దానున్న
‘బెల్మంటు’ గ్రామంబుం బెను ‘కాల్చిసు’
నుగ
మేల్మిం జెందింపంగ, మెచ్చి కరంబు
చేరుదు రచ్చోటు ‘జేసను’ వంటి
వార లనేకులు వామాక్షికొఱకు.
ఉరవుగా వారిలో నొకరితో నైన
సరి మీఱంగం జాలెడుసాధన మున్నం,
గాంతను దప్పక కైకొనం గల్గు
నంతమహాదృష్టవంతుండ నౌదు
నని నిశ్చయంబుగ ననఘుండ ! యిప్పుడు
ఘనమైన నమ్మిక కలదు నామదిని.

ఆంటో—ఈమెడనాధన మెల్లను జలధి
నే యున్నదని నీ వెఱుంగుదు కాదె ?
రొక్క మొండెను, నట్టి రొక్కంబుం
గూర్ప
నిక్కడ నరకొండె నిప్పుడులేదు ;
కావునం, బురిలోనం గలయంగం దిరిగి
యీవు విచారింపు మెంత ఋణంబు
పుట్టంగలదో నన్నుంబట్టి యీతఱిని ;
గట్టిగా నానమ్మకం బెల్ల నిందు
వినియోగ పఱిచెద, ‘బెల్మంటు’ నకును
వని నీవు ఘనతతో సాధ్వి వరింపం
దగియుంటకయి పట్టు ధనము నిప్పింప.
తగుధన మెవ్వారిపగ్గఱం గలదో
సరకునం గనుంగొని చనుదెంచి చెప్పు
అరిగెద నిపుడేను బాపనికొఱకై.
నాపేరిటను గాని నాకున్నయట్టి
యీపలువస్తుసంహతిమీఁదం గాని,
వలసినధనమును బడయుటకేను
గలలోను శానుదీయం గలవాండంగాను.

(అందఱు నిష్క్రమించిరి.)

౨. రంగము—బెల్మంటుగ్రామము.

పోర్షియ గృహమునందలి గది.

[పోర్షియ, నెరిస్సా ప్రవేశించుచున్నారు.]

పోర్షియ—నాయల్పదేహంబు, నాతిరో
వినుమి,
నాయాన యిపుడీఘనప్రపంచంబు
తోడను విసుగొంది తొట్రిలం జొచ్చె.

నెరి—చేడియరో! నిన్నుం జేరియున్నట్టి
మితి మీఱుపటుసౌఖ్యవితతులయట్లు
యతికష్టములు వచ్చి యేలయిందు నేని,
విసుగుపుట్టంగ వచ్చు విశ్వంబుమీఁద.
వసుమతిపై నొక్కచింతను జూతు
నది యేమొకో కాని యాహారమునకు
మొదలె యేమియు లేక పడిగంబస్తుండు
కడుపేద లెట్లో యాకైవడి గాన
కడువెక్కసంబుగం గుడుచువారలును
బాధితు లగుచుందురు వ్యాధులచేత.
ఈధాత్రి నిటుగాన నెంతయు సుఖులు
సతతంబు మధ్యమస్థితి నుండువారె.
అతిధనవంతు లెందఱాప్పయు [illegible]

తెగుచుందు, రటు గాక దీర్ఘాయు
వులగఁ
దగుపాటిస్థితిమంతు లగుదు రెల్లెడల.

పోర్షి — పడఁతుకరో! నీతివాక్యంబు
లహహా!
కడు నింపుగాఁ జెప్పఁబడియె నిర్యో
డను,

నెరి — ఇంత కంటెను నవి యింపుగా
నుండుఁ
గాంత! యనుసరింపఁగాఁ బడు నేని.

పోర్షి — ఇదిమంచిపనియని యెఱుఁ
గుట వోలె
నది చేయుటయుఁ గూడ నవనిలో నంత
సులభమే యౌనేని, యిలనీఁవ గల్గు
చలుచిన్నగుడులెల్ల బహువిశాలంబు
లయినట్టిదేవాలయంబులు గాఁగఁ,
గుయి వెట్టుబీదలగుడిసె లన్నియును
స్థిరములౌ రాజమందిరములు గాఁగ,
నరయఁగా నెన్నెడ నయియుండుఁ జుమ్మి.
తన చేయు నుపదేశమును బట్టి నడుచు
కొనువాఁడు దేవుఁడేయని చెప్పవచ్చు ;
నే నుపదేశించునీతులఁ గ్రమము
గా నాచరింపఁగఁ గలవారిలోన
నొక్కఁడనయి యైన నుండుటకంటెఁ
జక్కనిసద్ధర్మనమితిని నేను
గరముసు సులభంబుగా నన్యజనుల
కిరువదిమందికి నెఱిఁగింపఁ గలనుఁ.
ఇద్దర మనయింద్రియోద్ధతి నణఁప
బుద్ధిచే శాసనములఁ జేయవచ్చు
గాని, యవ్వాని కాగ్రివాగుణమింత
యేనియు లోఁబడ కాగక లంఘించుఁ.
బలహీన మౌనట్టివలలఁ ద్రెంచుకొంచు
వెలిదూఁకు శశకంబువిధమును బూని
మతిహీనుఁడవఁ జనుమాణవకుండు
హితబోధను గణింప కేడగాను దాఁటు.
కాని, యిట్టి విధవాద మేను జేయఁగఁ
బూనుట, నాయంతేఁ బురుషుని నేనె
వరియింప వలె నను వాంఛతోఁ గాదు
వరియింపుదుటా! యెంతభాగ్యంబె నాకు ?
నేనిష్టపడునట్టివాని వరింపఁ
గా నెంచెడ, నిష్టంబు లేనట్టివాని
వరియింప కొక్కట వలదంట కొండె,
నరయ నేను స్వతంత్రురాలను గాను ;
మరణమొందినతండ్రి మత్రి వాసిచనిన
మరణశాసనమున మగిడింపఁబడుచు,
బ్రదికియున్న కొమార్తె పటుమానసంబు
వదలని వెనుకట్టుబాటున నుండె;
కాంచి యొక్కని వరియించుట కొండె,
మించి యేరి నిరాకరించుట కొండెఁ
జాలనిదశ నాకు సంభవంబగుట
చాలఁగష్టంబు గాదె? చానరో! చెపుమ.

నెరి — పుడమి నీజనకుండు పుణ్యాత్ముఁ
డౌతో ;
కడుపుణ్యు లవసానకాలంబునందు
సలరుచుందురు దేవతావేశమునను ;
కలికిరో! యటు గానఁ, గ్రమముగాఁ
బన్నెడి.
వెండిని, సీసంబుఁ బెట్టి చేయించి
యుండిన పెట్టెల నొకదానిఁ దనదు
సంకేతముఁబట్టి సరియైనదానిఁ

గొంతు చెందక కోరుకొన్నట్టివాఁడె
యిల నీకు భర్త కాఁగలవాఁడటంచు
సలిపితనిపిరాజనకువరీక్ష
కారణంబున మాటఁ గ్రొత్తమైన వెట్టి
గోరుకొనెడువాఁడుకూర్మి నీమీఁదఁ
దప్పక కలవాఁడె తప్ప వేఱొకళ్ళఁ
డెప్పుడుఁగానేరఁ డిదినిశ్చయంబు.
విన నిప్పుడు నిన్ను పాలింపంగ
బూని వచ్చిన రాజపుత్రులైనట్టి
కాముకవరులపైఁ గలయట్టినీదు
ప్రేమ తెలుంగుమ చేర్వేరఁ జెపుదె?

పోర్ష్య—వారి నామంబులు వరుసతోఁ
జెప్పు

వారివారిగుణానువర్ణనం బేను
జేసెదఁ జేల్మి వు చెప్పుచు రాఁగ,
చేసెదువర్ణనవాసిని బట్టి
యెవ్వరెవ్వరిమీఁద నెంతెంత ప్రేమ
నివ్వటిల్లెనొ నాకు నీవెఱింగెదవు.

నెరి—వారిలోఁ దొలుదొల్త వచ్చెడు
వాఁడు
పేరగు 'నేవల్సు' పృథ్వీశసుతుఁడు.

పోర్ష్య—అతఁడు తలంపఁగ నశ్వలో
లుండు.

సతతంబు తనవాజిసంగతి తప్ప
మఱియొకవిషయంబు మాటాడఁడె
పుడు
తలుదుగాఁ జెప్పెనుదనగుఱ్ఱమునకుఁ
దానె లాడము గట్టఁ దగువాఁడనంచుఁ
బూని వచ్చిన బుద్ధిహీనతను.
అమ్మాటలనుబట్టి యాతనితల్లి
కమ్మగవానికిఁ గనెనేమొ యతని
ననుచు సంశయ మయ్యెడును నాకుఁ
జాల.

నెరి—వెనుకను 'పోలండు' జనపతి
గలఁడు.

పోర్ష్య—మొగము చిట్లించుకొనుటయొకటి
తక్క—ఁగ
నకట! వేరొకపని యతనికిలేదు;
'నను గోరవేని' నన్యునిఁ గోరుకొమ్మ
యని చెప్పునట్లుండు నతనిముఖంబు,
నవ్వు వచ్చెడికథల్ నెవ్వడి వినుచు
నవ్వఁడాపాపంబునను బోవఁ డెపుడు
తనపూర్ణయౌవనదశయందె యిట్లు
పనిలేనిచింతలో మునిఁగి యున్నతఁడు
ఐయసు మీఱుకొలంది వ్యసన ప్ర
ధానుఁ
డయిన యాపండితుఁడగు నేమొ
చూడ
ఈయిరువురలోన నెవ్వనినైన
న్యాయంబుగ వివాహమాడుటకంటె,
ఎముక నోరను బూని యొంపఁగొడునట్టి
యముని సైనను బెండ్లియాడఁ గాం
క్షింతు,
వీర లిద్దఱచేతఁ జేరక యుండ
వారిందుఁ గాత సర్వేశ దైవంబు.

నెరి—వెలఁది! యేమనెదవు 'ఫ్రెంచి'
రాజాన
యల 'లిబా' నను రొండునాతనిఁగూర్చి?

పోర్ష్య—దేవుఁడు మానవదేహంబు
నవుడు

గావించ వాతనిఁ; గాఁబట్టి యతని
మనము గణింతము మనుజునిగాను
వినుము నేనెఱుఁగుదు విస్పష్టముగను
బఱి వాదించుట గొప్పపాతకమందు
అరయుఁగ 'నేపల్సు' నరనాథుకంటె
నితఁడు తురంగమతతులలోఁ మెలఁగ
నతిఘనుం డనవొప్పు ; నంతియ కాక,
యనుపమానగుణాఢ్యుఁ డాన్యంబు మాడ్చు
కొనుటలోఁ 'బోలండు' మహేంద్రు కన్న
తఱుదుగా నరులెల్లఁ దానెయౌఁగాని
మఱి వేఱెతానొక్క మనుజుండుగాఁడు
ఒకపక్షి పాడిన; నోగినందుకొందుఁ
డేక తకమని లేచి తాండవమాడు ;
తననీడతోడనే తగ సాముచేయు.
విను మాతనిని భర్తఁగను జేసికొన్న,
నిరువదిమందికి నిల్లాలనయిన
కరణి యగును జుమ్ము కాంత? నాబ్రిదుకు.
నతఁ దిరస్కారంబునను గోరఁడేని,
కనుగొని యాతని క్షమియింతు నేను ;
వినుమంతయేకాని, వెఱ్ఱిమోహమున
నను నాతఁ డత్యంతమును గోరు నేని,
బదులువహించి యవ్వానిపై నేను
సదయత వహియింపఁ జాల నెన్నటికి.
నెరి—ఏవాక్యమును బలెకె 'దింగ్లాండు' లోని
ఘ్నామవరసుతుఁడు 'ఫాల్కన్‌బ్రిడ్జి' గూర్చి

పోర్ష్య—ఈవ యెఱుఁగుదు నేనితఁనా గూర్చి
యేవాక్యమును వచియింప లేనంట
తెలియ నాతఁడు పల్కు పలుకులు నాకుఁ
దెలియ నాతనికిఁ నాపలుకు లింతైన.
'లాటిను' తేట తెల్లపు 'ఫ్రెంచి' తగిన
పాటి 'యిటాలియా' భాషలలోన
నెఱుఁగఁ డేదియు నాతఁ డించుక యైన ?
మఱియు 'నింగ్లీషు'లో మహిఁ గవ్వయైనఁ
జేయ నే నని నిల్చి స్థిరముగా నీవె
న్యాయసభలఁ బ్రమాణముచేయఁ గలవె.
అతఁ డెంత యును సుందరాంగుండె కాని
సతతంబు నెఱమూగసంజ్ఞలతోన
యెవ్వరు మాటాడ నిల నోపఁ గలరు?
నవ్వులాటగఁ దోఁచు నను గోరు టతఁడు,
'ఇటలిలోఁ' జొక్కాయి, యట 'ఫ్రాన్సు' నందు
బటువయినయిజారు, పరఁగుకుళ్ళాయి
'జర్మని' లోఁగొని, సకలదేశములఁ
గూర్మినతఁ డేర్పుకొనియెఁ గాఁబోలు!
నెరి—అతని సమీపస్థుఁడయిన 'స్కాట్లాండు'
పతిని గూరిచి యేమి పలికెదు నీవు?
పోర్ష్య—పొరుగువానికితండు పరమోపకారి;

వరియించువిషయమౌ వాగ్వాదమందు
గట్టిగా నొక లెంపకాయను బొంది.
పట్టుతో 'నింగ్లీషు' వానికి గానిఁ
దనచేతశక్తి గలిగినయప్డు తీర్థ
ననుదుఁ బ్రమాణంబు నొనరించెనితఁడు.
అడ్డువచ్చిన 'ఫ్రెంచి' యతఁ డాబు
ణంబు
వస్త్రితో నిడ. బూఁటపడెనని యొంతు,
నెరి—పడఁతిరో! 'సాక్సనీ! ప్రభు
నన్న కొడుకు
పడుచు 'జర్మను' నెట్లు భావింతువీవు?
పోర్షియా—తెలివిగలిగియుండు దిన
పూర్వభాగ
ములనె యాతని నీచముగఁ జూచు
చుండు
స్మరణ తప్పఁగఁ ద్రాగు మధ్యాహ్న
వేళఁ
గరము నీచతమముగాఁ జూచుచుండు.
ఘన వివేకము చాలఁ గలయప్పుడె
మనుజానికంటెను మరితక్కువగును
మిగులంగనవివేకి యగునప్డు దత్తడ
మృగముకంటె నొకింత మెఱుఁగుగా
నుండు,
ప్రాణగండమువచ్చు పట్టునవయినఁ
ద్రాణమై నేదేని తంత్రింబుపన్ని
పతినిగానీతని వరియింపకుండఁ
గొతుక తప్పించుకొనుదాననేను.
నెరి—వరియింపఁగాఁ బూనివచ్చియో
తండు
[illegible] సాధించునపుడు,

నీవువరింపక నెపపెట్టియితని
బోవఁ బంచితి వేని, పొలఁతిరో! నీదు
జనకుండు మరణశాసనమందు వ్రాసి
చనిన—యాజ్ఞను మీఱితి చరియింపవల
యు.
పోర్షియా—అటువంటి విపరీతమిటుఁ
బుట్టకుండఁ
దటుకునసారాయి తగినంతయున్న
యట్టియద్దపుగిన్నె యాను దెచ్చికృపను
బెట్టి యుంచుము తప్పు పెట్టెయమీఁద.
లోన రాకసి నొకర్తె దానిని బెట్టి
పైనిట్టిమచ్చను బచరింతువేని,
చేరి యాపెట్టెనె చెచ్చెరనితఁడు
కోరునం చెఱుగుదుఁ గుతుకంబుతోడ.
వినుమిట్టిపానవమూర్ఖుని జేసికొనక
మునుపు నేనేమి చేసినఁ జేయుదాన.
నెరి—ఈవు భయంపడ కీపరిభంగులందు.
నేవాఁడుగాని నీ కేలిక గాఁడు;
నోరెత్తి వారి మనోనిశ్చయముల
వారెరింగించిరి వరుసగా నాకు;
పెట్టెలఁబట్టియే పితృనియోగమున!
గట్టిగావరియింపఁ గాంతునినంట
మానివేరొక మంచిమార్గంబు నీవు
పూనిచూపినఁ దక్క, బోదురువార
తమతమ గృహములదారిని బట్టి
శ్రమపెట్ట కిఁక దర్శనములతో నిను
వరియించుతలఁపులు వడిగట్టిపెట్టి
పోర్షియా—విను 'సిబిల్లా' యంత వృద్ధ
కామిని!
మనుదునేని, 'డయానా' మాడ్కిని నేను

పరిశుద్ధకన్యకాత్వమునందె యుండి
మరణంబు నొందుదు ; మఱి యంతె కాని
జనకుండు మరణశాసనమందుఁ బనుచు
ఘనవియోగము మీఱఁ గలదానఁ గాను.
ఈ కాముకులమంద యిటు వివేకంబు
చేకొనుటకు సంతసించెద నేను.
అంతయు వీరిలో, నరిగినందునకు
డెందంబులో మోద మొందంగవలయు
వారి కాని, యొకండు వీరిలోపలను
వేఱచందమువాఁడు వెదకినలేఁడు;
కావున క్షేమంబుతో వారలెల్లఁ
బోవఁగ నిండ్లకు దైవంబుఁ గొలుతు.
నెరి—వెనుక నీతండ్రి జీవించియున్నపుడు
ఘనపండితుఁడు శూరజనమండనుండు
వచ్చెనొక 'వినీసు' పట్టణవాసి
యిచ్చటికొకసారి, యింపుదీపింప
నా 'మాంటుఫెర్రటు' భూమీశుతోడ,
ఏమైన జ్ఞప్తి నీకింతయు లేదె?
పోర్షి—ఔనౌను. మఱవ 'బస్సాని
యో' యతఁడు
పేరెంతు నదె యాతనిసమాఖ్య యంచు.
నెరి—ఔను, సత్యము సుమ్మి ; యో
నాతిమిన్న !
నేను జూచినయెల్లమానవులందు
నతఁ డొక్కఁడే కడు నర్హతముండు
మతిపాత్ర యా మేలిసతినివరింప.
పోర్షి—జ్ఞప్తిలో నున్నాఁడు చక్కఁ
గా నతఁడు ;
జ్ఞప్తిఁ బట్టి, తలంప సరిగనాతండు
కరము నర్హుఁడు నీవు కావించుస్తుతికి.

[సేవకుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]
సరిగఁ జెప్పుము సమాచారము లేమి ?
సేవ—నలువురుఁ గ్రొత్తవారలమి నీ
యొద్ద
సెలవుగైకొనియేగఁ దలఁచియున్నారు;
పేనవవాఁడయి యొసఁగు 'మొరాకో'
భూనాథుకడనుండి ముందుగా దూత
వచ్చియిటకుఁ దన ప్రభువు యీరాత్రి
వచ్చునంచును దెచ్చెవర్తమానంబు.
పోర్షి—తక్కినవారిని దయచేసిపంపఁ
జక్కగా మన్నించుచందంబుగా నె,
యైదవవానిని నంత నెమ్మదినె
యాదరింపవలంతి నయ్యెద నేని,
ఆనంద మొందుదు నతనిరాకకును
మానినిరో 'మొరాకో' మనుజేశ్వరుండు
కడు సాధు హృదయంబు గలుగు వాఁ
డయ్యు
వెడఁగురక్కసిబోలు నొడలివాఁడైన,
విను మతనిని గౌరవింతునె కాని
మనసార నొడఁబడ మఱిపెండ్లియాడ,
పాలఁతుకరో ! రమ్ము పోదము మనము
(సేవకునితో)
నిలువక యోరోరి ! నీవుపొమ్మువుల ;
వెలికొక్క కాముకు వెడలంగఁబంచి
తలుపువేసికొనుటె తడవుగానుండు ;
క్రిమ్మఱ నింతలోఁ గాముకుం డొకఁడు
గుమ్మముకడఁ జేరి గ్రుద్దును దలుపు.
(అందఱు నిష్క్రమించిరి.)

౩. రంగము—వినీసు నగరములో
నొక బహిరంగస్థలము.
[బస్సానియో, షైలాకు ప్రవేశించు
చున్నారు.]
షైలా—మాడలుమూడువేల్—మంచి
ది ; యింక ?
బస్సా—మాడలన్నియె ; మితిమూడు
మాసములు,
షైలా—మాసములునుమూడు—మం
చిది, యింక ?
బస్సా—అసామ్మునకు నెల్ల 'సాంటోని
యో'యె,
చిత్తగింపుము నేను జెప్పినయట్లు,
యుత్తరవాదిగా నుండునుజామ్ము.
షైలా 'ఆంటోనియో' బద్ధుండగు
మంచిదయ్యా.
బస్సా—వెంటనే కోరినవిత్తంబు నిచ్చి
డెందంబు నానంద మొందింపఁగలవె ;
ఇంతన కుత్తర మేమి యిచ్చెదవు ?
షైలా— మాడలుమూడువేల్—మతి
వాని గడువు
మూడుమాసంబులు—మొత్తముదీర్ప
వాడఁబడి 'యాంటోనియో' బద్ధుఁ
డగును.
బస్సా—అడిగినదానికినిదియుత్తరంబు.
షైలా—'ఆంటోనియో' మంచియతఁ
డగు నయ్యా.
బస్సా—వింటివెయెండైన వేఱు గానీవు ?
షైలా—లేదులేదింతయు లేదు లేదయ్య
ఆదట చేమంచియతఁ డంచు నతనిఁ

బలుకుట కుత్తరవాదిగా నుండ
గలఁతి యంచు మదభిప్రాయంబునుమ్మ-
అయిన నాతనిభాగ్య మంతయు నిపుడు
భయద చంచలదశఁ బడసియుండెడిని.
ఆయన కున్నట్టిమాయోడలందుఁ
బోయెఁ దానొకటి 'ట్రిపోలీకి' మ
తియు,
'హిందు' దేశంబున కేగె నొండొకటి ;
వింద నంతియ కాక విపణికే నేగి,
యొకయోడ 'మెక్సికో' కొండొకయోడ
యకట 'యింగ్లాండు' న కరిగెనటంచు ;
ఇదిగాక తక్కినయొల్లయోడలును
జెదరి యున్నవి పెక్కుసీమలయందు.
బల్ల చెక్కలె యోడ, లల్లనావికులు
—నెల్లరు మర్త్యులే ? యింతియ కాక
స్థలమూషకంబులు జలమూషికములు
పలునీటిదొంగలు స్థలతస్కరులును—
కాదోడదొంగలు—కరముసుగలరు ;
మేదినీధరములు, మితిమీఱుగాలి,
ప్రవహించుమెనునీరు బహుహానిఁ
జేయు.
అవియెల్ల నెట్లున్న, నాతండు కరము
చాలి యుండినవాఁడె—చక్కనిమూడు
వేల మాడలు;—నేను విశ్వాస ముంచి
యీయెడఁ బత్రంబు వ్రాయించుకొనుఁ
నీయ వచ్చుననియె యెంతు నాతనికి.
బస్సా—నిస్సంశయంబుగ నీవీయ
వచ్చు.
షైలా—నిస్సంశయంబుగ నే నీయ
వచ్చు

మంచి దాలోచింతు, మన్మనో రూఢి
యుండక పోదంగ, నీవిషయంబె
సేయ నెమ్మదిగ 'నాంటోనియో' తోడఁ
బూని మాటాడంగఁ బోఁగ నేనేఁడు ?
బస్సా—మాతోడ భుజియింప నేతెంతు వేని,
యాతని తోడ మాటాడంగ వచ్చు.
షైలా—వాసన గన నేమొ పందిమాంసంబు ?
మీ పరంబుగ నున్న మీ పక్షకర్త
యేసు నయ్యూను లోనఁ బెట్టిన పంది
ఘనశరీరంబును దినుటకై యేమొ.
కలియను మీతోడఁ గ్రయవిక్రయములఁ,
బలుకు లాడంగను, బయనంబు సేయ,
నీరీతి పనులు మఱెన్నిట నైన ;
ఆరయ మీతోడ నంతియకాని,
నేను భుజింపను, పానంబు సేయ,
ధ్యానంబు కలిసి చేయను భగవంతు—
(సేవకునితో)
యిపణిలో నేమైన వింతలు కలవె ?
ఇపు డిందు వచ్చెద రెవ్వరువారు ?
[ఆంటోనియో ప్రవేశించుచున్నాఁడు]
బస్సా—'ఆంటోనియో' సుమీ యావచ్చువాఁడు
షైలా—(తనలో)కంటకు నిటఁ డిచ్చకంబులు పలుకు
సుంకరిగతి నెట్లు మాడ నయ్యెడు నె !
ఇంక ద్వేషించెద నీతని నొక్క
క్రైస్తవుఁ డనునట్టి కారణమున నె ;
విస్తారముగ సొమ్ము వృద్ధిఁ గైకొనక
పరులకు నప్పిచ్చి, వడ్డిక్రమంబు
నరయక చెడఁగొట్టి యవివేకరీతి
మఱియు 'వినీసు'లో మాబోంట్ల కెల్లఁ
దలుగని నష్టంబు తగిలించుఁగాన
రోఁత పుట్టు మఱింత యాతనిఁ జూఁడ.
ఈతని జుట్టొక్క యింత నా చేత
దొరకినఁ జాలును, దొంటి వైరంబు
కరమర్థి సాధింపఁ గలవాఁడ నేను.
మా హానియము లయినట్టి మాజాతి వారి
బహుతర ద్వేషభావంబునఁ గాదు ;
వణిజు లందఱుఁ గూడు పట్టునఁ గూడ
గణన సేయక నన్నుఁ, గడు నేనొనర్చు
బేరంబును, నధర్మవృద్ధియం చొక్క
పేరిడి వ్యవహారవిధమున వచ్చు
న్యాయార్జితంబైన నాదు లాభమును,
దోయను వారిలో దూషించుచుండు.
చేతిలోపల వచ్చి చిక్కినయపుడె
యాతనిఁ గరుణించి యే సైతు నేని,
మా కులంబున కవమానకరంపు
వ్యాకులతలను గూర్చువాఁడ నేనాదు.
బస్సా—వినుచు నున్నావె నేనను చున్న దాని ?
షైలా—ధనమిప్పుడెంత నాదగ్గఱ నియ్యె
నొదవునొ చింతించుచున్నాఁడ మదిని
కదిలంబుగా జ్ఞప్తిఁ బెట్టి యూహింప
మూఁడు వేల్మాడల మొత్తంబు నేను
నేఁడు పూర్ణంబుగా నిమిషంబులోన
నర్పింపఁగాఁ జాల ; నయిన నేమాయె
ఓర్పుతో నడుగ, మా 'యూదుల'

వాఁడైన 'ట్యూబలు' బహుళధనికుండు
నేను తప్పక యిచ్చు నేఁగోరుసొమ్ము..
తాళు మించుక నేఁడు; తగ నెన్ని నెలల
కాలంబువలయును గడువింక మీకు ?
ఘనశుభంబులు నీకుఁ గలుగును గాక!
(ఆంటోనియోతో)
నినుఁగూర్చియే యింతదనుకను నిందు
మాటాడుచున్నాము మాలోన మేము.
ఆంటో—నాఁటి కింత యెవఁడునొక్క-
యొక్కింత
వడ్డిని గైకొని బదు లిచ్చి యుండె,
వడ్డి నూరక యిచ్చి పరులదగ్గఱను
బదులుచేకొనియుండె, పరికించి చూడ
నిదివర కెన్నండును నెఱుఁగను నేను ?
ఐన, మిత్రునిగొప్పయక్కఱఁ దీర్పఁ
బూని వ్రాతభంగమున కొప్పుకొందు
(బస్సానియోతో)
ఈ వెతింగించితె యితనితో నెంత
కావలయునొ సొమ్ము గట్టిగా నీవు ?
షైలా—మఱచితేఁడు నన్ను మూఁడువే
లడిగె
ఆంటో—మూఁడుమాసంబులప్పును
దీర్చ గడువు.
షైలా—మఱచిపోయితి; మూఁడు
మాసము లౌను;
మఱి చెప్పితిరినీరు మంచి దట్లయిన
వంచింపకిపుడింక పత్రంబు వ్రాసి—
కొంచెమాలోచించుకొననిండు నన్ను.
వినవయ్య; యిప్పుడు వృద్ధికి నీవు
ధన మప్పు గొనవని, దాని వడ్డులకు

బదులియ్యనని యుచితి బలికినయట్లు
విదితము గానింత వినిపించెఁ జెవికి
ఆంటో—పని యట్టిదెన్నఁడు నూహింప
లేను,
షైలా—వెనుకటి 'జాకొబు' దన పిన
తండ్రి
యైన 'లేబను' గొఱ్ఱియల మేపునప్పుడు,
(జ్ఞానాఢ్యురాలైన జననిదానతని
పక్షంబువను వంచిపనిచేయుకతన)
దక్షత బావనతనుఁడైన యాబ్ర
హాము' నుండియయినరయఁ దృతీయుఁడైన
స్వామి యయ్యెను గాదె వానికి నెల్ల ?
అవునవు మూఁడనయనుభోక్త యయ్యె,
ఆంటో—అవునాతనిగుఱించి యనియెడి
దేమి ?
అతఁడేమయినవడ్డినెట్టుఁబుచ్చుకొనెనె ?
షైలా—అతఁడు వడ్డి గ్రహింపఁడఁటివి
చూడంగ,
మీయాగ్రహమును బట్టి మేదిని సరిగ
నాయది వడ్డికాదణుమాత్ర మైన.
కనుమేమి జ్యాకబు, కావించినాఁడొ.
మును 'లేబను' దానుదమ్ముతోఁ గలిసి
చిత్రవర్ణంబును జెలఁగు చాఱలును
గాత్రంబునందును గలగొఱ్ఱెపిల్ల
లెల్ల నాకూలికై యియ్యంగఁదనకుఁ
జెల్లెడియేర్పాటు చేసికొన్నప్పుడు,
నేరుపరి యగు నా నెఱగొల్లవాఁడు
చేరి కఱ్ఱలుకొన్ని చిత్రవర్ణంబు
సంభవంబగునట్లు చర్మంబు నొలిచి
సంభోగవేళ మేషంబుల వానిఁ

జూచునట్టుగ నొక్క-చోటను బోఁతె;
చూచి యవ్వాని సురతింపువేళ
మచ్చపిల్లలఁ బెట్టె మతిఁ గొఱ్ఱెలెల్ల;
అచ్చటనవి యెల్ల జాకబు వయ్యె
ఇది యొకమార్గ మీయుల వృద్ధినొందఁ;
పొదలెను దీనఁ బొందె యాతండు.
క్రమ్మిచ్చి గడియింపఁ బూనక యున్న
మెచ్చఁగుఁ బుమ్మి భూమినివృద్ధిగనుట.

ఆంటో—అది యదృష్టముమాత్రమని 'జాకబ్'
పడఁపడి చేసినపని యంతెకాని,
దానిఘటింప నాతని శక్తి లోని
దేవాంశఁ గానేర దింపకయున్న;
దైవంబు దయచేసి తాను సాధింపఁ
గావించెఁ గావునఁ గలిగె వాంఛితము.
అవి వడ్డిమందికి యని చూపుకొనుట
మొనలను మన వేదమునఁ జేర్పఁబడెనె?
కాక, నీ వైనబంగారంబు వెండి
మేకోనఁ బొట్టేళ్ళ మేపాంగవలునె?!

షైలా—అది చెప్పఁజాల నేనంతియు కాని,
వెసవెట్టి యంతటివేగంబులోన
విత్తంబుఁ బిల్లలఁ బెట్టింపఁగలను.
చిత్తగింపుఁడు నేను చెప్పెదుమాట—

ఆంటో—(తమలో) వినుమియామసురంకు వేదంబునుండి
తనపనికిఁ బ్రమాణమును జూపఁగలఁడు.
తనదురాచరణంబు స్థాపించుకొనుటకుఁ
బనిఁగొనుదుఁ బ్రమాణ వచనముల్ సదువు.
కష్టాత్ముఁడు, నగుమొగంబును బూను-
దుష్టుని కఠినిని, దొల్తఁ జూపులకు
బాగుగానుండి, లోపలఁ గుళ్ళినట్టి
లేఁగుఫలము యొక్క రీతిని నుండు,
హా గొరా! పయికెంత యందంబుగాను
ధారుణి గాన్పించు దబ్బఱయొప్పు!

షైలా—మూడులుమూడు వేల్—మంచి మొత్తంబు;
మూడుమాసములొక్క యేడాదిలోన—
బెంచి ఈనెలలకు వడ్డి యెంతగాఁ గలదొ
యేను జూచుకొనుదు నెన్నికవేసి,

ఆంటో—సామ్మునుదయచేసి మముఁ బంపెదవె?

షైలా—నమ్మకచెడె నాధనమ్మునుగూర్చి
వడ్డినిగూర్చియు బలుమాఱు నన్ను
వడ్డసేయక తిట్టె సరివారిలోన.
నవమానపరిచితి వంగళ్ళవాడ.
అవియెల్ల సహియించియడఁగియున్నాఁడ,
శాంతియే యొందు మాజాతివారికిని
గాంతినిచ్చెడి యలంకారంబుగాన,
నాయిష్టమగురీతి నా సొంతసొమ్ము
హాయిగా వాడిక చేయుతప్పునక,
యంతగా 'నాస్తికుఁడా' యంచు మఱియు
గొంతుకలను గోయుకుక్కా! యటంచుఁ
బిలిచి వైచితి వుమ్మి వలువలమీఁద.
బళి! నీకు నిపుడు నావలని తోడ్పాటు
కావలసినయట్టు కానుపించెడును
నీవద్ద వేయేల? నీవు నాకడకుఁ
జనుదెంచి యిటమాకు ధనముకావలయు
నన్నచున్నమతిమతి యడుగుచున్నావు.

వెనుక గడ్డముమీఁద వెస నుమ్మివైచి
చని లోన దూలిన శునకంబునోఁ ద్రోటఁ
దన్నినగతి నన్నుఁ దన్నిననీవె
వెన్నాడి ఋణమియ్య వేఁడుచున్నావు.
ఈయెడ నీకు నేనేమి యుత్తరము
నీయంగవలయును ? 'ఓయి' యెంతైన
శునకంబునొద్దను సొమ్ముండునయ్య ?
పనికిమాలినకుక్క బదులుగా మూఁడు
వేలమాడల నియ్యఁజాలునె ? యంచు
లీల నేఁబలుకంగఁ బోలదే యిపుడు ?
ఏను నీకడ వంగి భృత్యస్వరావమున
రానీక యూపిరి నైన బిగ్గరగ !
వినయంబుతోఁప మెల్లనివాక్యములను
'ఘనపుణ్య ! బుధవారమున మొన్న మీర
లొక్కతేప నామీఁద నుమ్మివైచితిరి ;
ఒకనాఁడు తన్నితి రూరకనన్ను ;
మఱియొక్క దినమున మన్నించి నన్నుఁ
బ్రతికికుక్క యటంచుఁ బిలిచినవారు ;
మీరుచేసిన యిట్టిగౌరవాధిక్య
కారణంబుననియ్యఁగలవాఁడ ఋణము
నని చెప్పుదునె నేను హర్షంబుతోఁడ ?
ఆంటో — నినునిప్పుడును గూడ నే
నట్లె పిలిచి,
తిన్నగాఁ బయినుమ్మి తిరుగంగ వైచి,
తన్నను గూడను దన్నంగవలయు.
ఇయ్యెడ నాకప్పు నిచ్చెద వేని,
నెయ్యునకిచ్చినట్లియ్యంగఁ బోకు ;
ఏలయన్నను. నెప్పు డెవ్వఁడు సఖుని
పాలను సొమ్మిచ్చి వడ్డిగైకొనెను ?
అదికాన, నీవిప్పు డరికిచ్చినట్లె
బదులిమ్ము వానికి ; పలికినయట్టి
మాటతప్పితివేని. ఎఱియు నిర్దయత
పాటించి గైకొనవచ్చు దండుగను.
షైలా — ఇంతలోవచ్చె నీకెంతకోపంబొ!
ఎంతకుం నీతోడ నెపుడు నేస్నేహంబు
కావించుకొని, నీదు కరుణయుఁ బడసి.
నీవొనర్చినయట్టినికృతుల మఱచి,
యిప్పుడు నీయక్కఱ కెల్లను దీర్చి,
గవ్వయు వడ్డిని గైకొనకుండ
ధనము నీకప్పియ్యఁ దలఁచినవాఁడ ?
వినవు నామాటలు కొనముట్టనీవు ;
దయఁబూనియే యియ్యఁదలఁపుగొన్నాఁడ.
బసా — దయచేసె యనవగు ధనమిత్తువేని.
షైలా — ఈయుపకారంబు నేఁజేయువాఁడ
న్యాయవాదికడకు నావెంటవచ్చి,
'గడువునాఁటికి సొమ్ము కడతేఱనీని
యెడలను, నేను నాయొడలియందుండి
సేరుమాంసంబును శీఘ్రంబ నీవు
కోరినచోటను గోసియియ్యంగఁ
గలవాఁడ'నని యొక్క గడువుపత్రంబు
బలువినోదార్థంబు వ్రాసి, చేవ్రాలు
చేసియాతండు వీక్షింపుచునుండ
వేసి నీముద్రను వేగ నాకిమ్ము.
ఆంటో — ఇంతటితోడ నీవిఁకఁ దృప్తి
నొందు
సంతకమొనరించి సరిగఁ బత్రమును,
కలదు 'యూదు'నికిని గనికరమందుఁ
బలుకంగఁ గలవాఁడ బహుముఖంబులను.
బసా — న్యాయంబుగానీవు నానిమిత్తంబు
వ్రాయకు మటువంటి పత్రంబు నెప్పుడు ;

ఇట్టిపత్రమున కేమికొంటకంటె
నట్టె గుండెవ నున్న నట్టియూస్థితినే.
 ఆంటో—మిత్రుఁడ! భయ మెంతమాత్రంబుపడకు?
పత్రంబులోపల వ్రాసినయట్టి
గడువుదాఁటకనియ్యఁగలవాఁడఁగాను.
ఇఁకయు రెండుమాసంబులలోన
(మనపెట్టుమితి కొక్కమాసంబునుండె)
తనుదెంచు నోడ లిచ్చటికిని నావి
మునమొత్తనికి నియ్యఁ జను సొమ్ముకంటె
వినుము తొమ్మిదిరెట్లు విత్తంబుతోడ.
 షై—ఏమి! యీ 'క్రైస్తవు' లెంతటివారు!
తా మితరులతోడఁ దగఁజేయునట్టి
వ్యవహారములనెంచి, పరులపైఁగూడ
మిగుల సంశయమున మెలఁగుచుండుదురు.
దయచేసి దీనికుత్తర మిమ్ము సామ!
పయినన్నమితికిలోపల సొమ్మితండు
చెల్లింప లేకున్న, నేను నాంతంబు
వల్లపత్రముఁబట్టి యదిమి కైకొన్న,
లాభంబు నాకేమి లభియింపఁగలదు!
ఈభువి నరమాంస మెంచిచూడంగ
గొఱియల మేఁకల గొడ్లలో వేని
రొంటికి వెలయందు నెనరాకయుండు;
ధర నంత యుపయోగకరమును గాదు.
కరము నీతనిమైత్రి గడియించుకొనఁగ
నుపకార మిది చేయ నొప్పుకొన్నాఁడ.
ఇపుడిష్టముండి తా నీతండు దాని
నంగీకరించిన నదియెంత మేలు;
అంగీకరింపఁడే నటులున్న మేలు?
దానునగ్రహమెంచి, నాకేమికీడు
చేయకుండఁగ మీరుఁ జేయుదునతని.
 ఆంటో—నీకొసంగబడికను నేఁగోసియిత్తు
 షైలా—ఈకొందువేని నీవిటు వ్రాసి యియ్యుము.
న్యాయవాదికడకు నడిచి పత్రమున
వ్రాయుపద్ధతి నీవు వ్రాయుచుండుము?
చని నేను మాడలు సంచిలో వేసి,
ధనమును దుర్వ్యయ మొనరింపఁజాలు
పలుగుభృత్యునియొక్క వశమున నున్న
యిలు చూచుకొనివత్తు నీనిమిషంబె.
 ఆంటో—త్వరితముగా రమ్ము తగువాఁడ వీవు. [షైలా వెళ్ళును.]
కరుణాళుఁడయ్యెడుఁ గరమునుతఁడు;
ఈ 'యూదుఁ' డగుఁజుమీ యికఁ గ్రైస్తవుఁడుగ.
 బస్సా—తీయనిపలుకులుఁ దొక్కలిమనసుఁ
గలవారినెంతయు గర్హింతు నేను.
 ఆంటో—అనుకొంద వలసిన యక్కఱలేదు;
నడతెమ్ము పోదము; నాయోడలెల్ల
గడువుకొక నెలయుండఁగనె యిల్లుచేరు.
 (అందఱు నిష్క్రమించిరి.)

ద్వితీయాంకము.

—:o:—

౧. రంగము—బెల్మంటుపురము. పోర్షియ గృహములోని గది.

వాద్యములు మ్రోయఁగా తనపరివారములతో మొరాకొ రాజకుమారుఁడును,

చెరిచారవలనోఁగూడ పోర్ష్యయును,
సెరిస్సాయును, ప్రవేశించుచున్నారు.]

మెహరా—కరముదగ్గఱనుండి చెరిగిపకతన
ఖరకిరణుఁడు నాపైఁ గరుణించినట్టి
నీలాంబరంబుల నెగడునా మేని
నీలిడాలును జూచి నెలఁతరో! నన్ను
నేవగింపఁగఁబోకు మిందుకయేని.
కేవలమును సూర్యకిరణాగ్ని సోకి
మండుగడ్డలను గరంచఁగాలేని
మంచియుత్తరభూమి మఱిపుట్టినట్టి
కడునందగాని నాకన్నను దెచ్చి
వడిగ నీప్రేమంబు బయలఁబడంగ
గంటులొనర్ప మాకాయంబునందు
బంటుతనముఁ దెల్పు బహుశోణరక్త
మెవ్వనిలోపల నెసఁగియుండెడునో
యివ్వడినందఱి కెఱుఁగంగ నగును
ఎఱిఁగింతు వినుము నాయీరూపెనున్న
వెఱపు పుట్టించెను వీరుల మదికి;
వాక్రొనియెద గొప్పబాసను జేసి
నాకూర్మిసాక్షిగ, నలినాయతాక్షి!
మాసీమఁ గలయట్టి మగువలందెల్ల
వాసికెక్కినరూపవతు లెల్లవారు
నీరూపమునకె మోహింత్రువన్న.
ఈరంగు మార్చుకో నేనిచ్చగింప
నీరజాక్షీమణి! నీమానసమును
గోరి వరియించెడికోరుకఁ గాదేని.

పోర్ష్య—కన్నెనయ్యెవరించుకార్య
మందొకక్కె—
కన్నులచేతనే ఘనవివేకంబు
నడల. నేనడపంగఁబడుదానఁగాను:
అదిగాక నియతియొం డడ్డముండుటను
వరునిస్వేచ్ఛఁగ గోర నల్లగాకుండు.
అరయ నింతకుమున్దె యువులమీతోడ
విన్నవించినయట్టివిధముగా నెవఁడు
నన్ను సాధించునో యున్నరాగ్రణికి
నేనుభార్యనుగాఁగ నిర్బంధమొకటి
పూనినాజనకుండు బుద్ధిపెంపునను
గావింపఁజేసియు, ఘనకీర్తిధామ,
నీవును నను గోరి నేఁటిదనుకను
వచ్చియుండిన యెల్లవారలవలెనె
హెచ్చుచక్కనివాఁడవే యయియుందు
విందునాదృష్టికి, నిదినిశ్చయంబు.

మెహరా—అందునకును మ్రొక్కులర్పింతు
నీకు;
కరుణించి పెట్టెలకడకును నన్ను
సరగునఁ గొనిపొమ్ము; చని నాయదృష్ట
మెటులుండునో యత్నమేఁ జేసిచూతు.
ఇటమున్ను ముమ్మాఱు లెదిరించి పోరి
'సాలిమా' ననఁగను జనెడి సుల్తాను
నాలంబులో గెల్చినట్టియా 'పార
సీక' రాజును, బుక్రి, జెండాడినట్టి
యాకత్తితోడు, నేనెటువంటిక్రూర
దృష్టివానిని మించి తేఱిమాచెదను;
సృష్టిలోపలనెల్ల స్థిరధైర్యశాలి
యైనవానిని మింతు నతిధైర్యగరిమ;
ఈనినప్పుడు తల్లియెదురఁ బాల్ద్రావు
నెలుఁగుపిల్లలనెల్ల నీడ్చితెత్తు;
బలమయినయాకటఁ బటుగర్జనంబు
నొసరించుసింహంబు నొగివెక్కిరింతు
వనితరో! నిను గెల్చుకొనియెదుకొఱకు.

అటకటా! చింతింతుఁ గాలవక్రతకు.
పటుసమర్థుఁడెవఁడో పరికింపుమకటా
యజమానుఁడైనట్టియుల్ల 'హార్క్యులెసు'
నిజసేవకుండయి నెగడు 'లిచాసుఁ'
గలిసిజూదము నాడఁగను దైవికముగ
బలహీనునికి పెద్దపందెంబు భువిని
బడవచ్చుఁ బాచికల్ పట్టివేయంగ.
ఒడిచె 'హార్క్యులెసు' నె యొకసారితొల్లి
సరిగ సేవకుఁ డట్టి చందంబుగానె.
అరయ నేనును నట్టి యంధమైనట్టి
భాగ్యంబుచే నడపంగను బడుదు
భాగ్యపేటిక నయోగ్యున కట్టె విడిచి
వెసఁబోయి యొకతప్పుపెట్టెను గోరి
వ్యసనాతిశయతఁ జావంగనువచ్చు.

పోర్ష్య—భారమదృష్టంబుపయి వైచి నీవు
కోరఁ బ్రయత్నింపఁ గూడదు మొదల;
అటుగాక కోర నేయత్నింతువేని,
యట కేగి పెట్టియ నంటకమున్న
తప్పుపెట్టెను గోరి తాఁకిన యెడల
నెప్పుడు నీకమీఁద నేయింతితోడ
మఱి వివాహమును గూర్చి మాటాడనంచు
మఱి విప్రమాణంబు నొనరింపవలయు
కావునఁ బరికించి కార్యంబు గనుము.

మొరా—ఏవెలందిని నింక నేఁ గోరఁబోను;
వచ్చి పెట్టెలఁ గనఁబడుపుము నాకు.

పోర్ష్య—క్రచ్చరదేవతాగారంబునకును
ముందుగాఁ బోవలె; భుజియించి వెనుక
నిందుఁ బెట్టెలఁజూచి యేర్చుకోవచ్చు.

మొరా—ఓయదృష్టమ! మానవోమంబు
జేయుదువో ధన్యశేఖరుఁ గాఁగ
నవరింతువో లేక జనులలో నెల్లఁ
గనరాని మందభాగ్యునిగాఁగ నన్ను!
(వాద్యములు మ్రోయ వెళ్ళుచున్నారు.)

౨. రంగము—వినీసు నగరములో
నొకవీథి.

[లాంసిలాటు ప్రవేశించుచున్నాఁడు]

లాంసి—నాయంతరాత్మయు నాస్వామి
యైన
యీ యూదు కడనుండి యెటకైనఁ బాఱి
పోవనొప్పును 'గ్రొస్తవుఁడ' నొట నేను
యీపలను బిశాచమిప్పుడే చేరి
సరసను జేరి 'యో సర్వోత్తముండ!
సరగున లేచి, నీచరణంబులకును
బనిపెట్టి, దవ్వుగఁ బరుగిడు మనును.
'పనిచెడు; వలదది పాడిగాదయ్య;
భద్రము! కాలెత్తి పఱచుట యన్న
తుద్రవుఁబనిగాఁగఁ జూడుకో' మ్మనుచుఁ
బలుకుచున్నది తేటపడ నంతరాత్మ.
తలఁపఁ దంపరియైన దయ్యంబు మాట
గట్టును ; పయనంబుగమ్మ్ము ; లేలెమ్ము ;
దిట్టతనముప్రాను దృఢముగామదిని,
పాఱిపొమ్మని నన్ను బనుపుచున్నయది.
మీఱి డెందమున మెడ కౌఁగిలించి
తద్దయుఁ బుద్ధిగాఁ దానంతరాత్మ
'పెద్దమనుష్యుఁడా! పెద్దమనుష్య
తనయుండవైయుండి తప్పకనీతి
ననుచును గడు నాకు న్యాయంబు చెప్పు;
నందుఁ దొలుతను నాతండ్రి దొంగిలుటందు

వలవాటుచేఁ గొంత యభిరుచిగలుగు
వాఁడౌట, నను 'నయవంతుఁ డైన
యూఁదుఁడానితఁడుఁడ'న్న బాగుంకు
'అనుగంగవలదయ్యా' యనునంతరాత్మ ;
'అనుగుము శ్రీఘ్రంబ' యనుఁబిశాచంబు ;
'అనుగంగవలదయ్యా' యనునంతరాత్మ.
సరసంబుగా నీవు సహోర్బధ నాదు
నొనరించెదవు చాల నోయంతరాత్మ !
ఒనరించెదవు నీవు నోపిశాచంబ.
మంచిబోధనెనాకు మాటిమాటికిని.
వంచనలేక నేవడి నంతరాత్మ
చెప్పినరీతినె చేయుదు నేని,
తప్పక యొకరీతిదయ్యంబువంటి
'యూదు'నియొద్దనె యుండంగలయు ;
'యూదు'నికడనుండి యుఱుకుదు నేని,
తలఁపఁ గేవలమును దయ్యమే యైన
యాలపిశాచముమాట వలయుఁ జెల్లింప.
అ'య్యూదుఁ'డు, వినిశ్చయంబుగ నల్ల
దయ్యంబునపరావతారం బె సుమ్మ.
కఠినత్వము వహించి కను నంతరాత్మ
శత్రుఁడైన 'యూదు'ని సరసను నిలువఁ
బనుచుచున్నది మనోవ్యథ హెచ్చ నన్ను.
మనసున కింపుగా మంచియోచనను
జెప్పెను బిశాచ మిప్పుడు మిగుల.
తప్పక పరుగెత్తెదను, బిశాచంబ !
నీయగునాజ్ఞలో నిలిపితి నాదు
పాదద్వయము, నింకఁ బాఱిపోయెదను.
[ఒకగంప పట్టుకొని వృద్ధుఁడైన 'గాబో', ప్రవేశించుచున్నాఁడు.];
గాబో—ఓయయ్యగారు ! వే'యూదుని,
కేయది త్రోవయో యెఱిఁగింపరయ్య.
లాంసి—(తనలో)ఆహా ! నాకన్న
యయ్యరో యితఁడు.
ఊహింప నరగుడ్డి నొక్కింత మించి,
నను నానవాలిడఁగను లేనికతనఁ
గొనవచ్చు ముప్పావుగుడ్డిగా నితని.
ఇప్పుడు క్షణమాత్రమీతనితోడ
గొప్పవినోదంబు గొలుప భాషింతు.
గాబో—ఓయయ్య ! దయచేసియూదుని
యింటి
కేయది త్రోవయోయెఱిఁగింపుమయ్య.
లాంసి—మొదటిమలుపులోనుముఖ్యంబు
గాను
వదలక కుడిచేతివైపునఁ దిరుగు ;
తరువాయిమలుపులోఁ దప్పకుండంగఁ
దిరుగు మెడమచేతిదిక్కునకీవు ;
ఆవలిమలుపులో నల 'మేరి, యాన,.
యేవంకకును మళ్ళ కేగుము నీవు
'యూదుని,యింటికే యోరగా నడిచి.
గాబో—ఈదారి తెలియుట, యీశ్వరు
తోడు.
కరముకష్టంబుగఁ గాన్పించుదారి.
పరిచరుఁడయి 'యూదు,పజ్జను నున్న
యల 'లాకసిలా'బిప్పుడం దెయున్నాఁడో
కొలువేది యటలేఁడో తెలుపంగఁగలరా?'
లాంసి—మాటాడుచున్నావె మతిచిన్న
'లాంసి
లాటు, గారినిగూర్చి మేటిపృద్ధుండ ?
(తనలో) చూడు మేనిప్పుడు సొగసు
గా నితని.
యింటి నేడిపించెద నొక్కనిమిషంబులోన.

(ప్రకాశముగా)

మాటాడుచున్నావె మఱి చిన్న 'లాంసి
లాటు' గారినిగూర్చి మేటి వృద్ధుండ?

గాబో—గారు గీరును లేదు; కడుబీదవాని
కూరిమిపుత్త్రుండు; గొప్పగ నేనె
యడిగె చెప్పుచున్నను, నాతనితండ్రి
దైవంబుకృపచేతఁ దగుచందమునను
జీవించుటకుఁ జాలు స్థితిగలవాఁడు.

లాంసి—కానిమ్ము జనకునిగతియెట్టిదైన,
పూనియిందు మనమిప్పుడు చిన్న 'లాంసి
లాటు' గారినిగూర్చి మాటలాడెదము.

గాబో—మేటిమిత్త్రుండు స్వామికి 'లాంసిలాటు'.

లాంసి—అవునందుచేత నే, ప్రార్థింతు నిన్ను,
వివరంబుగా, నోయి వృద్ధుండ! 'లాంసి
లాటు గారినిగూర్చి మాటాడెదవయ్య?

గాబో—మాటాడుదును 'లాంసిలాటు' గుఱించి,
కరుణించి మీర లుత్తర మిత్తురేని.

లాంసి—సరి! లాంసిలాటు గారయంగ నతఁడు
మాటాడఁబోకయ్య, మాతండ్రి! లాంసి
లాటు గారినిగూర్చి లౌల్యంబుతోఁప
ప్రేల యనెదవేని. యెఱిఁగింతు వినుము—
బాలుఁ డాయన (విధి వ్రాఁతలఁబట్టి
గ్రహచారములఁబట్టి, సహజలౌ త్రివిధ
బహుచిత్రభాగ్యదేవతలను బట్టి,
జ్యోతిషావ్యర్థశాస్త్రంబులఁ బట్టి,
జాతకములఁబట్టి చచ్చినవాఁడు ;
వినుదానియర్థంబువిప్పిచెప్పెదను—
చని యాతఁడదె స్వర్గమునను న్నవాఁడు.

గాబో—హా! దైవమ! ముదిమి నా బాలకుండు
నాదగు వెనుప్రాపు ; నాయూతకోల.

లాంసి—నేను స్తంభమువలె నిట్రాడి వలెను
గనఁబడుచున్నానె కనుఁగొనవీవు ?
నను నెఱుంగుదువయ్య, నాకన్నతండ్రి ?

గాబో—దినమహిమంబు నేమనియందు నకట!
నిను నే నెఱుఁగనయ్య; నిజము, కుమార!
అగుఁగాక రక్షణ మతనియాత్మకును!
తగ నెఱింగింపుము దయచేసి, వాఁడు
మరణంబునొందెనో మనియున్నవాఁడొ?

లాంసి—అరసి నన్నెఱిఁగితివయ్య, యో తండ్రి?

గాబో—అక్కటా! వినుము నే నరగుడ్డివాఁడ ;
నిక్కముగా నయ్య నిన్ను నే నెఱుఁగ.

లాంసి—నీకు నేత్రములున్న, నిజముగా నెఱుఁగ
లేకయేపోవచ్చు లెమ్మన్నీవు
తన కన్నకొడుకును దాఁ గనుంగొనెడు
జనకుండు ఘనబుద్ధిశాలి గావలయు.
ఓ పెద్దవాఁడ నీకో పిక పెట్టి
నీపుత్త్రువార్తలు నేను దెలిపెదను.
దీవింపుమోయయ్య! నీవు నన్నిపుడు,
భావింపసత్యంబు బయలను బడును.

తోఁటయునిపుట్టానికి బోఁగంగ వచ్చు
మనలోన నరహత్య మతిదాఁగ దెపుడు;
నిలుకడవిూఁదను నిజ మెందు దెలియు
(వెనుక తిరిగి పోకరించుచున్నాఁడు.)
గాబో—నిలుమయ్య, వేడెద నిన్ను నే
నిపుడు;
వివర మెఱుంగుదు వినుము నాపుత్రుఁ
డవునట్టి 'లాంసిలాటు'వు గావు నీవు
లాంసి—నిను వేఁడుకొనియెద, మనమింక
ముందు
పనికిమాలిన పిచ్చిపనులు మనేమి
యీవిషయంబునఁ గావింపవలదు;
దీవన లీవయ్య తిన్నఁగా నాకు
ఇప్పుడుఁ బూర్వంబు నీకముందు గూడఁ
దప్పకుండఁగ నీదు తనుజుండనైన
'లాంసిలాటు'నె సుమ్ము లక్షింప నేను.
గాబో—హింసపెట్టకుమన్ను; నేనించు
కేని
నమ్మఁజాలను నీవు నాపట్టివనుచు.
లాంసి—అమ్మఁడిక్రొఁ జెప్పఁగ, నందును
గూర్చి
యేమియూహించుట కెఱుఁగను నేను;
నామము 'లాంసిలాటే' మహి నాది;
'యూదుని' భృత్యుఁడ నౌదును నేను
నీకుభార్యయగు మ మేదినిలోనఁ
దనరెడు 'మార్గరీ' యను నామె కేను
దనయుండనౌదును దథ్యంబుగాను
గాబో—మహి నామె నామంబు మార్గరీ
నిజము.
అహా! 'లాంసిలాటు వే' యగుదేని నీవు,
నా రక్తమును మాంస మౌర నీవగుదు
సైరింప వాతఁ డీశ్వరుఁ గొల్వఁ గాత!
ఎంతగడ్డము నీకు నిపుడున్నదార!
పలితముగా నాదు పంచెపుగుఱ్ఱ
మైన 'డాబిను' తోఁకయందు నున్నట్టి
దానికంటెను జాల దట్టంబుగాను
గలవు వెంట్రుకలు నీగడ్డంబునందె.
లాంసి—తలఁకు నేట్లగుచేసి, తప్పకుండంగ
వెనుకవైపునకు 'డాబిను' తోఁక పెరుగు
చునున్న నట్లుగఁ గనుపట్టవలయు.
కడసారి నేదానిఁ గాంచినయపుడు
పడికి్రిందికెని నాదు వదనంబుకంటె.
వినుదానితోఁకకె విస్తారముగను
గనఁబడినవి వెంట్రుకలు నిశ్చయముగ.
గాబో—ఓయి! యెంతగ మారిపోయి
నావీవు!
నీయజమానుఁడు నీవును నింత
యిష్టంబుగా మీర లిపుడున్నవారె?
తుష్టికై యతనికిఁ దొలుత నర్పింపఁ
గనుగానుకొక్కటి కొనివచ్చినాఁడ.
కనియిప్పు డెట్లొప్పుకొనెదవు నీవు?
లాంసి—సరి! సరి! నేఁగొల్వఁ జాలించు
కొనుచుఁ
బలుగిడ నిశ్చయపఱచుకొన్నాఁడఁ
గావున నెక్కడ గంతిదు దాఁక
నేవలనను నిల్చియేకుండఁ జాల.
తాను కేవల 'యూదుఁ' డౌను నాస్వామి.
వానికి కానుక పెట్టుట కూడ!
ఉరిత్రాఁడు వానికి నొకదానినిమ్ము.
మఱిగి యాతని సేవ మలమల మాడి

తిండికి లేక చిక్కి చెంతుచున్నాఁడ.
వింతగా వ్రేళ్ళతో నిమిరి చూ ప్రక్క—
టెముకలనెల్ల నీకెన్నంగవచ్చు.
ప్రమదమున్నదిలె నీవు వచ్చినందునను.
నీవు తెచ్చినకాన్క నీవయ్య నాదు
భావిసత్ప్రభుఁడైన 'బస్సానియోకు'
అతఁడు నాకు నత్యద్భుతమైన
నూతనవస్త్రముల్ మాకొసఁగియిచ్చు.
అతనికొలువు నాకబ్బకయున్న,
నేతడె భగవంతుఁ డిచ్చిన నేల
యంతయుఁ బరుగెత్త నాసింతు నేను.
ఎంతని యెంతు నదృష్టంబు నిపుడు
అరుదెంచుచున్నవాఁ డాతఁడ యిటకు!
అరయుమోజనకుండ! యతనికె సుమ్ము.
నిశమియిఁక ముందు యూదునిగొల్తునేని,
యునయంబు నే యూదుఁడనౌదుఁ
గాక

[లియొనార్డో మొదలయిన సేవకులతో,
బస్సానియో ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

బస్సా—ఆవిధంబున నీవు గావింపవచ్చు
తీవరింపుము వేగ నీవేళ; మిగుల
కాలస్య మయినచో నయిదుగంటలకుఁ
జాలలోపల వంట సంసిద్ధపడఁగ.
యెవరివారికి నీలేఖలంపు;
నవరింప నుసుపుల నరగువఁ బనుపు;
మునువుము గ్రేషియానోతోడ నీవు
వడి నీతులను నాదుముహ వచ్చుటను.
(ఒక సేవకుఁడు పోవుచున్నాఁడు.)
లాంసి—ఓయి! నాయన అనాయాసముగ
కలుగ్గ—

గాబో—తండ్రియ నీకేయేఁ జేయు పని
శుభము
బస్సా—నీకుఁ మేలగుఁగాక! నేఁడు నా
వలను
చేకూఁడు దగుపని నీకిందుగలదె?
గాబో—వీడు వాఁ డోదేవ, వీఁడె నా కొ
డుకు—
లాంసి—బీదవాఁడను గాను, వినుఁడయ్య
మిగుల
విత్తాఢ్యుఁ డగు యూదుభృత్యుఁడ నేను,
ఇత్తఁడి మాతండ్రి తెలియఁగింపఁబోవు
ననువున నెంతయు మనసులోఁ గోరు—
గాబో—మనసులోపలఁ గోరుకొను మత
డుఁ జాల
ప్రజలనుకొనునట్లు, భక్తితోఁ గొలువ—
లాంసి—నిజమొక్కమాటలో నే సమ
ప్తంబుఁ
జెప్పెద యూదుని సేవకుఁగాఁగ
నిప్పుడే నున్నాఁడ; నిచ్చింతుఁ జాల
మాతండ్రి యింక మీఁద మనవి యొనర్ప—
గాబో—అతఁడుఁ బ్రభువునకో యన్యమిప్పు
పడకుండ నున్నారు, వలయు మన్నింప—
లాంసి—కడుమాటలేటికి? నుడివెద
నిజము
యూదుండు నెనుకేఁతు నొవరించినన్ను
ఖేదపెట్టుటఁబట్టి కీడిందినేను,
అనుకొందుఁ బెద్దవాఁ డౌటచే నాదు
జనకుండు మీతోడఁ జక్కఁగాఁ జెప్పు—
గాబో—పావురంబులగంప పనిఁబూని-
[illegible]

కేవేరకారకై తెచ్చినవాఁడ;
విషాదము నేనొనరింపు విజ్ఞాపనంబు—
లాంసి— దను నిరుహఁ దెలుపంగ సంక్షేప
ముగను;
విన్నవింపఁగఁ బోవు విజ్ఞాపనంబు
నన్నుఁ గూర్చియె యుండి—నయపరుఁడైన
యీవృద్ధువలన మీ రెఱుఁగంగఁగలరు;
వే విన్నవించిన, నిజము నాతండ్రి
వెఱ వృద్ధుఁడయ్యును నిజము పేదవాఁడు.
బస్సా— మఱి యింక నిద్దఱమూలుగా
సొకర
మీ వేఁడికోలును గావించుచున్నాఁడు.
నావల్ల మీ కేమి కావలెనిపుడు ?
లాంసి— కోరెద మీయొద్దఁ గుమరంగఁ
గొలువు.
గాబో— సారాంశ మిదియుండె సర్వంబు
నకును.
బస్సా— ఏ నిన్నుఁ జక్కఁగా నెఱిఁగి
యున్నాఁడ;
నేనొప్పుకొన్నాఁడ నీప్రార్థనమును.
ఈయనుగ్రహమును జేయంగ నీవు
నీయజమానుఁడు నేఁడు 'షైలాకు'
చెప్పెను నాతోడ—శ్రీమంతుఁడైన
గొప్ప 'యూదు' నియొక్క కొలువుజ్జగించి
నడతెంచి నావంటి కడుపేదప్రభువు
కడఁ జేరు టొకయనుగ్రహ మయ్యె నేని.
లాంసి— తగుఁ జెంటిసామెత తథ్యం
బుగాను రెయిక్క పైనయదృష్ట మెప్పుడుఁగాదు.
జగతిలో మాటను 'షైలాకు' నకును—
కల దీశ్వరకటాక్షగరిమంబు మీకు;

కలదయ్యె యతనికిఁ గాంచనగరిమ
బస్సా— (లాంసితో) కడుచక్కఁగాఁ
బ్రసంగము చేయుదీవు
(గాబోతో) నడువుము నీవు నీకొడుకు
తోఁగూడ.
(లాంసితో) నీతోంటిప్రభువద్ద నీవాజ్ఞఁ
గొండి
యే తెన్ను వెనుక మాయింటికి నీవు—
(సేవకులతో) వీనికి మీరింపు భృత్యులకిచ్చు
పానిలో మేలంచుబట్టలజతను.
లాంసి— జనకుఁడా ! లోనికేఁజను మిమ్ము
నీవు
పనిని సంపాదింపఁగను లేను నేను !
నా కెందు నోటిలో నాలుక లేదు !
(చేయిచూచుకొనుచు)
నాకరంబునకంటె నాడెమౌహస్త
మెవ్వనికైన నీ 'యిటాలి'లో నున్న,
(నివ్వడిఁ జెడిపోనిరే యొనిశ్చయముగ)
ఘనభాగ్యశాలిని గాఁ గలవాఁడ
నని పుస్తకము ముట్టుకొని ప్రమాణంబు
నిటఁ జేయుఁగలి నున్న దీహస్తతలము.
అటుచూడు మదె చిన్నదాయువ్యరేఖ;
అదె కొంచెముగ భార్య లందున్నవారు;
పదునేవురిల్లాండ్రు బహ్వల్ప మకట !
వారిలో విధవలు పదునొక్కరున్న
వారు; తొమ్మండ్రు కట్టికన్నెలు
ఒక్కమనుష్యున కొకయుండఁబుంట
జలగండములుమూడు సరిగానుగలవు;
కలదువ్రేణము పోవుగండము వాంఛ

తూలికాతల్పములోన నుండొకటి ;
క్రాలునిద్రపట్టఁ జెలుగండమునే మూదు.
మహి భాగ్యదేవత మగువరో యైన,
బహుసౌభాగ్యరాశౌను బరఁగనాకిన్ని
ఘనమైన మేళ్ళను గలిగించుకతన.
తను దెప్ప వేసెడుకాలంబులోన
'యూదు'నికడ కేగి యుత్తరువొంది
సాదరముగ వత్తు; జనకుండ ! రమ్ము.
(లాంసిలాటును, గాబోయును వెళ్లు
చున్నారు.)
బస్సా—ఓయి'లియోనార్డు'! చేకొను
దీని.
ఈ కొడ వలసినయెల్ల వస్తువులఁ
గొనియింట నొప్పగింతను బెట్టిపరిగఁ
జనుదెమ్ము క్రిమ్మఱ సరగను నీవు ;
ఈరాత్రి విందు చేయింతును నేను
గూరిమిచెలులకు ; గొబ్బునఁబొమ్ము.
లియో—ఈవిషయంబున నెల్ల యత్నములఁ
గావింతు నాశక్తి గలవంతవట్టు.
[గ్రేషియానో ప్రవేశించుచున్నాఁడు,]
గ్రేషి—ఎచ్చట నున్నవాఁడిపుడు నీ
ప్రభువు ?
లియో—అచ్చోట దవ్వుల నరుగుచు
చున్నాఁడు.
(లియోనార్డో వెళ్ళుచున్నాఁడు.)
గ్రేషి—ఓయి'బస్సానియో' యోచెలి
కాఁడ !
బస్సా—ఓయి ! వచ్చితివయ్య ? యో
'గ్రేషియానో'

గ్రేషి—చేయుదు నీకొక్క చిన్నవిన్న
పము.
బస్సా—చేయకుండనె దానిఁ జెల్లించి
నాఁడ.
గ్రేషి—నీవు నారాక ను నిజముగా నిప్పు
డావంతయును నడ్డమాడంగవలదు ;
నీతోడ 'బెల్మంటు' నేను రావలయు.
బస్సా—నాతోడ రావచ్చు నాయడ్డు లేదు
కాని, యెప్పటిమోటుగా నుండుటీవు ;
కానిపింతు వడవిమానిసివలెను ;
వెనుకముం దరయక వినుమెల్లయెడల
మనసువచ్చినయట్లు మాటాడెదీవు.
హైవికంబుగ నీకుఁ దగియున్న యట్టి
నీవైనగుణములు మావంటివారి
కన్నులకును దప్పుగాఁ గానఁబడవు ;
నిన్నెఱుంగనిపట్ల నిజముగా నవియె
యతి దూష్యములు గాఁగ నగపించుఁ
జూమ్మీ.
బతిమాలెదను గష్టపడి యెట్టులైన,
నణఁగి యుండని త్వదీయస్వభావంబు
నణఁకువ యను శీతలాంబుబిందువుల
చేత శాంతినిబొందఁ జేయుము నీవు ;
ఏతెంచి నాతోడ నిటు సేయకున్న,
నీవెఱ్ఱినడతచే నేఁబోవునట్టి
తావున నను దప్పఁ దలఁపంగ వచ్చు ;
దాన నాశాభంగమై నేను బూను
పూనికంతయుఁ జెడి పోవంగవచ్చు.
గ్రేషి—ఓయి'బస్సానియో' యొక్కటి
వినుము.

వేయేల ? నేను గంభీరంబుగాను
గనువారికిని బైకిఁ గన్పడకున్న,
ఘనగౌరవముతోఁ బంగాఁ బల్కకున్న:
పెక్కు ప్రమాణముల్ విసువకయున్న,
చొక్కాయి జేబులో స్తోత్రపుస్తకము
లమరించి శాంతాత్ము నట్లుండకున్న,
తమిమీఱ నీశ్వరు ధ్యానించువేళఁ
గనులను టోపితోఁ గప్పి ట్టూర్పు
లనుబుచ్చి 'ఓం. తత్స' తనకుండనున్న,
తనకుముత్తవ్వను దనియించుకొఱకుఁ
బలికెడి గంభీర భావంబుఁ బూన
నలవడ్డ పురుషునివలె, నాగరికతఁ
దెలిపెడి యాచారముల నెల్ల నేను
జన్నుగా ననుసరియోగ పఱుపకయున్న,
నన్నింక నెప్పుడు నమ్మబోకయ్యా.
బస్సా—కానిమ్ము నీ వాలకము జూడఁ
గలము.
గ్రేషి—కాని యీరాత్రి నేఁ గావింపనట్లు;
ఈ రేయి మన చేయు నెద్దానివలన
మీరు నా చేష్టల మెచ్చన్నరాదు.
బస్సా—అయ్యయ్యో యీరాత్రి యటు
సేయవలదు.
నెయ్యురు పలువుంద్రు నేఁడు వేడుకను
గనుటకై యిచటకుఁ జనుదెంతురు గాన,
నిను వేడుకొనియెద నీయిష్టమైన
యంతయుత్సాహంబు నటఁ దెచ్చుకొనఁగ.
ఎంతయు నీకు మేలెనయును గాక!
పనియున్న దిప్పుడు చనియెద నేను,
[గ్రేషి—మనమున్న 'లోరెంజో' మొదలు

గనుగొన నేను నేఁగఁ గనుతలఁతు;
మనకడెంతు మేము భోజనవేళ రాత్రి.
[అనఁదఱు వెళ్లుచున్నారు.]

3. రంగము—వినీసు నగరము ; షైలాకు గృహములోని గది.

[జెస్సికాయును, లాంసిలాటును ప్రవేశించుచున్నారు.]

జెస్సి—వినువాఁడనని నీవు విడిచి వెళ్ళుటకు
మనమున సంతాపమైన నెడునాకు.
మాయిల్లు నరకంబు మహిమీఁద నాకు ;
నాయింట నవ్వించునట్టి దయ్యంబు
వగుచును నీవుండి యాయాసభరము
నొగిఁ గొంత హరియింపుచుంటివి నీవు.
ఇదిగో నీకొక మాడ యిచ్చెద నేను;
ముదమొదవును గాక ముందట నీకు !
ఔనోయి! నీకొత్త యజమానునింటఁ
దానల్ల 'లోరెంజో' తగ నేఁటిరాత్రి
భోజనమునకు బోవును గాన
నీ జాబుఁ గొనిపోయి యావు శీఘ్రంబ
యాతనికి నిరహస్యంబుగ నిమ్ము;
ఈ తీరునను నేను నీతోడ మాట
లాడుట నాతండ్రి చూడంగదగదు;
తోడనె యటుగాన తొలఁగి పొమ్మీవు.
లాంసి—కన్నియరో ! యాజ్ఞ గైకొందు
నేను.
కన్నీరు నాలుకఁ గదలుపనీదు.
ఓసుందరీమణి! యోనారిమిన్న!
మోసంబు నటియించి ముందు క్రైస్తవుఁడు
డైనవారి నిన్నుఁ గైకొనకున్న, నే వెలియాదు.

తన్నుఁ బంపుము; నాదుకన్నెచెవియందు
ముంచె నాఘనధైర్యమును మొదలంట.
మంచిది! సెలవిమ్ము; మతిపోయినవత్తు.
జెస్సి—నీకు మేలగుఁగాక! నీ వేగవచ్చు.
[లాంసి వెళ్ళును.]
(తనలో) నాకొంతపాపంబో నాతండ్రికేను
తనయనంచును జెప్పుకొన సిగ్గుపడెద.
జననంబుచేత నాతనికూఁతు నైన,
గుణములచేతను గూఁతురఁ గాను.
ఘనుఁడ! 'లోరెంజో' వాగ్దానంబు నీవు
చెల్లింతువేని, నాయుల్లములోన
నల్లనపోరాట మంతంబు చేసి,
'క్రైస్తవు'రాలనై ఘనమోహాభరము
విస్తరింపఁగ నీదుప్రియభార్య నౌదు.
(నిష్క్రమించెను.)

—:o:—

౪. రంగము—వెనీసునగరము, ఒకవీధి.
[గ్రేషియానో, లోరెంజో, సాలారినో,
సోలానియో ప్రవేశించుచున్నారు.]
లోరెం—మేము భోజనవేళ మెల్లఁగా జాఱి
మామందిరంబున మాఱువేషముల
ధరియించి, సర్వంబుఁ దగ గంటలోనఁ
బరిపూర్తి గావించి మరల వచ్చెదము.
గ్రేషి—మనము చేయఁగ లేదు నుంచి యత్నమును.
సాలా—మనమింతవఱకును మాటాడలేదు
వచ్చికాగడఁ బట్టువారలనైన.
హెచ్చరికను ముందె యెల్లకార్యములు
సన్నాహమొనరించి నడిపినదక్క,
తిన్నఁగా నుండదు! మనకిట్టిపనికి
బూనుకొనుటకంటెఁ బోవ కాకంటె
మానుటమేలు సామతమునుబట్టి.
నాలుగుగంట లైనది; సిద్ధపడఁగ
గాలమింక నురెండుగంటలుగలదు.
[ఒకలేఖ చేతఁబట్టుకొని లాంసిలాటు
ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]
ఉన్నవె యెదవార్తలో 'లాంసిలాటు'?
లాంసి—మన్నించి యిదివిప్పి మతివిప్పి చూడఁ
దెలియఁగంగఁబడు నని యెంచెద నేను.
లోరెం—ఎఱుఁగుదునీవ్రాఁత యెవరిదో నేను?
సత్యము గానిది చక్కనివ్రాఁత.
అత్యంతధవళిమ నలరారు జుమ్మి
త్రాణమై నీ కాగితంబునకన్న
దీని వ్రాసినసారిదేహంబుకాంతి.
గ్రేషి—వలపుసందేశముల్ వాస్తవంబు గను.
లాంసి—సెలవు నాకనుదయచేసెదరయ్య?
లోరెం—ఎక్కడికేగెద విప్పుడు నీవు?
లాంసి—నిక్కము నాతొంటి నేతయైనట్టి
'యూదుని'విందున కొప్పించి రాత్రి
యాదట నాకొత్త యజమానునింటి
కిని బిల్వ నేఁగఁగ జనుచున్నవాఁడ.
లోరెం—కొనుము దీనిని, మచ్చుకొమ్మిదె నీవు. (సొమ్మిచ్చును.)
తప్పక యామెపై దయతప్ప వనుచుఁ
జెప్పుము నాప్రియ 'జెస్సికా'తోడ;

తిరిగి చెప్పెద రహస్యంబుగ నీవి.

(లాంసి వెళ్ళెను.)

పరమాప్తులార! మాపటికి మీరెల్ల
సఖునియింటను నేఁడు జరుగు పంక్తిఁ గడు
ముఖములు ముసుఁగులు పూనివర్తింప,
వలయు ప్రయత్నముల్ సలుపుదురయ్యా?
కలఁడు వాఁడొక్కఁడు కాగడా వాఁడు.

సాలా— నడ నొండిన్నఁ గను గాగడ వాని కొఱకై.

సోలా— వడిగ నేనును బోయి వత్తు వాపనికై.

లోరెం— అరగడియకు 'గ్రేషియానో' ను నన్ను
మరల నీతనియింట మఱికూడుకొనుఁడు.

సాలా— మంచిది మేమట్లె మరలఁగూడెదము.

(సాలారినో, సోలానియో, వెళ్ళుచున్నారు.)

గ్రేషి— పంచెనె యిప్పు డీపత్రిక నీకుఁ
బ్రియురాలు 'జెస్సికా', ప్రేమమీరంగ?

లోరెం— ప్రియుఁడ! నీకంతయు వినిపింపవలయును,
తనతండ్రి మందిరంబుననుండి తన్నుఁ
గొనిపోవ నెట్లు చేయుదునో నాఁడు,
తనవెంటఁ గొనితేరఁ దానెన్ని నగలుఁ
గనకంబు సిద్ధము గావించినదియొ,
తామాలి వేషంబు ధరియించుకొనుటకు
నేమాడ్కిఁ గూర్చెనో భృత్యవస్త్రములు,
నాయుత్తరంబున నన్నియుఁ జెప్పె.
[illegible] 'యూదుండు'
సుగతిఁ బొందఁగ శక్తుఁడగు నేని, సాధ్వి
యగుకూఁతుఁ బట్టియే యగు నిశ్చయముగ;
పతితుఁడౌ 'యూదు'నీసుత యనునెపము
కతనఁ దక్కఁగ నన్యకారణంబునను,
దురదృష్టమెప్పుడుఁ దొయ్యలికాలి
సరపకైనఁ దెగించి చనుదేరకుండు.
చనుదెమ్ము నాతోడఁ జనుదెమ్ము; దీనిఁ
జనుచుండునప్పుడు చదువుదుగాని.
అందకత్తియగునట్టి 'జెస్సికా' తోడఁ
ముందు కాగడ నాకు ముదముతోఁ బట్టు.

(అందఱును వెళ్ళిరి.)

౫. రంగము—వినీసునగరము; షైలాకు గృహము ముందర.

[షైలాకు, లాంసిలాటు ప్రవేశించుచున్నారు.]

షైలా— చాలవృద్ధుండగు 'షైలాకు' నకును
బాలుఁడైయున్నట్టి 'బస్సానియో' కుఁ
గలభేదమంతయుఁ గన్నులనిండఁ
దిలకింపఁగల వీవె తెల్లంబుగాను—
ఏమెహో 'జెస్సికా'! ఏమె యమ్మాయి!
నామందిరంబున నమలెదునట్లు
గా మితితప్పి యాకడ మ్రింగఁదగదు—
ఏమెహో 'జెస్సికా'! ఏమెయమ్మాయి—
ఊరికి గుఱకపెట్టి గుడ్డలనెల్ల
నూరక యిటఁ జింపుకోరాదు. నిపు—
ఏమె 'జెస్సిక'! పల్కు— వెంటపిల్చినను

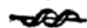
లాంసి— ఏమమ్మ 'జెస్సికా'! ఇటకు

రావమ్మ.

షైలా—నినుఁబిల్వమనియేరునియమించి
వారు?
నిన్నుఁ బిల్వుమంచును నేఁ జెప్పలేదు;
లాంసి—ఎప్పుడును నాచేత నేపని గాని
చెప్పించుకోనిదె చేయ వీవంచు
మీ రనుచుండెడివారు కాఁబట్టి
యూరీతిఁ బిలిచితి నిప్పుడు నేను,
[జెస్సికా ప్రవేశించుచున్నది.]
జెస్సి—పిలిచినారేనన్ను? సెలవేమియిపుడు?
షైలా—పిలువంగఁబడితిని విందునకేను.
ఆవె నాదు తాళముచెవులు జాగ్రత్త—
(తనలో) అవు నేల యచటికే నరుగంగ
వలయు?
ప్రేమంబుచే నన్నుఁ బిల్వఁగా లేదు;
నామోముముందఱ నన్ను స్తుతింత్రు;
అయినను బగచేత నరిగెద నేను
వ్యయమత్యధికముగా నటు చేయునట్టి
వెడఁగు 'క్రైస్తవు' సొమ్ము వెచ్చపెట్టంగ
(ప్రకాశముగ)
పడఁతుకరో! యిల్లుభద్రమ్ముసుమ్మి—
(తనలో) ఏగ నాకింతయు నిష్టంబులేదు;
బోఁగుదు సొమ్ముసంచులఁ జూచినట్లు
చనినరే యేను దుస్స్వప్నంబుఁగంటిఁ
గనుక, నామది కేమొకలఁత రాఁగలదు.
లాంసి—తగదిట్టు; ప్రార్థింతుఁ దరలు
ము వేగ;
మిగుల నెదురుచూచు మీరాక కోరి
ఇగ బాలుఁడైన నాయేలిక యిపుడు.
షైలా—తగఁదిట్టు; నాకు నవగతంబె
సుమ్ము.

లాంసి—వారెంద టొకటిగాఁ జేరి యు
న్నారు?
బూఁగటెల్లను దొంగముఖములవారి
నీవు చూచెదవంచు నేఁజెప్పఁబోను.
నీవు చూచెదవేని; నిజముగా వల్ల
సోమవారమునాఁడు సూర్యోదయమున
నాముక్కు నెదురుట నన్ను మూరకరోం
పోలేదు; బూడిదబుధవాసరమున
వాలుగేఁడుల క్రింద నావత్సరంబు
వెలయఁగా మధ్యాహ్న వేళను వచ్చె.
షైలా—కలదుగా మాఱుమోముల వేడ్క
నేఁడు—
వినుమోసి 'జెస్సికా'! బీగము వేసి
మనతల్పు లెల్లను మఱి మూసియుంచు;
తుడుములరొదలును, మెడ మెలిద్రిప్పి
చెడుగుఁబిల్లనగ్రోవి పడినూఁదువారి
వెడకీఁచురొదలును, విన్నప్పుడీవు
వడి గవాక్షములెక్కి వలవదుసుమ్మీ;
పలురంగులాననంబుల నింపఁ దాల్చు
తెలివిమాలిన 'క్రైస్తవులఁ' జూచుటకు
వెలఁదుకరో! రాజవీథులయందుఁ
దలఁజూపఁబోకుమీ తలుపులు తెఱచి
మనయింటికర్ణంబులను మూసిపెట్టు.
మనగవాక్షములంచు మద్భావమమ్మ.
పనికిమాలినపిచ్చిపనులశబ్దంబు
మనసాధుమందిరంబునఁ జొరనీకు;—
(తనలో) 'జ్యాకబుచేకట్టి సాక్షిగారాత్రి
నాకుఁ గోరిక విందునకు నేగ లేదు;
ఏరీతి నున్న, నే నేగెద నేఁడు—
(లాంసితో.)

ఓహో! ముందుగా నొక్కట నడచి
యుదుటెంతు నేనిప్పు డని చెప్ప వీలౌ.
లాంసి—అరిగెదముందుగా నిచటికి నేను.
(జెస్సికాతో)
ఇప్పుడు నీతండ్రి యెంత చెప్పినను,
దప్పకుండ గవాక్షితటినుండి చూడు—
(నాయగతి రగడ)
ఒకరుఁ డన్ను 'యూదురాలు'
కనిన మెప్పు గనఁగఁ జాలు
ఘనుఁడు మేటి 'క్రైస్తవుండు'
వనిత! యింగు వచ్చియుండు
(లాంసి వెళ్ళెను)
షైలా—వనికిమాలినయల్ల బానిసకొడుకు
నినుఁ జూచియిప్పు డేమనుచున్న వాఁడు?
జెస్సి—మతియేమియును లేదు; "మంచి
దేఁ జనుము;
మఱిశలవీ నన్ను మాయమ్మ?" యనినాఁడు.
షైలా—చాల! యీజడుఁడు విశ్వాసియే
యౌను;
కానియాకసి చూడఁ గడుతిండిపోతు;
స్వామికిలాభంబు వచ్చెడుపనుల
సోమరియై నత్తచొప్పునఁ బ్రాఁకు;
అడవిపిల్లిని మించి యధికంబుగాను
పడి నిద్రపోవును బగలునుగూడ.
సోమరిపోతులు చూడ నాయొద్ద
నేమాత్రము నడుక రెప్పుడట్లౌట,
నేనొడఁబాసెద వీని నిర్యోడను;
జేసిఋణముగొన్న విత్తము వ్యేగ
వెచ్చపెట్టుటకును వీఁడు తోడ్పడఁగ,
నిప్పు వాంఛింతునా యేనిప్పుడట్టి
వానివద్దకు వీనిఁ బంపుచున్నాఁడ;
పోనిమ్ము 'జెస్సిక'! లోనికిఁబొమ్ము.
నేను గ్రమ్మఱ వత్తు నిమిషంబులోన
నేను జెప్పినయట్లు నీవాచరింపు;
తలుపులు నీవు లోపల వేసికొనుమ;
'బలముగా నెయ్యది బంధింపబడునొ
దక్కఁగా నయ్యది సాధింపఁబడును.'
పొదుపుగా నాడెడు సదమలమతుల
వచనకీసామెత నుడివంబోయెదు.
(వెళ్ళెను.)
జెస్సి—నాయాసపదలువు నాతండ్రి నీవుం
నాయదృష్టమునకు నడ్డు రాకున్న,
గోలుపోవుదు జనకుని నింక నేను;
గోలుపోవుదు నీవు కూఁతుని నింక.
(నిష్క్రమించెను.)

౬. రంగము—వెనీసునగరము; షైలాకు
గృహముముందట.
[కృత్రిమముఖములు ధరించుకొని
గ్రేషియానో, సాలారినో ప్రవే
శించుచున్నారు.]
గ్రేషి—మనల నిక్కడ నిలువఁ డనుచు
'లారెంజో'
పనిచిన దీమండపంబు చెంతనుమ్మ.
సాలా—అతఁడనవచ్చుసమయ మించుక దాటి
పోయెను.
గ్రేషి—అతఁడు కాలము తప్పుటచ్చెరువు;
తలఁతు;
గడియారమునకంటెఁ గడువుముందుగను
వడి పెండ్లికాముకుల్ పరుగున [illegible]

సాలా—కాముకు లిలఁ దామ కామించు
వారి
ప్రేమమునఁబడఁ గ్రొంగ విను మొట్టమొదటఁ
బదిరెట్లు త్వరతోడఁ బరువెత్తి వత్తు,
రది లభియించినపిదపను దానిఁ
జెడఁగొట్టుకొనకుండఁ జేరికాపాడ
వచ్చునెన్నడు నేగు నప్పటికంటె.
గ్రాషి—నీవు చెప్పినదెల్ల నిక్క మెన్నుము మిత్ర.
ఏవాఁడు విందునకేగి యచ్చోట
పాదినికూర్చున్నయంత యాఁకటను
మేదినిలో లేదు మెక్కిన వెనుక ?
హయరత్నమేయది యభినవంబుగను
బయలు దేఱినపుడు పరుగెత్తునంత
జవసత్త్వములతోడఁ జనుదెంచు మరల
మిగులఁ బరిశ్రాంతి మించినయపుడు ?
వసుధలో వస్తుసంపాదనమునకు
నొసఁగెడు శ్రద్ధలో నొకయింతయైన
మనుజులు పడసిన వెనుక నావాని
ననుభవించుటకియ్య రదియేమొకాని,
తరుణవయస్కుఁ డందంబున నొండెఁ
బోరిదుర్వ్యయము చేయు పురుషునట్లొండె
ధ్వజపటంబులు దాల్చి స్వసముద్రసీమ
నిజముగాఁ జనునౌక నెవ్వడి వెడలి
వగలజారిణిఁబోలు వాయువుచేతఁ
దగ పెట్టు లాగింతము చేయఁబడును
కడకు సర్వంబును గణికను బోలు
చెడుగాలిచేతనె చెడఁగొట్టుకొనుచుఁ
జెల్లి కాలముకడు శిథిలంబులైన
త్రొల్లిఁటియవయవ స్తోమంబుతోడఁ
జినిఁగిపోయిన చాపచేలములతోడఁ
వెనుపటి విచ్ఛిన్నతను బోలఁబొంది
ధరదుర్వ్యయము సేయు నరునిఁబోలి రాదే
మరల నెట్టులువచ్చి మనికిఁ జేరదుమా !
సాలా—వెనుక నీకథ చాల వినిపింపవచ్చు
చనుదెంచుచున్నాఁడు, సఖుఁడ ! 'లో
రెంజో.'

[లోరెంజో ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

లోరెం—ఏగి, నెచ్చెలులార ! యేనింత
సేపు
జాగొనర్చుటకును క్షమింపవలయు.
కని పెట్టుకొనియుండఁ గనిమ్ము నాదు
పనియె చేసెను గాని వినుఁడు నేను గాదు.
మీరు భార్యలకయి మిగుల వేచుకను
చోరవేషములకుఁ జొచ్చినయపుడు
మీనిమిత్తము గూడ నేనంత తడవు
మాఁటకని పెట్టి మఱియుండువాఁడ.
ఈదారిఁ జనుదెండి ; యిదిగో నా మామ
'యూదుండు' వసియించి యున్నమం
దిరము—
ఎవరున్నవారు హో ! యింటిలోపలను ?

[బాలుని వేషముతో జెస్సికా మేడమీద
ప్రవేశించుచున్నది.]

జెస్సి—ఎవరయ్యమీరు? మీ యెలుఁగును
నేను
గుఱుతుపట్టితిఁగాని, మఱియింత సరిగ
నెఱుఁగుటకై మీ రెఱిఁగింపుడయ్యా.
లోరెం—నీకూర్మి 'లోరెంజో' ; నీ
మనోహరుఁడు
జెస్సి—నాకూర్మి 'లోరెంజో' నా మనో
హరుఁడౌ

ఎవ్వనిమీఁద నాకింతటికంటె
నివ్వటిల్లును గూర్మి నిశ్చయంబుగను?
నీదాన నిపుడు నే నౌదునో కానో
యే దేవుఁడెఱుంగును నీవుదక్క నింక ?
లోరెం—దినము నీవు నాదాన వనుటకు నీదు
మనసును దేవుఁడుఁ జెప్పఁజాలు నిపుడు.
జెస్సి—ఇదె పట్టుకొనుఁడయ్య యీ
పెట్టెమీరు;
ఇదియిచ్చుఁ బ్రతిఫల మీ పడ్డశ్రమకు,
మీరు నన్నీక్షింపలేరు కాఁబట్టి
యే రాత్రియౌటకు నెలము చెందెదను.
ఏమందునియ్యెడ నెంతయు సిగ్గు
నామారువేషంబునకు నాకె పొడము.
కామంబు గ్రుడ్డిది; కాముకు లెందుఁ
దామొనరించెడి తమదోషములను
వారెఱుంగఁగఁజాలు వారేమ రేని,
యీరీతి బాలు నాకారంబు దాల్చి
నను జూచి మారుఁడైనను లజ్జపడును.
లోరెం—వనితరో! దిగిరమ్మ! వచ్చి
కాగడను
బట్టువాఁడవుగఁ గావలయును నాకు
జెస్సి—పట్టంగవలయుఁ గా వచ్చి కాగడను
నా సిగ్గు వెల్లడి చేసికొనంగ ?
నా సిగ్గె కాగడ నాసింపకుండ
వెల్లడియగుఁ జుమీ యెల్ల వారలకు.
వెల్లగ గాగడ వేసెడువాని
పని వెల్తురొసఁగుట, గనుకఁ జీఁకటిని
గనరాక డాగంగఁ జనెడు నే నేల?
లోరెం—డాగియున్నావు చూడఁగ,
సుందరాంగి!
బాగుగానందమా బాల వేషమున
రారమ్ము వేవేగ; రాత్రియుఁ గూడ
జారుచున్నది సన్న సన్నగ నిపుడు;
ఘనులు 'బస్సానియో' గమనోత్సవమున
గని పెట్టియుందురు మన నిమిత్తంబు.
జెస్సి—తలుపు లెల్లను వేసి ధనమింత
గొనుచుఁ
గలిసికొందును దిన్నఁగా వచ్చి మిమ్ము.
గ్రేషి—నాదు శాటికతోఁడు నలిబాకీ
తోఁడు
'యూదిని' గాఁగాక యోగ్యజాతిదిగ.
లోరెం—ఈమెను మనసారఁ బ్రేమింపకేని
క్షేమతహీనుఁడ నిజముగా నౌదు.
తలఁచి చూచెదఁగ నీకెవ్వఁగినాకఁ
దెలిసినంతవఱకు ధీమంతురాలు;
రూపసంపన్న నాచూపునఁ జూడ;
కాపురంబు సుగుణగణములకెల్ల.
కనుక నామదిలోనఁ గలకాలమామె
కనఁబడవలయును ఘనబుద్ధిమతిగ
వరరూపవతిగాఁగ బహుగుణాఢ్యగను.
[క్రిందినుండి జెస్సికా ప్రవేశించుచున్నది.]
(జెస్సి॥తో) అదెందితివె నీవు?
హస్త్రీంద్రయాన!
(మిత్రులతో) చనుదెండు పోదము సఖు
లార! మనము;
మనరాక నెదఁగోరి మాఱు వేషముల
వేసినమిత్రులు వేచియుండుదురు.
(జెస్సికా, లోరెంజో, శాలారినో
వెళ్ళుచున్నారు.)
ఆంటోనియో ప్రవేశించుచున్నాఁడు.

ఆంటో—ఆసన్న మగు ద్వారంబున్న
వారు

గ్రేషి—ఓయి 'ఆంటోనియో'! ఓయి
ఏమయ్యా?

ఆంటో—ఓయి! ఛీ! ఛీ! పొమ్ము. నేఁడు
రేవేళ

ఎక్కడనున్నారు తక్కినవారు?
ఒక్కటే తొమ్మిదిగంటల లిష్టయ్యె;
నీకయి సఖులెల్ల నిలిచియున్నారు;
ఈరాత్రి యుత్సవ మీరాత్రి లేదు;
అనుకూలగతి వాయువడరెనుగాన
అతనితోడ నెక్కె 'బస్సానియో' యిపుడె.
అరసి నిన్గొనిరాఁగ నచ్చటచ్చటకు
నిరువదిమందిని నేఁ బంపినాఁడ.

గ్రేషి—అందున కెంతయు హర్షమొం
దెదను;
పొందుగాఁ బడవెక్కి పోయియీరాత్రి
వెడలిపోవుటకంటె వేఱుగా నాకుఁ
బడయంగఁ దగినట్టి పండుగ లేదు,
(అంతట నిష్క్రమించిరి.)

---

8. రంగము బెల్మంటు గ్రామము;
పోర్షియాగృహములోనిగది.

[వాద్యములు మ్రోగఁగా, పోర్షియయును,
మొరాకో రాజపుత్రుఁడును తమపరి
వారముతోఁ బ్రవేశించుచున్నారు.]

పోర్షి—చని, కాంచపటమును జరపి
పెట్టియలఁ
గనఁబఱుపుము నీవు ఘనున కీదొరకు.

(మొరాకోతో) చని కోరుకొనుఁడయ్య
యొక్కటిఁగాఁ జూచి
మాకువచ్చినదాని మనుజేంద్రపుత్ర!

మొరా—మిసిమిబంగరుపెట్టెయిందున్న
మొదటఁ
బసమీఱు నీక్రిందివాక్యంబుతోడ—
'ననుఁగోరుకొనువాఁడు నరులు పెక్కండ్రు
మనసులోపలఁ గోరుకొనుదానిఁ బడయు'
ఇవుల రెండవదయిన యావెండిపెట్టె
తవిలియాక్రింది వాగ్దానంబు సలుపు—
'ననుగోరుకొనువాఁడు నరులలోపలను
తనయర్హతకు నేదితగు దాని బడయు'
మోటు సీసపుఁబెట్టె మునుతనయంత
మోటు హెచ్చరికతో మూఁడవదొప్పు
"ననుగోరుకొనువాఁడు, తనకున్న దెల్లఁ
దనది కాదనుకొని తగనిచ్చ్యావలయు."
ఇందులో నేనెట్లు తెలియఁగుదు మంచి
మందసంబును కోరుకొంటినో లేదో?

పోర్షి—క్ష్మానాథపుత్ర! నాచక్కని
పటము
వానిలోపల నొక్కదానిలోనుండు;
దానినే యిపుడీవు గతిఁ గోరదేని
నేను బటముతోడ నీదాననగుదు.

మొరా—భగవానుఁడెవ్వఁడైన బాగుగా
నాకుఁ
దగినయాలోచన దయచేయుఁగాత!
పొడగాంచఁగానిమ్ము పోయినన్ని వ్రాత
కడనుండి మొదటికిఁ గ్రమముగా వ్రాత
లాడటఁ బరికింతు నన్నియు మరల.

చీచీ! సత్తుఁబెట్టె యేమి చెప్పెడును ?
"ననుఁగోరుకొనువాఁడు తనకున్న దెల్లఁ
దనది కాదనుకొని తగనియ్యవలయును."
దేనికై సర్వంబుఁ దెగువ నీవలయు ?
హీనవాగమునకా యియ్యంగవలయు ?
శాసింపుచున్న దీపెట్టియమిగుల.
వదలి సర్వంబును బడినిద్చువారు
తగినలాభము పొందఁ దగునన్న యాస
దగిలి చేయుదురు దానిఁ బట్టిపనిని.
అరుగదు చిలుములోహంబు మీఁదికిని
బరఁగ బంగారంబువంటి మానసము.
కాన, నీసమకోటికి నేనాఁడు నేను
దేనిని నియ్యంగఁ దెగియింపఁగొందు.
పదిలమౌ తనస్వచ్ఛవర్ణంబుతోడ
నిది వెండిపెట్టియ యేమిచెప్పెడును ;
'ననుఁగోరుకొనువాఁడు నరులలోపలను
దన యర్హతకు నేదితగు దానిఁబడయు.'
తనయర్హతకుఁదగు దానినా పడయు ?
మనస ! విచారింపుమా క్షణమాగి
పక్షపాతములేక పాత్రతయెంత
దక్షతఁ గలదో యీధరణిపై నీకు ;
నీకైనయెన్నిక నే చూతువేని,
యాదెంతకైనను నర్హుండ వీవు
ఆయెంతకైనను నర్హుండ వనుట
యీయింతివలకును వ్యాపింపదేమొ
అయిన నేనర్హుఁడ నౌదునా యనుచు
భయపడుటెల్ల నాపయి లేనిపోని
పెనుకొంకుతనము దెచ్చి పెట్టుకొంటగును.
తనర నాకెయ్యది తగు, దానిసెకద !
నిస్సంశయముగ నాకీరజాననయె

లెస్సఁగా దగియుండు లీలమైనాకు
వరకులీనతచేత భాగ్యంబుచేత
సరససద్గుణరూపసంపదచేత
పెద్దలశిక్షను బెరుఁగుటచేత
తద్దయుఁ దగుదు నాతరుణికి నేను ;
అన్నిటికంటె ముఖ్యంబుగ నామె
కన్నంగఁ దగియుందు నేను ప్రేమమున.
ఇచ్చట నే యాగి యీ పెట్టెఁ గోర
కచ్చటికిని నేల యింకఁ నేగవలెను ?
అయిన నింకొకసారి యాసువర్ణంబు
పయినకెక్కినవ్రాఁత పరికింతు మిపుడు
"ననుఁగోరుకొనువాఁడు నరులు పెక్కండ్రు
మనసులోపలఁ గోరుకొనుదానిఁ బడయు,"
నరులు పల్వురుగోరునదియె యీయింతి ;
అరయ నీమెను లోకమంతయుఁ గోరు,
మనుజావతారంబు గనినయీదివ్య
వనితదేహము దేవళము సేవింపఁ
గాముకజనులు నల్గడలయందుండి
భూమిపై వత్తురు పూర్ణాశతోడ.
అలరారు 'హార్కానియా' దేశమందు
వెలయువిశాలంపు విజనభూములును
'యవన' దేశపు దుర్గమారణ్యములును
యింపతిఁ జూచెడువేడ్క నూరకవచ్చు
రాజకుమారులరాకను బట్టి
రాజమార్గములగెన్ను రమణీయములగను.
తనశిరమ్ము మహోన్నతంబుగ నెత్తి
ఘనగర్వమునను స్వర్గముఖంబునందు
నుమ్మివైచెడునట్టు లూర్మికాళిక
రమ్ములు లేవఁ బరఁగుసముద్రమందు

ఇతరదేశీయుల కేతెంచుటకును
ప్రతిబంధకముగాక పసచెడి యుండె ;
కావున జలధిని గాలువవలెనె
లావణ్యరాశి యీలలనదర్శింప
నవలీల దాఁటి వారరుదెంతు రిటకు.
ఇవె పెట్టియలుమూఁడు నిందులోఁగలదు
దేనిలోనో యీమెదివ్యపటంబు
పూనునే సీసంబు పూర్ణేందుముఖిని !
అపచారమగు హీనమౌ మృత్తికలఁపు
నిపు డింపుకొనియు నెదఁ దలంచినను ?
నల్లనై వసుధాధినాఁ జనుదీన
వెల్లనైగా నీమెప్రేతవస్త్రంబు
నైనను బెట్టుట యతిలాఘవంబు.
ఈ నాతి పుటమిడ్డహేమంబుకంటెఁ
బదిరెట్లువెల డింపదు వెండిలోనఁ
బొదుగంగఁబడియుండఁబోలునం చెంతు.
అట్టు తలంచుట హా ! పాపమగును !
ఇట్టి యమూల్యమైనట్టిరత్నంబు
హేమంబుకంటెను హీనమౌదాన
భూమిపై నెప్పుడుఁ బొదుగంగఁబడదు.
తిలకింప 'నింగ్లాండు' దేశంబునందుఁ
గల దొక్కదేవతాకన్యరూపంబు
బంగారునాణెంబుపయిఁ జెక్కఁబడును
బంగారువెలుపటఁ బడియుండునదియు.
కాని, యీదేవతాకన్య యిచ్చోటఁ
దానున్న దీహేమతల్పంబులోన—
ఇమ్ము బీగమ్ము నేనిదె కోరుకొందు,
నెమ్మదికోర్కెఫలము నాకొసఁగినగాని
పోక—అదిగో రాజకుమార ! యదె
పుచ్చుకొమ్ము.
పదిలముగా నాదుపటమందులోనఁ
గనఁబడ్డ, నీదానఁ గాఁగల నేను.

(అతఁడు బంగారుపెట్టె తాళము తీయుచున్నాఁడు.)

ఓరా—నరుఁ జైతిదిది వె ? హా! నాదు దైవంబ
ఏమి లభించిన దిక్కడ నాకు ?
భీమమృత్యువుయొక్క పీనుఁగు దొరకె
కట్టుగా వ్రాసినకాగిత మొకటి
చుట్టియున్నది దీనిశూన్య నేత్రమున,
అదిపుచ్చుకొనివిప్పి యందేమిగలదో
చదివెద నంతయు సరిగాను నేను.

(ఇట్లు చదువుచున్నాఁడు)

(తేటగీతములు)

"వహిని మెరసెడి దెల్ల హేమంబుగాదు
పలుమఱును జెప్ప నిదివిన్నవాఁడవౌదు ;
పలువురమ్మరి తమదుజీవముల నాదు
మీఁదిరూపంబుఁ గనుటకే మిథ్యగాధ ;
పుత్తడిసమాధులను లోనఁ బురుగులుండు!
ఎంతధైర్యవంతుండవో యంతనిండు
బుద్ధిమంతుఁడవయినను, బుడమిమెండు
కాయపాటవమును నీవు గలిగియుండు
చంచలునవై యాలోచన చాల నుండు
వాఁడవయినను, నీకిట్టిబదులొకండు
వ్రాయఁబడి యెంతమాత్రంబు రాకయుండు
పోయెమీకృపి ? యిఁక నాజ్ఞ పుచ్చుకొండు."
పోయె నిశ్చయముగఁ? బూనికయెల్ల
నాయది విఫలమై నడచె నీర్ష్యడను.
చిన్నమ్మగారు తాసెలవు సైకొనగ,

చెన్నడి వసుఁ జేరఁ జెద్దమ్మవారు—
సెలవిచ్చి యో 'పోర్షియ! చిరముగానిలిచి
సెలవుఁ గైకొన మదిచెదరి యున్నాఁడ.
ఇల యత్న వైఫల్య మెనయువారెల్ల
సెలవు నీరితి నే చేకొందురెపుడు.

[వాద్యములు మ్రోయుఁగా పరివారము
తో వెళ్లుచున్నాఁడు.]

పోర్షియ—(తనలో) చక్కఁగావదలెనీ
జనవల్లభుండు;
తక్కినయితని చందమువార లెల్ల
నీరీతినే వరియింతురుగాత!
(సేవకునితో) ఓసి! నీవా తెరనాగి
వేసిరమ్మ.

అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

——

౮. రంగము—వినీసు పురము; ఒకవీథి

[శాలారినో, సోలానియో ప్రవేశించుచున్నారు.]

శాలా—:బస్సానియో యోడపైనెక్కి
పోవ
విస్పంకటయంబుగ నేఁజూచినాఁడ;
ప్రీతిమై 'గ్రేషియానో' తానుగూడ
నాతనితోడనె యరిగినవాఁడు.
వాఱలెక్కినయోడపయిని 'లోరెంజో'
యే రూఢిగా నిప్పుడేఁయుంగుడు లేఁడు.

సోలా—చెడుగు 'యూదుఁడు' రాజుఁ
జేరంగఁ బోయి
పాడిపాడి యేడ్పులఁ బుకిక్కొల్పుకతన,
నొకయందు 'బస్సానియో' యోడ నెవక.
[illegible] వానినిగూడ జెంబడిఁగొనుచు.

శాలా—అలస్యముగవార లరిగిరిగానఁ
గాలదూరముపోయె సాగియాయోడ.
కాని, విచారించి తప్పు వాదుఁడచటఁ
జూనల్ల లోరంజో తనమోహనాంగి
యగు 'జెస్సికా' తోడ నరిగె వేఱొక్క
తగునోడలోనని దక్షత నెఱిఁగె;
అదియునుగాక వారాయోడలోన
సదుపాయముగను 'బస్సానియో' తోడ
లేరుమాటిలిసంచు లిఖితరూపమునఁ
జేసి 'యాంటోనియో' చెప్పెరాజునకు.

సోలా—పఱచును వీధులఁబడి యక్క
కరణి
పఱచెడి 'యూదుని' యఱపులవంటి
వివిధంబులైనవి వింతలైనవి యెందు
నవకరంబైన నవ్యక్తమైనవియుఁ
బెనబొబ్బలెందును వినియుండలేదు.
పుడమిపై నింతకు మునుపు నే నెపుడు
'హాసుత! హాస్వామ్మ! హా నాకుమారి!
ఓసి! క్రైస్తవుతోడ నొకటఁ బోయితివె!
నాదు క్రైస్తవకాంచనంబ! ధనంబ!
ఏదిన్యాయంబు! మఱిఏది దండనము!
మాడలుకొంతురు! మఱియు దీనంబి!
మాడల సంచులు మంచివి రెండు!
చక్కనైనవరాలసంచు లారెండు
నక్కటకూఁతుచే హరియింపఁబడియె
నగలును మేలిరత్నంబులు రెండు!
జగజంపు వెలహెచ్చు జాతిరత్నముల
హరియించె నా రెంటి హా నాతనూజ!
సరిసరి! న్యాయంబు! సతి వెతకుండు;
మానికంబులు నాదు మాడలన్నియును

ధానికొఱక్షనె యుండుఁ దక్క' మంచ
అదు

శాలా—వాని రత్నంబులు వానికొమాత్ర
వాని మాట లటందు పడి వినీసునను
గలవాలుఁ డదెయుఁ గడునెగతాళి
పలుపుడు వెంబడిఁ జను దున్న వారు.

సోలా—తనగడుపుసుఁగూర్చి తనుశ్రద్ధ
పుచ్చు
కొనిరొ యాండొనియో ఉరిమ్మరపలయు
అటు సేయుచుండిన నాతనిపయిని
రొంటు శైనఁ బడుఁ జామ్మి యీసొమ్ముకూడ.

శాలా—కడుచక్కఁగా జ్ఞాపకంబు చేసి
తివి
ఁడి నిన్ననొక 'ప్రెంచి' వానితో నేను
జేరి ప్రసంగంబు చేయు చునుంటి
మారిమి నతఁడు వాక్రుచ్చె నాతోడ
నెడఁబాపి ఫాన్సును నింగ్లాండుతోడ
వసించుచున్న యిట్టుకడలిలోపలను
మనదేశనౌకయో మంచివస్తువులఁ
గొనివచ్చినది యొండు క్రుంగొనటంచు
అతఁడది చెప్పుచున్నపుడు నామదికి
నతని మాంటోనియో స్మరణకు రాఁగ,
ఘనుఁ డాతనిది యదికాకుండుఁ గాక
యనుచునీశ్వరులోనధ్యానించినాఁడ!

సోలా—ఇప్పుడు నీవిన్నదెల్ల నాతనికిఁ
జెప్పుటయే చాల శ్రేయస్కరంబు!
అయినను జెప్పకు మాకస్మికముగ
నాయనమనోవ్యథపాలగుఁ గాన.

శాలా—కరుణాళుఁ డాతనికంటె నొం
డొకఁడు మనవునలోపలిబుండు మాకెందు వట్టి
ధరణిపై జనమెుండంగను బోఁడు;
అతఁడు బస్సానియోసంపినయట్టి
వితమేను మఱినుండి వీక్షించినాఁడ.
దని పత్వరంబుగఁ జను దెంతుమరల
నను డు బస్సానియో యన్న ప్పుడతఁడు;
అరీతి ద్వరపడి యరుదేరవలదు;
ఆరయనాకొఱకచట నీపనిని
జెడగొట్టుకొనకు కొంచితాసమైననీవు;
కడముట్టఁ గార్యసంఘటన మాఁదాఁక
నిలువుమీ తతివేచి నిశ్చలమతిని.
చెలికాఁడ! వినుమేను జెడుగు యూదు
వకుం
వ్రాసి యిచ్చినయట్టి పత్రంబుకూట
కొనంతయును మోహాకలితమైయుండు
నీమానసంబున నెలకొననీకు
నీమది నెలకొల్పు నిత్యమోదమును.
అచ్చటఁ గడు నీకు నర్హమౌనట్టి
మచ్చిన ఘటియించుమార్గంబులందు
పరియించు పనియందుఁ దన్మానసంబు
చరియింపఁజేయుము సతతంబునచట.
అనుచుఁ బ్రత్యుత్తరం బతిదయనిచ్చె.
కనులనెంతయు నీరుగమ్మంగ నచట
నయిత మాస్యము వెన్కఁచక్కికిఁ ద్రిప్పి
శయమును వెన్కకు చాచి స్నేహితుని
చేతిలోఁ జెయివైచి నెలవు గైకొనిరొ
నాతఁ డత్యద్భుతవ్యసనంబులోడ.

సోలా—అతనితోడిద లోకమనియుండు;
నతఁడు
అతివేగముగఁ బోయి యాతనిదర్శించి